

Ο ΕΠΙ ΤΟΥ ΤΑΦΟΥ ΜΕΛΕΤΩΝ
ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΣ ΦΙΛΟΣΟΦΟΣ
ΣΚΕΨΕΙΣ

ΤΟΥ ΔΟΙΔΙΜΟΥ ΣΗΚΟΝΔΟΥ
ΑΡΧΗΓΟΥ ΤΩΝ ΕΛΑΣΣΟΝΩΝ ΜΟΝΑΧΩΝ

ΚΑΙ

ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΑΣΙΣΙΟΥ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΘΕΙΣΑΙ ΕΚ ΤΟΥ ΙΤΑΛΙΚΟΥ

ΥΠΟ

ΤΟΥ ΙΕΡΟΜΙΔΑΣΚΑΛΟΥ Π. ΙΩΣΗΦ ΦΡΑΤΙΝΗ
ΕΚ ΤΟΥ ΤΑΓΜΑΤΟΣ ΤΩΝ ΕΛΑΣΣΟΝΩΝ ΜΟΝΑΧΩΝ.

ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ.

ΕΚ ΤΗΣ ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΑΣ ΤΟΥ ΒΙΖΑΝΤΙΟΔΕΙΚΤΟΥ.

1854.

Ε. 5
Ο ΕΠΙ ΤΟΥ ΤΑΦΟΥ ΜΕΛΕΤΩΝ
ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΣ ΦΙΛΟΣΟΦΟΣ.
ΣΚΕΨΕΙΣ

ΤΟΥ ΛΟΙΔΙΜΟΥ ΣΗΚΟΝΔΟΥ
ΑΡΧΗΓΟΥ ΤΩΝ ΕΛΑΣΣΟΝΩΝ ΜΟΝΑΧΩΝ
ΚΑΙ
ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΑΣΙΣΙΟΥ
ΜΕΤΑΦΡΑΣΘΕΙΣΑΙ ΕΚ ΤΟΥ ΙΤΑΛΙΚΟΥ
ΥΠΟ

ΤΟΥ ΙΕΡΟΔΙΔΑΣΚΑΛΟΥ Π. ΙΩΣΗΦ ΦΡΑΤΙΝΗ
ΕΚ ΤΟΥ ΤΑΓΜΑΤΟΣ ΤΩΝ ΕΛΑΣΣΟΝΩΝ ΜΟΝΑΧΩΝ.

ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ.
ΕΚ ΤΗΣ ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΑΣ ΤΟΥ ΒΥΖΑΝΤΟΔΕΙΚΤΟΥ.
1854.

ΤΩ: ΣΟΦΟΛΟΓΙΩΤΑΤΩ: ΑΒΒΑ:

ΦΡΑΓΚΙΣΚΩ: ΝΑΡΔΗ:

ΠΡΟΔΥΤΗ: ΤΗΣ ΘΕΟΛΟΓΙΑΣ

ΚΑΙ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΚΛΗΘΗΤΗ:

ΤΟΥ ΚΑΝΟΝΙΚΟΥ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΕΙΟΓΡΑΦΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ

ΕΝ ΤΩ: ΕΝ ΠΑΤΑΥΙΩ:

ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΚΩ: ΒΑΣΙΛΙΚΩ:

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΩ:

ΜΕΛΕΙ ΠΟΛΩΝ ΣΟΦΩΝ ΑΚΑΔΗΜΙΩΝ

ΙΕΡΟΝ.

Σοφολογιώτατε· Άνερ!

Τὸ πρῶτον Ἑλληνηκόν μου σύγγραμμα ἔκρινα εὐλογον ν' ἀφιερῶσω εἰς τὴν Ὑμετέραν Σοφολογιότητα, τὴν συγκατατεθεῖσαν ἀσμένως εἰς τὸ νὰ δεχθῇ τὴν ἀφιέρωσιν αὐτοῦ, ὡς πεπρωτισμένην μὲ παντοίους ὠραίους, ἀξιόσυστάτους, εὐπροσηγόρους καὶ εὐγενεῖς τρόπους. Τοῦτο δὲ οὐκ ἔστι τὸ μόνον αἷτιον τὸ παρακινήσαν με εἰς τὸ κοσμησαὶ αὐτὸ μὲ τὸ Ὑμέτερον περίδοξον ὄνομα, ἀλλὰ πλεῖστα εἰσέτι ἄλλα ὅσα εἰσὶ τὰ ἔξοχα τῆς Ὑμετέρας εὐγενοῦς καρδίας προτερήματα, περὶ ὧν δίκαιον ἦτο λαλῆσαι ἐνταῦθα, ἂν δὲν ἐκωλυόμην ὑπὸ τῆς Ὑμετέρας μοναδικῆς μετριοφροσύνης, καὶ ἂν δὲν ἦσαν ἤδη ἀρχούντως γνωστὰ διὰ τῆς διασαλπίζουσας αὐτὰ φήμης.

ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΣ ΦΙΛΟΣΟΦΟΣ.

ΣΚΕΨΕΙΣ

ΤΟΥ ΔΟΞΙΣΜΟΥ ΣΗΚΟΝΔΟΥ

ΑΡΧΗΓΟΥ ΤΩΝ ΕΥΔΕΞΟΝΩΝ ΜΟΝΑΧΩΝ.

I

Πλειονεκτήματα ταύτης της μελέτης.

§ 4. Πόσον εδδαίμονες ήθελον είναι οί άνθρωποι, αν ό κοινός αὐτῶν πατήρ δέν ήθέλει τήν έντολήν του έαυτου Δημιουργού! Αλλ' άρ' ότου έπεισθη εΐς τās κολακειάς της ύπό του άρχιερέου και πνούργου όρειως άπατηθείσης γυναίκος, έπίστειραν επ' αὐτοῦ και έρ' ήμῶν πάντα εκείνα τὰ κακά, όσα αὐτόντε και ήμās κατέστησαν δυστιχεΐς επί ταύτης της γῆς, έρ' ής οὐδέποτε οὐδαμοῦ ήδύνατο ό θάνατος νά στήσῃ έν μόνον τρόπιον. Νυν δέ φθαρτοί όντες, ως άχρεια θλαστήματα μεμολυσμένης ρίξης, έκτιθέμεθα ως άθλιος σκοπός εΐς τὰ θέλη του θανάτου, όστις ως πελώριον φάσμα περιφέρεται άείποτε άσκαμπος πέριξ ήμῶν και μās άπειλεί.

§. 6. 'Αλλά πόσον άξιοθαύμαστός έστιν ή του Θεού Σοφία, ή μεταβάλλουσα εΐς σωτηρίαν και αὐτήν τήν έκφρανηθείσαν κατά

Ἄφικρῶν τὸ πᾶν ἰατρίῳ μου τοῦτο εἰς τὴν ὑμετέραν Σοφολογίότητι, οὐδὲν ἄλλο προτίθεμαι εἰμὴ τὸ ἀποδείξαι ὅζον σέβας καὶ ἀγάπην τρέφω πρὸς Αὐτήν· καὶ εἶν κατὰ ταύτην τὴν φορὰν δὲν ἐπιτύχω τοῦ σκοποῦ μου, εἶμαι εὐέλπις ὅτι θέλω κατασταθῇ ἐντὸς ὀλίγου ἰκανώτερος νὰ κατορθώω τοῦτο διὰ τινος ἄλλου σπουδαιότερου πονήματός μου.

Της Ὑμετέρας Σοφολογίότητος

Εν Κωνσταντινουπόλει

τὴν 28 Ἰανουαρίου 1854.

Ταπεινόςτατος καὶ εὐπειθέστατος ἰεράριος

ΙΩΣΗΦ ΦΡΑΤΙΝΗΣ

Αποστολικὸς ἱεραπόστολος

Ἑλλένων Μοναχός.

τῶν παρθενῶν ποιητῶν! Διότι τέως αἱ τέχναι οὐκ ὀρθοῦνται ἀναπλοῦ μένου τὴν ἐνέκαλητον ἀταξίαν ἀπόρριπτον, δι' ἧς εἰλεσθαι προωραταινοὶ οἱ ἔθλιοι καὶ θεοιτῶν ὡς τοῦ ἀγροῦ ὁ ἔκταχυς ἐπὶ τοῦ σκληροῦ ὀρεπίνου τοῦ θανάτου. Ἀλλ' ὁ τιμωρὸν καὶ εὐνοῶν ὁ τραυματίζων καὶ θεραπεύων Θεὸς εὐδοκεῖ, ὥστε ὁ πορὸς νὰ θεωρῇ τὸν θάνατον ἅμα μὲν ὡς ὑπέρβλην τῆς θείας ἐκδικήσεως, ἅμα δὲ ὡς ὑπέρβλην τοῦ Θεοῦ ἑλλείους. Τοιαύτη εἶναι ἡ χορηγηθεῖσα θεραπεία παρὰ τοῦ πεινοκτίμονος Θεοῦ εἰς τὸν περὶβάτην ἄνθρωπον διὰ τῶν ἀπομνημονεύων ἐκείνων λόγων· «Μνήσθητι, ὦ ἄνθρωπε, ὅτι γῆ ἐἴκατ εἰς γῆν ταχέως ἀπελευθέρῃ»· ἡ σιελὴ αὐτῆς ἐστὶν ἡ σωτηρία σου.

§. γ. Ἀφ' οὐ λειπὸν, συνελθὼν εἰς σιευτὸν, ἀεροσθῆς τὴν φωνὴν τὴν προσηλοῦσάν σε εἰς τὸ νὰ προσηλώσῃς τοὺς ὀρθοῦ μούς σου ἐπὶ τοῦ πάρου, καὶ νὰ ὠρελῇθῃς ἐξ αὐτοῦ, ἐκταίνον περὶ τὴν τὸ βλέμμα, καὶ ἔνδον αὐτοῦ προχωρήσας, οὐλόλως κωλυόμενος ὑπὸ τοῦ διεγερομένου εἰς σὲ ἐκ τῆς θέας αὐτοῦ φόβου, παρατήρησον τὸ παριστάνομενον ἐνώπιόν σου τι πεινωτικὸν θέαμα· καὶ ἰδὲ τί ἔγεινεν ἔνδον αὐτοῦ τὸ μετὰ τὸς σὺν θαυμαστῇ καλλιτεχνίᾳ πλαστουργηθέν ἄνθρωπινον σῶμα. Ἡ μὲν κόμη, ἥτις ἐκόσμησε τὸ μέτωπον αὐτοῦ, ῥυπαρὰ καὶ οὐκ ἐπιμενημένη ἐστίν, ἄμορφον δὲ καὶ σκεπηδὸς τὸ πρόσωπον, ἐπὶ τοῦ ὁποῦ ἔλαμπε ποτὶς ἀκτὶς τῆς οὐρανίου καλλονῆς. ἐσθεσμένον καὶ ὑπερβαλὸν εἰσὶν ἐκεῖνα τὰ ὄμματα, τὰ ὁρῶντα πρὸς μετὰ τὴν ἐκ τῆς θεώσεως τῶν ἐκτὸς πραγμάτων εἰς τὴν μελέτην τῆς θείας μεγαλειότητος· ἀταρκετὰ καὶ ἀκλήστοι εἰσι

αἱ χεῖρες, αἵτινες ἐξετείνοντο πρότερον καὶ περιεστέλλοντο ἑτοίμοι καὶ εὐπειθεῖς εἰς τὴν τῆς ψυχῆς θελήσιν· ἐνὶ λόγῳ ἅπαν τὸ σῶμα, ἀποσυντεθειμένον καὶ ἀνατελειμένον ὄν, κατέστη ἀηδὴς βρωστικῇ καταβροχθίζόντων ἐντόμων. . . . Φεῦ! τὸ πᾶν ἀπόλετο, καὶ εὐδὲν μένει πλέον ἐκ τοσούτου καλῶς ὁργανισμένου σώματος· εἰμὴ ἄμορφος τις καὶ σκωληκόβρωτος σκελετός! Ἀπηνῆς τις καὶ ὑπὸ πολυχρονίου πείνης βασανιζόμενος λείων οὐδ' ὅλως δύναται νὰ ἐπενέγκῃ μεγαλειτέραν θραῦσιν εἰς τὴν διὰ τῶν τρομερῶν ἐνύκτων του κρατουμένην καὶ στενοχωρουμένην λείαν. Τῇ ὄντι, μόνον οἱ σκώληκες εὐωγῶνται ἐντὸς ἐκείνου τοῦ φοικαλέου καὶ δολωσῶς βόθρου, καὶ ἐστέχουσιν ἐκεῖνο τὸ τόσον ἀδυσχελεῖτον καὶ τραυηλὲς σῶμα, ἐπὶ τοῦ ὁποῦ, ἐρπόμενοι ἀκωλύτως, κυλίσονται βοῶντες ἐν τῇ πανταχόθεν ἐκρεομένη σπηιδόνι.

§. δ. Ὡ τῆρε, ἰσχυρὸν τῶν δεινῶν μας φάρμακον! ἐνώπιόν σου διαλύεται ἡ γοητευτικὴ ἐπιφάνεια τοῦ διατρεφόντος καὶ διαστραμμένου τούτου κόσμου, κατασιγαζοῦσι τὰ θεωρώδη πάθη, ἀποκαλύπτεται ἡ ἀπάτη τῶν ὑπνωττόντων θνητῶν, καὶ >αθαρρώτερον τοῦ Ἡλίου ἀποδεικνύεται ἡ ἀλήθεια! Ἐκ τοῦ κόλπου σου ἀνατέλλει φῶς φωτίζον, ἀνυλοῦν καὶ διεγείρον τὸν νοῦν εἰς τὸ βαδίζειν τὴν ἀγούσαν εἰς τὴν σωτηρίαν ὁδόν. Εὐγλωττότερος ὢν παντὸς δεινοῦ ρήτορας, μετ' ἡμῶν εἰς τὴν γλῶτταν εἰς τὴν εὐληπτον νοῦνταίς, ἐπιπλήττεται καὶ ἀπολαίς τόντε θυγατρὴν γεωργὸν καὶ τὸν περὶβεβλημένον τὴν πορφυρὴν βασίλειαν. Οὐκ ἀντιγινώσκεις ἀναγὰς ἐντὸς ἐκείνου τοῦ πάρου τὸ κενὸν πάσης ἀνθρωπίνης ματιότητος καὶ πάσης ἀνθρωπίνης δοξῆς; Ποῦ τὸ

ὑπεροπτικὸν ἐκείνης τῆς κεφαλῆς, ἥτις ὑφ' αὐτοῦ ἀγέμενος· τί
εἶναι τὰς ἐκεῖνα τὰ ὄμματα, τὰ θεωρήσαντα τὸν κατεσπλη-
κόμενον ἐνδοξῶς γεννηθέντα διὰ τοῦ ζυγὸν καὶ τὴν δουλείαν;
Ποῦ εἶναι ἐκεῖνη ἡ γαῖα, ἡ κατατροπώσασα τοὺς στρατιῶ-
τας καὶ διαρπάσασα τόσα βασίλεια; Καὶ τὸ ὁ ἐρωτόληπτος, ὁ τρέ-
χων κατόπιν βασιλέως τινὸς καὶ ἐφημέρου ὠραιότητος, ὁ γεν-
νηθεὶς μὲν ἵνα τρέφῃς εὐγενῆ ἐν τῷ κόλπῳ αἰσθημάτων, κυλιόμε-
νος δὲ εἰς τὸν βόρβορον καὶ ἀμυρῶν τὴν ἐξοχότητα τῆς σε-
αυτοῦ ὑπάρξεως, στήθι καὶ παρατήρητον τὸν τάρον, διότι ἐκεῖ
θελεῖς αἰσθάνῃ μαρτυρούμενον καὶ ἀποθνήσκον ἐν τῷ
στήθει σου τὸν κακῶς συλληφθέντα ἔρωτα· θελεῖς ἐρυθράειν
ὡς τρέφας κατόπιν φηγάδα, τινος, κατόπιν ἐπαγωγῶν τινος
καὶ γοητευτικῆς εἰκόνας. Ἡ θεὰ τῆς γενομένης ὑπὸ τοῦ θά-
νάτου φθορᾶς θέλει σε πληροφορήσῃ περὶ τῆς ματαιότητος
τῶν προσκεῖρων καὶ διαφθιόντων πραγμάτων, καὶ οὐδόλας θέ-
λεις τολμήσῃ νὰ προτιμήσῃς αὐτὰ τῶν οὐρανίων. Πόθεν ἔλα-
θεν ἄρχην ἡ ἐξουσία τοῦ Φραγκίσκου Βογγίου ἀγιότης, εἰμὴ
ἐκ τοῦ ὅτι παρατήρησε τὰς τοῦ θανάτου ἐπηρεάς ἐν τῷ προ-
σώπῳ τῆς Αὐτοκρατορίστῃς Εὐαστόρας, τοῦ τέρατος τῆς καλ-
λοντῆς. Ἀπ' ἐκείνης τῆς στιγμῆς ἡσθάνθη τὴν ἐκυτοῦ καρδίαν
μεταβεβλημένην, καὶ μὲ γιγαντικὰ βήματα προέχωρησεν εἰς
τὴν ὁδὸν τῆς Εὐαγγελικῆς τελειότητος. Πόθεν ἤρξατο ἡ περιπό-
τος μεταστροφή τῆς ἐκ Κορθάνης μεγάλης ἀμπελωτοῦ, εἰμὴ
ἐκ τοῦ ὅτι εἶσε παραδεδομένον εἰς φθορὰν τὸ σῶμα τοῦ προδόντος
τὴν ἐκυτῆς ἀθωότητα; Κατ' ἐκείνην τὴν στιγμήν, συνελθούσα
εἰς ἐκυτῆς συνάθεσιν καὶ ἐξετέλεσε τὴν ἀπόφασιν εὐλακρυνού-

τινος καὶ παραδόξου μετανοίας. Ὁ δὲ Σίλλεστρος, ὁ χρημα-
τίσας μετὰ ταῦτα θεμελιωτῆς ἐνδόξου τινὸς ἐταιρείας ἧς
εἶδε ἡλλοιωμένον ἐντὸς τοῦ τάρου τὸ πτώμα εὐγενούς τινος
κοιμῆται καὶ εὐειδούς ἀνθρώπου, μεθ' οὗ ἦτο συνδεδεμένος ἐκ
συγγενείας, προετράπη ἰσχυρῶς εἰς τὸ βαλίζειν ὁδὸν μεγα-
λητέρας τελειότητος, καὶ ἀποχωρισθεὶς οὐλοῦ τοῦ κόσμου,
ἐκώδισεν ἐν τῇ ἐρήμῳ.

§. 1. Ἀλλὰ πόσον ὀλίγοι εἰσὶν οἱ ἐχέφρονες ἐκεῖνοι ἄν-
δρες, οἵτινες, συνερχόμενοι εἰς ἑαυτοὺς, παραινούνται εἰς τὸ
νὰ μελετῶσιν ἐν ἐνδοξῷ τάφῳ, καὶ ν' ἀναζωογονῶσι τὴν ἀνά-
μνησιν ἀναπορεύετου τινὸς καὶ ἴσως προτεγγίζοντος θανά-
του! Αἰτιῶν δὲ τούτου ἐστὶν ὁ φόβος μήπως ἡ θεὰ τοῦ τά-
φου πληρώσῃ τὸν νοῦν αὐτῶν ὑπὸ πένθιμον καὶ μελanchολ-
ικῶν εἰκόνων. Δὲν ἀπευθύνα τὸν λόγον μου πρὸς τοὺς εἰδω-
λολάτρους, τοὺς περιορίζοντας ἐν τούτῳ τῷ βραχεῖ καὶ ἀσπιδόβι-
ον ἄπασαν τὴν ἐκυτῶν εὐδοκίμονιν, οὐδὲ πρὸς τοὺς φιληδόλους
τοῦ Ἐπικούρου ὀπιδοῦς, οἵτινες, τρεφόμενοι ὑπὸ ἐπιρραίων μό-
νον ἡδονῶν, εἰς ταύτας μόνον ἀνατιθέασιν τὴν ἐκυτῶν ὑπερτάτην
εὐδοκίμονιν· ἀλλὰ πρὸς τοὺς ἀνατραπέντας ἐν τῷ τοῦ Χριστοῦ
σχολείῳ καὶ ἔχοντας διδασκὸν καὶ ἀφελὴ ὁδηγὸν τὴν χριστιαν-
ικὴν φιλοσοφίαν. Ἡ τοῦ τάρου μελέτη, ἀντὶ νὰ φέρῃ εἰς ἀ-
θυμίαν τὸν χριτιανόν, ἐνισχύει μᾶλλον καὶ ἐνθαρρύνει αὐτόν.
Ἡ θεὰ τοῦ τάρου κατευνάζει τὰ διεγερτικὰ ἐνδομύχου θυμῶ-
καὶ ταραχῆς πάθη καὶ ἀπεκαθιστᾷ ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν
τὴν βαλίσκιν τῆς ἀληθείας καὶ τῆς δικαιοσύνης. Εἰς τὸ τοῦ
τάφου σχολεῖον ὄντες δευωτῆται, ὁ μὲν πλούσιος καθίστα-

ται ἐλεήμων, ὁ δὲ δικαστὴς ἀδιάφθορος καὶ ἀωροδόκητος, ὁ δὲ φίλος πιστὸς, ἡ δὲ σύζυγος σώφρων, ὁ δὲ βασιλεὺς πικτὴρ καὶ εὐεργέτης τοῦ λαοῦ του. Ἡ σκέψις αὕτη, ἀντὶ νὰ ἐλαφρῇ καὶ νὰ συντέμῃ τὴν ζωὴν, ἐστὶν ἀπ' ἐκυτῆς φάρμακον συντηρητικώτατον καὶ παρατακτικώτατον αὐτῆς. Μάστιγες τοῦτου εἰσὶν ὁ Παῦλος, ὁ Ἀντώνιος, ὁ Ιερώνυμος, ὁ Βινίδιοτος, ὁ Ρωμόναλδος. Ἐὰν λοιπὸν ἐπιθυμῇς νὰ πράττης ὡς συνετὸς καὶ φρόνιμος, οἰκνωθεῖς μετὰ τῇ: περὶ τῆς ὁ λόγος μελέτης. Ὡς πόσα εἰσὶ τὰ ὑπενθυμιζόντα ἡμῖν τὴν παρεμὴν μας ἀντακείμενα! ὁ πρὸς θυμὸν δύνων ἥλιος, τὸ μαρτυρούμενον ἄνθος, τὸ ἐκφυλλίζον τὸ δένδρον φθινόπωρον, αἱ σθεννύμεναι νυκτεριναὶ λαμπάδες δι' ἑλλειψίν τροφῆς. Δύναται ἄραγε νὰ εἰσέλθῃς εἰς ἐκκλησίαν τινὰ καὶ νὰ ἐξέλθῃς ἐξ αὐτῆς χωρὶς ν' ἀκινηθῇς; εἰς ἕκαστον βλέμμα εἰς ἕκαστον βῆμα τὸν θάνατον; Ἐπὶ τοῦτο, λέγει ὁ θεσπέσιος Λύγουστίνος, εἰσῆλθῃ ἡ τοῦ ἐνταφιάζειν ἐν αὐταῖς τοῖς νεκροῖς συνήθεια, ἵνα εἰσερχόμενοι καὶ ἐξερχόμενοι ἀναμνησκώμεθα τοῦ θανάτου καὶ οὕτω τῷ Θεῷ ἐπιστραφῶμεν. Οὕτω δὲ μελετώντες τὸν θάνατον οἱ ἀληθεῖς ἀπ' αἰῶνος σοφοί, ἐβαδίσαν τὴν εἰς τὴν ἀληθῆ ἐξάν καὶ ἀληθῆ εὐδοκίαν. μόνον ὄγουςαν ἐξόν.

II

Παράλειψις τοῦ Βίου.

§. α. Ἀπὸ τῆς στιγμῆς τῆς γεννήσεώς του ὁ ἄνθρωπος προσεγγίζει εἰς τὸν τάφον. Ὡς πόσον βραχεία ἐστὶν

ἡ ἐκ τῶν σπινθήρων εἰς τὸν τάφον μετάβασις! Τὰ ἔτη πεύκονται ἐπὶ τῶν πτερόγων τοῦ χρόνου· ἐνίοτε πύκνουν τοῦ ζῆν, πρὸ τοῦ νὰ γνωρίσωμεν τὴν τῆς ὑπάρξεως ἀξίαν. Τὸ ἐν ἔτος ὠθεῖται ὑπὸ τοῦ ἑτέρου ἔτους, ὡς τὸ κύμα τὸ ἀπωθούμενον ὑπὸ τοῦ ἑτέρου κύματος. Ρίπτω ἐν βλέμμα εἰς τὰ παρεληλυθότα ἔτη, βλέπω ὅτι ταχέως παρῆλθον, καὶ μόνον ἀμυδράν τινα ἀνάμνησιν σώζω αὐτῶν. Φέρω τὸ βλέμμα πρὸς τὸ μέλλον, καὶ οὐδὲν δύναμαι νὰ μὴ παρατηρήσω, καὶ ἂν ἡ ζωὴ μου ἤθελε περταῖν μέχρις ἐσχάτου γήρατος, ὅτι ὁ χρόνος ἀρπάζει με ταχέως καὶ μεταφέρει με ἀπὸ ἡλικίης εἰς ἡλικίαν. Μόλις πιστεύω ἐμυτὸν, βλέπων τὴν ξανθὴν κόμην μου ταχέως λευκινθεῖν καὶ τὸ ψυχρὸν γῆρας διαδεχθῆν τὴν φλογερὰν νεότητέμου. Ἡ μεθ' ἡμῶν συμφορμένη καὶ συνθήσκουσα ἐλπίς ποιεῖ ἡμᾶς νὰ θεωρῶμεν πάντοτε μακρὰν τὸν θάνατον. Μετὰ τινος πενταετηρίδας τὸ πᾶν ἀνγγέλλει ἡμῖν ὅτι τὸ σῶμα μας, ὡς ἐτοιμόρροπος τις οἰκδομή, ἥτις ἀπώλεσε τὴν ἐαυτῆς ἰσορροπίαν, προσεγγίζει εἰς τε τὴν διάλυσίν του καὶ τὸν τάφον.

§. β. Εἰς τὸν δὲ διηνακῶς πρὸς ὀφθαλμῶν ψηλαφήτῃ τῆς παρελεύσεως τῶν ἡμερῶν μας σημεῖα. Ποῦ εἰπὶν οἱ προσηνεῖς ἐκεῖνοι σύντροφοι, οἵτινες ἀπετέλουν ἅπαντα τὴν εὐδαιμονίαν μας, Ποῦοι προσφιλεῖς ἐκεῖνοι συγγενεῖς, οὓς ἡγαπῶμεν καὶ ὑπὲρ ἡμᾶς αὐτοὺς; Ὁ θάνατος, ὡς φοδρὸς ἄνεμος, ἀφῆρπασεν αὐτούς. Αἱ ἄλλα οἰκόνες των, ἀναπολοῦνται ἡμῖν τὴν ὑπαρξίν αὐτῶν, ἀντικοῦσι μόνον τὴν θλιβερὰν ἀνάμνησιν τῆς ἀθεραύτου στερήσεως αὐτῶν. Ὁ πένθιμος τῶν ἱερῶν χαλκείων

ἦχοι, αἱ λάρναι, αἱ ἐπιτόμβαι· ὑπάρσονται τὰ λυπηρὰ ἄσ-
ματα, αἱ διαθήκαι, αἱ χηραύουσαι κατοίκων οἰκίαι, αἱ ἐπιτά-
φιοι λόγοι, αἱ θρηνηδῆς ἐλεγείαι, οἱ ἀσπέρων καὶ ἐρθεσμενῶν
ὄστων σωροί, τὰ ἐπὶ μαρμαρέου ἔγκεισθαι μένα ἢ ἐπὶ ἰσοῦ ἐ-
ζωγραφισμένα γυνὰ κρῆνα, ἢ ἐν τῇ πυραγωγῇ νῶν ἐμφύχων
ὄντων ἀκίματος φύσις ὑπενθυμίζουσιν ἡμῖν ἐν παντὶ βῆματι
καὶ ἐν πᾶσι τοῖς στιγμήν· οἱ δὲ βίαι· ὁρᾷς τίς παρέρχεται μὲ τὴν
ταχύτητα τοῦ πνεύματος χρόνου. Ὁλίγον καὶ ἐπὶ πόντος,
ὅπου ἤρξαν αἱ ἡμέραι μου, εἶπεν ὁ Ἰακώβ, μὲ ὄλον
ὅτι, ἀπεριθμῶν τὰ ἰαυτοῦ ἔτη, εἶχεν ἰδοίτην λῆξιν μὲν
ἐκατονταετηρίδος μετὰ τῆς προσηθείας ἑξ πενταετηρίδων.
Ἀφῆλε τὰ τῆς νηπιότητος ἔτη, ἔτη ἀμαθείας καὶ σαύτους, κα-
τὰ τὰ ὅποια οὐδ' ἡ ἀξία τοῦ βίου γινώσκεται· εἰς ταῦτα δὲ
πρόσθετε ἐκεῖνο τὸ οὐ βραχὺ μέρος τοῦ χρόνου, ὅπερ ὀφείλομεν
ν' ἀπερρώσωμεν εἰς τὴν διορισθείσαν ὑπὸ τοῦ προνοητικοῦ τῆς
φύσεως ὁδημοῦργου ἀνάπαισιν πρὸς ἀνακρίσιν καὶ ἀνάκλησιν
τῶν ἡμετέρων δυνάμεων ὡς πόσον ὀλίγον ἐστὶ τὸ πολυαικόμενον!
οὐκ αἰσθάνομαι λοιπὸν ὁ τοῦ ἀνθρώπου βίος ἐξομολογεῖται φθαρτὴν
ἀνθήν, ἑλαφρῶ τινι ἀτμῶ, προκαίρη τινὶ εἰσόνῃ. Ὁ ἄνθρωπος,
ὡς σκιὰ ποτὶ μὲν μηχανομένη, ποτὶ δὲ περὶ τρελλομένη καὶ
ἐπὶ νεκρῶ μεταβαλλομένη, οὐδέποτε ἵσταται μίαν στιγμήν
σταθερῶς.

§. γ. Λοιπὸν ἡ μὲν στερεὰ ἔρις, αἱ βλαβερὰ ἐνάται καὶ
αἱ οὐρανολήκεις κυπάρσονται ἀνυψοῦνται ὑπὲρ τὰ ἑκατὶν ἔτη
εἰς τὴν τῶν ἀρτυκῶν ἀνέμων ὁρμήν· λοιπὸν ὁ μὲν φοβερὸς ὁ-
ρις, ὁ κρῶζων κρηρᾷ μακρὸν βίον βιάσεται, τὸ δὲ εὐγενεστε-

ρον πάντων τῶν ὁρατῶν κτισμάτων, τὸ κατὰ σταθὲν βασιλεὺς
τῆς οἰκουμένης ἐξεῖ ζῶν ἐντὸς στενωπῶν ὁρίων περιορισμέ-
νην· Θάψμασον, ὦ ἄνθρωπε, τὰς σοφὰς βουλὰς ἐκείνης τῆς
θείας Προνοίας, τῆς καταστησάσης σε ἀντικείμενον τῆς ἐαυ-
τῆς προσφιλοῦς μερολήπτου κληδεμονίας. Εἶναι ἐκτὸς πάσης
ἀμφιβολίας ὅτι βραχεῖα καὶ ἀδέδαιτος ἐστὶν ἡ μεταξὺ τῶν σπαρ-
γάνων καὶ τοῦ τάφου παρεντεθειμένη πορεία· ἀλλ' εἰπέ μοι,
δυστύχημα ἄραγε ἤθελεν εἶναι ἡ ὑπὸ ὁρμητικοῦ τυφῶνος κα-
τάπτωσις τῆς πενιχρᾶς καλύβης ἐνός ποιμένος, ὅταν οὗτος
μέλλῃ νὰ μεταβάλλῃ αὐτὴν εἰς λαμπρὰ ἀνάκτορα, ἐνθα ἤθελεν
υἰαρχεῖν τὸ πλήρωμα παντός ἀγαθοῦ ἀνευ οὐδενὸς κακοῦ; Ὁ!
μὴ ἀπαυδῆσαι ἐν τῷ βορβόρῳ σὺ ὁ γεννηθεὶς ἵνα καταπατῆς
τοὺς ἀστέρας. Ἡ καρδίᾳ σου οὐδόλως εὐχαριστεῖται ἔτι καὶ
ἀφοῦ ἔπιεν ἀρθρόνως τὰ νάματα πάσης ἐπιγείου εὐδαιμονίας,
ἀλλ' ἐμμανὴς καὶ ἀνήσυχος θηρεύει καὶ ἐπιθυμεῖ εὐδαιμονίαν,
ἥνπερ ἀδύνατον εἶναι νὰ εὕρῃ ἐπὶ τῆς γῆς. Σὺ λοιπὸν, μετew-
ρισθεὶς, διὰ τῆς σκέψεως, μελέτησον τὸν ὑψηλὸν προορισμὸν
σου καὶ οὐδέποτε θέλεις πάραπονεθῇ διὰ τὸ βραχὺ τοῦ βίου
σου, ὅστις ἔχει τὴν ἀναγκαίαν πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν θείων βου-
λῶν παράτασιν. Ὁ θεός, βουλόμενος στέφαι τὰ ἀξιόμισθα ἔρ-
γα σου μετὰ τινὰ ἔτη πιστῆς ὑπηρεσίας, βασανίζει πρὸς και-
ρὸν τὴν καρτερίαν σου καὶ τὴν πρὸς αὐτὸν ἀγάπην σου. Ἐπε-
θύμεις ἄραγε νὰ παραταθῇ ἐπ' ἀπειρον ὁ καιρὸς τοῦ τε ἀγῶνος,
τῆς τε δοκιμῆς καὶ τοῦ μόχθου; Ἐπεθύμεις ἄραγε νὰ τήκηται
μακρότερον ἐν τῷ τῆς εἰρηκτῆς σκότει πρὶν ἢ ἀνέλθῃ εἰς τὴν
οὐράνιον βασιλείαν;

§. δ'. Παρατήρησον δὲ πόσον μεγάλη ἐστὶν ἡ πλάνη σου. Πολλάκις προσκλαίσεις διὰ τὴν τοῦ βίου παρέλευσιν, καὶ λέγεις· Ὁ χρόνος παρέρχεται διηνεκῶς. Ἐξ αὐτοῦ δὲ βραχύτατον διάστημα προσδιωρίσθη εἰς τὴν ζωὴν μου, καὶ ἕνεκα τούτου ἡ ἀπώλεια αὐτοῦ ἐστὶν ἀθεράπευτος. Διὰ τί ἄρα, διάγεις ἐν τηλικαύτῃ βελτηρίᾳ, ἐν τηλικαύτῃ λήθῃ τοῦ ὅ, τι ἔπρεπε νὰ σὲ ἐνδιαφέρῃ τὰ μέγιστα, ὥς ἂν εἰ ἔμελλε νὰ ἦναι ἡ γῆ αὕτη ἡ αἰῶνος κατοικία σου; Οὐδόλως δὲ θέλω νὰ υποθέσω ὅτι σὺ ἐπαυλαυθάνεις κατὰ μίμησιν τῶν ἐν τῷ βιβλίῳ τῆς Σοφίας ἀναφερομένων ἀσείδων καὶ λέγεις· « Ἐπειδὴ ὁ θάνατος βιάζεται καὶ ἐπείγει ἡμᾶς, στέφηθε ὑπὸ τρυφερῶν καὶ εὐδαιμονῶν ῥόδων, πίωμεν καὶ ἐκβεβακχευθώμεν ἐν τῇ τῶν ἡδονῶν πηγῇ. Ἀλλ' ἐν ᾧ βδελύττειται τὸ ἀπονεινοημένον τῶν ὑλιστῶν σύστημα, πῶς οὐ παρατρεῖς φανεράν εἰς σεαυτὸν ἀντίρρουν; Ὅσω μάλλον βραχύτερος, τοσοῦτω μάλλον πολυτιμώτερός ἐστιν ὁ καιρὸς ὁ χωρηγούμενος εἰς σὲ ὑπὸ τῆς θείας ἀγαθότητος πρὸς κατορθώσιν τῆς σωτηρίας σου. Παρατήρησον δὲ πῶς οἱ ἀγροὶ γέμουσι κατὰ τὸ φθινόπωρον γεωργῶν, οἵτινες, λησμονοῦντες καὶ δλιγωροῦντες πᾶσιν ἄλλῃν ὑπόθεσιν, σπεύδουσι νὰ σπείρουν τὸν ἐκλεκτὸν σπόνρον ἐπὶ τῶν ἐπὶ τούτῳ προπαρασκευασμένων γαιῶν. Ἐάν ὁ φίλεργος γεωργὸς δὲν παραδώσῃ εἰς τὸν αὐλακκα κατὰ τὸ φθινόπωρον τὸν ἐκλεκτὸν σπόνρον, οὐδόλως δυνήσεται νὰ δραγματολογήσῃ τὸν τῆς εὐφορίας ἀσταχυν κατὰ τὴν θερινὴν ὥραν τοῦ θέρους. Ὅ, τι δὲ ἐστὶν τὸ φθινόπωρον εἰς

πρὸς τὸν γεωργόν, τ' αὐτὸν ἐστὶν ὁ βίος ἡμῶν ὡς πρὸς τὴν ἀτελειότητα τῆς ζωῆς. Ἐάν, ἠττώμενος ὑπὸ τῆς ἀργίας, καὶ θνηρίας, δὲν ἐπιμεληθῇς νὰ σπείρῃς κατὰ τὴν βραχεῖαν ταύτην τοῦ χρόνου περίοδον, θέλεις εὐρεθῇ με κενὰς τὰς χεῖρας, καὶ θέλεις κατασπαραχθῇ ὑπότινος βραδείας καὶ ἀχρήστου τῶφρας τοῦ συνειδότες. Ποία δὲ ἐστὶ ἡ αἰδώς καὶ ἡ ταρσχή σου, ὅταν οἱ ἄλλοι, ἄγοντες ὡς εἰς θρίκαμβον πλοῦσι, δράγματα, ἐπαινεθῶσι καὶ εὐλογηθῶσιν ὑπὸ τοῦ μεγάλου οἰκοδεσπότου, καὶ εἰσυχθῶσιν εἰς τὸ τῆς χαρᾶς καταγώγιον;

§. ε'. « Ὡ! εἴν μοι παρεχωρεῖτο, λέγεις, ὁ μακρὸς τῶν Πατριαρχῶν βίος, ὁ θάνατος ἤθελε βέβαια μ' εὐραὶ καλῶς » ἐτοιμασμένον εἰς τὴν μεγάλην διαθήκην. Ἐάν ἡ ψυχὴ δὲν ἦτο καθαρὰ διὰ τῆς τηρηθείσης ἀθωότητος, ἤθελεν εἶναι » τοῦλάχιστον καθαρὰ διὰ τῆς ἐξαγνιζούσης μετανοίας. » Ἀλλ' ἐνταῦθα προστίθῃ, ὅτι ὅτε ἴλω νὰ φοβώμαι μετὰ μεγάλης βασιμότητος, μήπως ὁ δαπανήσας οὕτως ἀπρονοήτως καὶ μωρῶς δεκαεπτὰ ἢ δεκαοκτὼ πενταετηρίδας, δαπανήσῃ καὶ τοὺς αἰῶνας κατ' αὐξοῦσαν αἰεὶ δυνάμιν κακῆς ἐξέως. Μεγάλως καὶ τρομερῶς ὑψίζεις τὰς εὐθύνas σὺ ὅστις ἡδύνασο καὶ ὤφειλες νὰ διακτηρθῇς ἀθῶος, ἀλλ' εἴτε ἀδυναμία, εἴτε κακία, εἴτε κράματι ἐκατέρων τούτων ἐμίχνας τὴν σεαυτοῦ ψυχὴν. Ἠδύνασο μὲν καὶ ὤφειλες νὰ ἐξαλειφῇς τὸν ῥύπον αὐτῆς καὶ ν' ἀποκαταστήσῃς αὐτὴν εἰς τὴν προτέραν αὐτῆς καθαρότητα, καὶ τοῦτο ἐν μιᾷ στιγμῇ ἡδύνασο νὰ κατορθώσῃς· ἀλλὰ στιγμῇ ἀναριθμητοὶ οὐδόλως ἤρκεσαν νὰ σὲ πείσωσιν, ἵνα συλλάβῃς ἀπόφασιν, ἐξ ἧς ἐξήρτητε ἀρρεστικῶς ἡ σωτηρία σου. Εἴ! Εἴ! πᾶ-

Εὐν ἅπαζ τοῦ νὰ ἦσαι ἀπρονόητος ἀναλωτὴς τοῦ βραχέως τοῦ-
του καιροῦ καὶ μάθε νὰ φρίδῃσαι αὐτοῦ μετὰ ζήλου.

III.

Ἀδελφαίτης τῆς τοῦ θανάτου ἡμέρας.

§. α. Ἐὰν προσηλώσῃς τὸ βλέμμα ἐντὸς τοῦ φρικαλέου
καὶ σκοτεινοῦ τάφου, εἶψὲ αὐτὸν ἅπαντα πεπληρωμένον ὑπὸ φυ-
παρῶν τοῦ θανάτου λειψάνων. Εἰς τινὰ μὲν μικρὰ κρανία οὐδὲν
ἴχνος ὀδόντων ἀνακαλύπτεις, ὡς ἀνήκοντα εἰς τοὺς θιρισθέντας
ὑπὸ τοῦ θανατηφόρου δρεπάνου τοῦ χάριτος ὀλίγον τι μετὰ
τὴν ἐαυτῶν γέννησιν. Ἄλλα δὲ εἶψὲ ἐπιπλισμένα ὑπὸ λευκῶν
καὶ καλῶς κεκλεισμένων ὀδόντων, ὡς ἀνήκοντα εἰς τοὺς τοξευ-
θέντας ἐν τῇ ἐαυτῶν νεότητι ὑπὸ τοῦ σκληροῦ θανάτου. Οἱ
δὲ ἀραιοὶ καὶ φυπαροὶ ἄλλων κρανίων ὀδόντες ἀναγγέλλουσιν
εἰς σέ, ὅτι ἐν γήρατι ἐπλήρωσαν οἱ σχόντες ποτὲ αὐτὰ τὸν ἀ-
φαικτον εἰς τὴν φύσιν φόρον. Ἀφ' οὗτου ἔλαβον τὸ τῆς ζωῆς
δῶρον, πᾶσα στιγμή δύναται νὰ μοὶ γένη πρόξενος θανάτου.

• Ἡ θέα τῶσων θυσιασθέντων κατὰ τὸ παρελθὸν θυμάτων, ἡ
πληροφορία τῶσων ἄλλων κινδυνευόντων νὰ ὑποστῶσι τὴν αὐ-
τὴν τύχην, ἐκπλήττουσί με συλλογιζόμενον ὅτι ἀναπνέω εἰ-
σέτι τὴν αὐραν ταύτην τοῦ βίου. Ὁμοιάζομεν τῷ πτηνῷ ἐ-
καίνῳ, ὅπερ ποτὲ μὲν ταραττεῖ τὴν σιωπὴν τῶν πυκνῶν δάσει-
ων διὰ τῶν ἡδέων κελαδημάτων του, ποτὲ δὲ παίζει εὐθυμώ-
τερον ἐπὶ τῆς ἀνθράς δένδρστοιχίας, ἡ αἰφνης τιτρώσκεται
ὑπὸ τοῦ βέλους, ἡ περιπλέκεται ἐν τοῖς βράχοις τοῦ κυνηγοῦ.

Ο θάντος καταλαμβάνει σε ὡς τὸν Ἀμῶν ἐν μέσῳ τῆς εὐ-
θυμίας ἐπιτήμου πνὸς συμποσίου· καταλαμβάνει σε ἐν ᾧ θέλεις
νὰ διαφθεῖρῃς καὶ νὰ κατακτήσῃς καρδίαν τινά, ὡς τὴν Ἰεζάβελ.
Προφάνει σε ἀπροσδόκητος ἐν ᾧ νομίζεσαι εἰρηνικὸς καὶ
ἀσφαλὴς ἐπὶ τοῦ θρόνου, ὡς τὴν Ἀθάλειαν· ἐν ᾧ προσκλείσαι
εἰς οἶκα· αὐτὴν τινὰ συνέντευξιν ὑπὸ τὸ ὥραιον πρόσχημα φι-
λίας, ὡς τὸν Ἀδωνίην· ἐν τῇ εὐθυμίᾳ καὶ ταῖς πομπαῖς τῶν γά-
μων, ὡς τοὺς υἱοὺς τοῦ Ἰαμβρί.

§. β. Βλέπω ἀνιέλλουσιν τὴν ὥραιαν ὀδοδόχον ἡμῶν,
καὶ ἡ καρδίᾳ μου μετὰ τὸ σκότος τῆς νυκτὸς ἡδέως εὐφραίνε-
ται ὁρῶντα τηλικούτον ὥραιον καὶ χαροποιὸν θέαμα, ἀλλ' οὐ-
δόλω· ἐστὶ μοι γνωστὸν ἂν δυνηθῶ νὰ ἴδω ἀνιέλλοντα ἐπὶ
τοῦ ὀρίζοντος τὸν προμηνυόμενον ὑπ' αὐτῆς λαμπρὸν τῆς ἡ-
μέρας ἀστὴρα. Ὁ ἥλιος χρυσώνει ἤδη τὰς κορυφὰς τῶν ὀρέων,
προχωρεῖ ἤδη εἰς τὴν ἐαυτοῦ παρείαν, καὶ ἤδη διαπερᾶ, θερ-
μαίνει καὶ ζωογονεῖ τὸ πᾶν διὰ τῆς ἐπαπαύτου ἀκτίνος του.
Φθάνας δὲ εἰς τὴν ἐαυτοῦ μεσημβρίαν· διαχύνει κατὰ κάθετον
τὸ φῶς του ἐπὶ τὴν ὑποκαίμενην γῆν. Ἀλλ' ἄδελόν μοι εἶναι
ἂν δυνηθῶ νὰ ἴδω αὐτὸν ἀφανιζόμενον καὶ δύοντα μετ' οὐ πο-
λὺ πρὸς τὸ ἀντικείμενον ἡμισφαίριον, ἵνα διαχύσῃ τοὺς ἐαυ-
τοῦ ἠσχυροὺς εἰς ἐκείνας τὰς ἄχρυνες χώρας. Μέλας τις πέ-
πλος ἐκτείνεται ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς, βαθεῖα σιγὴ ἐπι-
κρατεῖ εἰς τὰ πέριξ, καὶ οὐδὲν ἄλλο ἀκούεται εἰμὴ τὸ πένθιμον
τῶν κατέραντῶν πτηνῶν κελάδημα. Τίς εἶδε ὅτι δὲν θέλω προσ-
βληθῆν ὑπὸ τῶν τοῦ θανάτου βελῶν κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς

πρωτοπληθής νυκτός; Γλυκὺς αἰς ὕπνος κατακυριεύει τὰ μέλη μου, ἀλλὰ φοῦί ὁ ὕπνος εἶναι ἡ εἰκὼν τοῦ θανάτου, καὶ ἐνδέχεται νὰ καταληφθῶ ὑπὸ τοῦ φόβου τοῦ θανάτου ἐν ᾧ κοιμῶμαι βαθύν ὕπνον, ἐνδέχεται νὰ μεταβῶ ἀνεπαίσθητος ἀπὸ τοῦ κόλπου τοῦ ἀσάτου χρόνου εἰς τὸν τῆς ἀμεταβλήτου αἰωνότητος.

§. γ. Στρέφον δὲ τὸ βλέμμα ἐντὸς καὶ ἐκτὸς ἐμοῦ, ἀναριθμήτους σχεδόν, ἤθελον εἰπεῖν, ἀνακαλύπτω ἐντὸς καὶ ἐκτὸς ἐμοῦ αἰτίας, δυναμένας νὰ κόψωσιν ἐν πάσῃ στιγμῇ τῶν ἡμερῶν μου τὸ νῆμα. Ὅσα, χόνδροι, μεμβράναι, τένοντες, μυῶνες, ἀρτηρίαι, αἷμα, νεῦρα, ἀδένες καὶ χυμοὶ ἀποτελοῦσιν ἐν ὅλῳ οὕτως ὥρμιον οὕτως ἐναρμόνιον, ὥστε ὁ νουνεχὴς τῆς φύσεως θεωρὸς εὕρισκει ἐν αὐτῷ ἀνιζάντλητον πηγὴν θαυμάτων. Ὁ ἔχων ὑγειεῖς τὰς φρένας ἀναγκάζεται νὰ θαυμάσῃ τὴν ἐξαισίαν δεξιότητα, μεθ' ἧς ἐπλαστουργήθη καὶ ἐσχεδιάσθη τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος ἡ μηχανή. Ἀλλ' ὅμως ὑπὸ πότων ὀλεθρίων ἀπροβλέπτων συνδυασμῶν οὐ δύναται ἀλλοιωθῆναι ἡ ἰσορροπία τούτου τοῦ τοσοῦτον εὐφυῶς πλαστουργηθέντος σώματος καὶ τούτου νὰ προκύβῃ ἥτε διάλυσις καὶ ὁ θάνατος αὐτοῦ. Ἡ μὲν γέννησις πάντων ἡμῶν ἐστὶν ὁμοία ἀλλ' ὁ θάνατος παρουσιάζεται ἡμῖν ὑπὸ μίρας φοικώδεις μορφῆς καὶ σχήματα. Χωρὶς νὰ λαλήσω περὶ σεισμῶν, οἵτινες δύνανται νὰ ἐνταπιδώσωσιν ἡμᾶς ἐν ῥοπῇ ὀφθαλμοῦ ὑπὸ τὰ ἐρείπια τῶν κατεδαφισμένων οἰκιῶν, οὐδὲ περὶ λοιμῶν, οἵτινες δύνανται ν' ἐλθῶσι χηρεύουσας κατοίκων, ἐν ὀλίγου χρόνου διαστήματι

τὰς πολυπληθεστέρας πόλεις οὐδὲ περὶ τῶν σαληρῶν καὶ βαρό-
θάρων θανάτων ὅσουι δύνανται νὰ προπαρτεκυνώσωσιν ἡμῖν
λάθρα ἥτε μοχθηρὰ τοῦ χρυσοῦ δίψα καὶ ἡ σκληρὰ ἐκδίκησις
οὐδὲ περὶ τῶν παραδόξων συμβάντων, ὅσα δύνανται ν' ἀφ' ἑ-
λῶσιν τὴν ζωὴν ἡμῶν, ὅταν ἡμεῖς μᾶλλον ἐξησφαλισμένοι,
μῖγα πληθὺς κικῶν, λέγω, δύνανται νὰ κημνίτῃ ἡμᾶς εἰς τὸν
τάφον. Φρίκη μὲ περικαταλαμβάνει ὅσας ἀναπολήσω μόνον
τὸν κατάλογον αὐτῶν.

§. δ'. Διαγράφεινται παρὰ θεοῦ τῶν ὁρίων τῆς ζωῆς ἐνὸς
ἐκάστου ἐξ ἡμῶν, οὐδόλως δυνάμεθα νὰ ὑπερβώμεν μίαν στιγ-
μὴν αὐτά. Τότῃ στιγμῇ πρέπει νὰ παρελθῶσιν οὐχὶ δὲ πε-
ρισσότεραι. Ὁ θάνατος ὁ ταχὺς καὶ τυρλὺς τῶν θείων βου-
λῶν ἐκτελεσθῆς ὥσθι ἡμᾶς καὶ ρίπτει εἰς τὸν τάφον, ὅταν
ἤττον περιμένωμεν αὐτόν. Ὅταν δὲ ἐκτοξεύτῃ κατὰ σοῦ τὸ
θανατηφόρον αὐτοῦ βέλος· « Μὴ μοῦ ἐπισκιάζῃς, λέγεις, τὸν
» πῶγων, τοὺς ἰούλους μου, διότι αἰσθάνομαι τὴν φλογερὰν
» νεότητά μου ρέουσιν διὰ τῶν φλεβῶν μου. Τὸ σῶμα μου, τὸ
» ἔχον μεγάλην πρὸς τὰ μέρη τοῦ ἀναλογίαν τὸ πληρὲς δυνάμεως
» καὶ εὐρωστίας ὑπισχνεῖται μοι μακροβιότητα. Ἀπίπτω ἀπ'
» ἐμοῦ ἡ μέλαινα καὶ ἀλγεινὴ τοῦ θανάτου εἰκὼν. Καταφοβησά-
» τω τὸν ἀθνήνῃ καὶ πύσγοντα γέροντα. Πανταχοῦ ὑπομειδιᾷ μοι
» ἡ ἔδον, καὶ οὐδὲν ἄλλο θεωρῶ εἰς τὸ μέλλον εἰμὴ μακρὰν
» σειρὰν ἀπολαύσεων καὶ ἡδονῶν. » Ὡ αἰθλὴς ! οὐδόλως ἐπὶ
κικῶ εἶπες τοῦτο! Ἀπροσδόκητος ἐπέρχεται σοι ὁ θάνατος,
δὲν ὑπάρχεις πλέον. Σοῦ ἐκπνεύσαντος, ἡ φθορὰ καὶ ἡ δυσωδία

κατακυμάνουσι τὸ σῶμα σου, ὅπου οἱ ζῶντες σπιδύδουσι νὰ
φύωσιν εἰς τὸν τάρον, ὡς προξενῶσιν αὐτοῖς φρεῖν, καὶ νὰ κα-
λύψωσιν αὐτὸ μὲ τὸν ἐπιτάμβιον λίθον. Παντόφως δὲρα ἡ τοῦ
Θεοῦ πρόνοια περιεκάλυψε διὰ τινος πυκνοῦ καλύμματος τὴν
τε ὥραν καὶ τὴν στιγμήν τῆς τελευταῖας ἡμῶν, ἵνα μὴ ἔχῃ
ὁ ἄνθρωπος μίαν μόνην στιγμήν ἐν τῇ ἑαυτοῦ διαθέσει, ἐπὶ τῇ
παραδοθῆναι ἀπαράχως καὶ ἡσυχῶς εἰς τὴν ἀμαρτίαν. Οὐκ
ἔστι νοῦς οὕτως εὐρυτής, οὐδ' ὄρασις οὕτως ὀδυνηρῆς, ὥστε
δύνασθαι προϊδέναι τὴν ἡμέραν καθ' ἣν περαιωθήσεται ἡ τῆς
ψυχῆς μετὰ τοῦ σώματος ἀμαρταία μυστηριώδης συνάφεια.
Σὺ μὲν ἐλπίζεις νὰ γαίνῃς ἐσχατογόηρος, ἀλλ' ἀποθνήσκεις
νέος ἀκαρτερός καὶ εὐρωστός· φοβῶσαι μήπως ἴδῃς τὴν τελευ-
ταίαν ἡμέραν σου ἐν τῇ μέσῃ τῆς συνήθους τοῦ βίου σου πο-
ρείας, καὶ ὅμως ἀποθνήσκῃς παλόμεπαις ὑπέργηρος ἀδύνατος
καὶ ὑπὸ τῶν ἱγῶν ἐκνεκρωμένος.

§. ε. Ἐάν ἄρα πάντα στιγμή ἐνδέχεται νά ἦναι ἡ τελευταία τοῦ θένος μας, κατὰ πᾶσιν στιγμήν πρέπει νά ἡμεθα προπαρασκευασμένοι πρὸς τὸ καλῶς ἀποθνήναι. Ἀλλὰ τίς ἀσχολεῖται καὶ προσήλόνει τὴν ἑαυτοῦ προσηχὴν εἰς ταύτην τὴν μελέτην; οὐδεὶς. Πάντες ὑπόσχονται εἰς ἑαυτοὺς μακροδιότητα. Ἡ ἐλπίς αὕτη, καίτοι πολλὰκις ψευθεῖσα, ἀπατᾷ καὶ πλανᾷ πλείστους ἀπερισχέπτους. Νομίζομεν ὅτι εἰς τοὺς σκυθρωποὺς καὶ μελαγχολικοὺς μαινχοὺς ἀνήκει ἡ εἰς τὴν μελέτην ταύτην προσήλωσις, ὥς ἂν εἰ ἦτο ὀνικτὸν εἰς τοὺς ζῶντας ἐν μέσῳ τῆς ἀνωτέρας κοινωνίας ν' ἀγκυρῶσιν εἰς

τῷ ἀγγέλιον, καὶ ν' ἀντακούσωσι τὸν ὄρον τοῦ ταυτῶν θίου, ἡ
ὥς ἂν εἰς αὐτὸν παρηγγέλλετο εἰς ἅπαντας ἡ χριστιανικὴ ἐγγή-
γορσις, ἡ ὥς ἂν εἰς αὐτὸν δεῖ ἅπαντας ἡ φυγὴ τὸ τηρητέον μετὰ
μεγίστης προσοχῆς τιμαλφέστατον κειμήλιον. Μὴ κτα-
γῶμαι, ἀπὸ τοῦ χρόνου, ὅντιν ἐν δύνανται νὰ διαθέτῃ κα-
θέκτειν. Μὲν ἰσχυρὸς τὸ τὸ ἑαυτοῦ ἔλεος, ὅτι ὁ θάνατος ἐν
προτίδωκε τὸν Αὐλὸν, τὸν Μανασσῆν, τὴν Μαγδαληνὴν, τὸν
Παῦλον, τὴν Αἰγυπτίνου, τὴν Παλγία, τὴν ἐκ Κορῶθης
Μαργαρίταν, ἵνα παρατρέξω πολλοὺς ἄλλους ἀσπερομένους
ἐν τοῖς θύραις καὶ ταῖς ἐκκλησιαστικαῖς ἱστορίαις, ἐνῶ ἦσαν
ἀθλίως περικυβερτούμενοι εἰς τὰς ἐνικτῶν ἀντροπίας. Θέλει ἀνα-
γεῖ μεταχειρισθῇ ὁ Θεὸς καὶ πρὸς σὲ τὴν ἐλεγκτὴν ταύτην εὐ-
σπλαγχνίαν· τίς δύναται νὰ σὲ βεβαιώτῃ περὶ τούτου; Τίς
δύναται νὰ προτηλιώτῃ τὸ βλέμμα εἰς ἐκεῖνα τὰ ἀνεξιχνίατα
καὶ ἀκατάληπτα εἰς ἡμᾶς τοῦ ἀβύσσου πούντας ἀθλίου θνη-
τοῦ καίματα;

IV.

Τὸ ἀπὸ τοῦ καθ' ἑαυτὸν τοῦ ἀπαιτή.

8. ὁ δὲ Ἰ. ὕπνῳ, ὁ προσήλασθαις ὑπὸ τοῦ πρηνητικοῦ τῆς
ἐξωτερικοῦ δημιουργοῦ πρὸς ἀνακίνησιν τῶν ὑπὸ τῶν ἡμεροῦσιων ἐρ-
γασίων ἐξερσθημένων δυνάμεων, καὶ πρὸς ἀνάκτησιν ἐνσωτῶ
δὲ τῆς εὐκαταίας, τῆς ταξισιότητος καὶ τῆς εὐροσύνης· ἐν τῇ
εἰρηκτικῇ κόλπῳ του, ὁ μὲν δυστυχὴς ἐναποθέτει τὰς μελείους
πρηνείας του καὶ τοὺς ἡλγυνύς στομασμούς του, ὁ δὲ δού-

λος δὲν ἀκούει πλέον τὸν μισητὸν τῶν ἀλύττων τοῦ κρότον, οὐδ' αἰσθάνεται τὰ ὀδυνηρὰ ἀποτελέσματα τῆς ἀπει-
νοῦ, χειρὸς τοῦ τύπτοντος αὐτόν. Ἄλλ' οὐδαίε, τῇ ἀληθείᾳ
ἔπρεπε νὰ παραδίδεται εἰς σὲ αὐτοῦ σωτηρίου τινὸς μελέτης.
Διότι ἂν καὶ ὑπάρχῃς ὑπερήτης ζωῆς τε καὶ σωτηρίας. ὁμο-
λογητεῖτε ὁμοῦ, ὅτι εἰσὶ ἱκανοὶ νὰ ὑπενθυμίζῃς ἡμῖν τὴν
θνητότητα ἡμῶν. Ἐκεῖνο τὸ καθυῦδον αἰετὶ τοῦ σώματος, ἐκεῖνα τὰ
καλεινομένη ὀλέθρα, ἐκεῖνη ἡ πῦρ ἐπικρατοῦσα βαθεῖα σιγὴ
διαγείρουσιν ἡμῖν ἐπὶ καὶ ἀκούσι τὴν εἰκόνα ἐνὸς τελευτήσαντος.
Ποτέ τις δὲ ἐπαγγέλλεται νὰ προσκαλεσθῇ εἰς βοήθειάν μας
ἀλλὰ αἰσίστηται ὅτι βεβαιωθῶμεν ὅτι κατοικεῖ ἐπὶ ζωποιοῦν τε
πνεῦμα ἐντὸς ἐκείνου τοῦ βαθεῖως κοιμωμένου σώματος; Καὶ ὁμοῦ
ποτέ τις συνέδη, καὶ ὁπταίει τοιαῦτα ἀναγεοῦνται παραδείγ-
ματα, νὰ ἀπέχῃται ἀπὸ τοῦ ψυχροῦ θανάτου ὁ πρὸς ἡμῶν κοιμώ-
μενος ὅτι ἐκοιμήτο βλήν καὶ νῆδυμον ὑπὸν; Πόσοι ἀποκοιμη-
θέντες μὲ νουν πλήρη ἡλίων εἰκόνας καὶ μεγάλων σχεδίων δὲν
ἐξυπνήσαν πλέον! Ἐπὶ τὰ λαμπρὰ παραπετάσματα καὶ ὑπὸ τὰ
μαλακὰ στεπασματα ἦτο κεκρυμμένος ὁ θάνατος.

§. β. Ἡ εἰς τοῦ ὕπνου μετάδρασις εἰς αἰδῶν μακαριότητα
αὐτοῦ ἄρῃος καὶ μέλης, οὐδόλως ἐστὶ δυστύχημα, ἀλλὰ με-
γίστη εὐθεῖα χάρις λογίζεται περὶ τοῦ συνειτοῦ καὶ ἀληθοῦς
χριστιανῶς τῷ μεγάλως φροντίζοντος ὑπὲρ τῆς ἐαυτοῦ σωτη-
ρίας. Ἄλλ' ἔάν τὸ σκληρὸν τοῦ χάρεος δρέπανον, φεῦ! φράσῃ
μὲ παραπεταλμαθῆναι ὅπως φαντασθῶ μόνον αὐτὸ, θερίσῃ
τὴν κεφαλὴν ἐκείνου τοῦ ἄρῃος, τοῦ ταλμῆσαντος νὰ κατα-

κλινθῇ καὶ νὰ κοιμηθῇ μὲ συνείδησιν μεμολυμένην καὶ κα-
τεσπλωμένην, τί ἔσται περὶ αὐτοῦ; Ἐκεῖνη ἡ νύξ ἡ πρόξενος
τηλικαύτης ἀθεραπεύτου δυστυχίας ἔστω μοναδική, καὶ οὐκ
ἀξία ἐπαίνου ἔτιωσαν σύντροφοι αὐτῆς ὁ τε τυφλὸν καὶ ἡ κα-
ταγής! Προπαρασκευάσθη ὁ αἰὼς νὰ διαπλεύσῃ θάλασσαν
καθ' ὅλα μὲν φαινομένην ἡρεμῶσαν καὶ ἡσυχον, ἀλλὰ κρύ-
πτουσαν ἐν τῷ ἐαυτῆς κόλπῳ τὴν ὀλεθριωτάτην τρικυμίαν
καὶ ἀπεκοιμήθη ὡς ἐπὶ στρωμνῆς ἀπαλῆς χλόης, ὑφ' ἧς ἔτατο
περιτετυλιγμένος ἐλικοειδῶς ὁ θανατηφόρος ὄφις.

§. γ. Σὺ δὲ προσέτις, καίπερ οἰκτιρωθεὶς μετὰ τῆς συνει-
δήσεώς σου καὶ ἐπομένως οὐδόλως αἰσθανόμενος τὰς τύψεις
αὐτῆς, ἐραντάσθης, ὡς τάλαν, πλὴν ἡ κοιμηθῆς, ὅτι ἡ ῥομφαία
τῆς Θεῆς δικαιοσύνης ἐρέματο ἐπὶ τῆς κεφαλῆς σου; Ἐκεῖ-
ναι αἱ ἀνητυχίαι, ἐκεῖνοι οἱ φόβοι, εὐρὴν τεχνάσματα τῆς
αἰὲς κηδομένης περὶ τῆς μετανοίας σου Θεῆς εὐτελὲς γῆρας,
ἤ ἔλκον εἶναι ἡ σωτηρία σου, ἐρρύψας ἐν βλέμματι πρὸς τὸ πα-
ραλθόν, καὶ ἐπειδὴ οὐδὲν ἀπαίσιον συνέδη σοι, ἐπίστευσας ὅτι
καὶ τὸ μέλλον ἔμελλε νὰ σοὶ ᾔνοιαν. « Ἡκαρτον καὶ τί
εἰ ἐγένετό μοι; Τόσκι εἶναι, εἶπες, τὰ παραποιοῦντα ἡμῶς πα-
ρὸντα δεινὰ, διὰ τί ν' αὐξάνωμεν τὸν ἀριθμὸν αὐτῶν διὰ
τῆς προμνηστικῆς μελλόντων κακῶν; οὐδὲν ἐν τῇ φύσει ἐμ-
οποιεῖ μοι φόβον ἐπικειμένη; διελύττωται ἡ εἰκονώτερος »
Ἐκείνου ἔλεος; ἔλεος; κατακρημνίσταται τότε; ψυχὴ εἰς τὴν αἰῶ-
νον ἀπώλειαν!

§. δ. Ὅταν ὁ θάνατος δὲν σὲ ἀρπάξῃ αἴφνης, ἔχεις εἰλε-

ἐκ τοῦ νὰ λάβῃς τὰς θρησκευτικὰς βοηθείας. Ἀλλ' ὅταν προσβάλῃ σε ἐν μέσῳ θαθείας κυτῆς, ἐν σιωπῇ καὶ μοναξίᾳ, χωρὶς ἰσως νὰ δυνηθῇς νὰ ἐναρθεώῃς λείβειν τινὰ ἐνεκα τῆς σφοδρότητος τοῦ πάθους, κινδυνεύει νὰ μεταβῇς εἰς τὴν αἰωνιότητα ἄνευ τῶν βοηθειῶν ὅσας ἔχει ἐτοίμους ἡ ἱερά ἡμῶν θρησκεία, ὡς πάντοτε κηδομένη περὶ τῆς σωτηρίας σου. Ἐκείνη ἡ ἀτελής λεγομένη ἀγάπη οὐ δικάσι σε ἀναμφιδόλως ἐξω τοῦ μυστηρίου τῆς μετανοίας. Μόνη ἄρα ἡ τελεία ἀγάπη δύναται νὰ ᾖ καὶ ἡ ἀγκυρά τῆς σεντοῦ σωτηρίας ἐν μέσῳ τηλικούτου κινδύνου τοῦ νηπιῖν. Ἀλλὰ τοῦτο ἤθελεν εἶναι μοναδικώτατον τῆς χάριτος εὐεργέτημα. Σὺ μὲν θέλεις ἀγωνισθῇ νὰ διεγείρῃς εἰς σεαυτὸν τούτην τὴν τελείαν ἀγάπην, ἀλλὰ τί σοι προμηγύει ἡ καρδιά σου; Καθὼς δουλεύουσα εἰς κοσμικοὺς ἔρωτας οὐδόλως δύναται νὰ γενῇ, τὰς κλονὰς τοῦ θεοῦ ἔκωτος. Διότι πῶς θέλει δυνηθῇ νὰ μεταβάλῃ φύσιν ἡ καρδιά οὗτη ἐν τηλικαύτῃ ταραχῇ καὶ ζάλῃ, νὰ ἐξαλείψῃ διὰ μιᾶς πεπαικωμένας ἑξεις, καὶ νὰ μετεωρισθῇ οὕτως ὡς ἡλῶ; «Θεέμου, μέγας εἰ ἐν τοῖς οἰκτιρμοῖς σου καὶ οὐκ ἐπικλείεται ἐπὶ ματαίᾳ τὸ ὄνομά σου ὁ ἐπικαλούμενος» αὐτὸ ἐγκαρδίας. Ἀλλὰ, τρομερὸς εἰ ἐντιπυῖ ἐν τῇ ὀργῇ σου. Φεῦ! περίφοβος γίνομαι ὅρως ἀναπολήσω τὰς ἐπισήμους διακαυτοῦναι τοῦ, ὅτι, δηλονότι, θέλεις ἐγκαταλείψῃς τὸν ἀπειθῆ ἁμαρτωλὸν εἰς διάνοισιν τῶν ἐκτοῦ ὁρμητικῶν παθῶν.

§ 5. Ἦθελεις ἄραγε κοιμηθῇς ἐν πτόλῳ λαμινουμένῳ ὑπὸ

τῶν ἐχθρῶν σου χωρὶς νὰ ἔχῃς τινὰ ἀγρυπνοῦντα πλησίον σου; Οὐδ' ὑπὸ τὴν στέγην σου κοιμάσαι ὡς συνετὸς πρὶν ἢ κλείσῃς καλῶς πᾶσαν εἰσόδον καὶ ἀσφαλίσῃς πᾶσαν θύραν. Ἄν δὲ, ἐν ᾧ εἰσέτι ἡμικοιμάσαι, καταλάβῃ σε ὁ φόβος μήπως εἰσόδός τις ᾖ καὶ ἀνοικτὴ ἢ κακῶς πεφυλαγμένη, παραχρῆμα ἐγείρῃς ἐκ τῆς κλίνης, ἐπισκέπτεσαι τὰ πάντα καὶ ὑπὲρ πάντων λαμβάνεις τὴν προσήκουσαν πρόνοιαν, ἥς ἄνευ ὁ ὕπνος σου ἤθελεν εἶναι ἀνήσυχος καὶ διακεκομμένος. Ἐν ᾧ καταβάλλεις τηλικαύτην ἐπιμέλειαν καὶ φροντίδα ὑπὲρ τῆς ἐκασφάλσεως τῶν προσκαίρων αγαθῶν ἀπὸ τῆς ἀρπαγῆς, διὰ τί ἐκτιθεσai εἰς φανερόν κίνδυνον τοῦ ν' ἀπολέσῃς, δὲν λέγω, ὁ, τι μέλλεις γρηγορὰ ἢ ἀργὰ νὰ ἐγκαταλείψῃς διὰ παντός, ἀλλὰ ν' ἀπολέσῃς τὴν ψυχὴν σου, καὶ μάλιστα ν' ἀπολέσῃς αὐτὴν αἰωνίως; Παραδιδόμενος ἄρα εἰς βαθὺν καὶ νάδυμον ὕπνον, χωρὶς νὰ καταστατήσῃς αὐτὴν πρότερον ἱκανὴν νὰ προφυλαχθῇ ἀπὸ πάσης βλάβης, οὐ παραδίδως αὐτὴν εἰς τε τὴν ἀρπαγὴν καὶ τὴν λεηλασίαν;

§ 6. Ὁ θάνατος, ὡς δοκεῖ, εὐαρεστεῖται νὰ περιπατῇ καὶ νὰ βέβηται ἐν σκότει τὰ ἐκτοῦ βέλη. Ἡ αἰώνιος Σοφία παριστᾷ ἡμῖν αὐτὸν ὡς ληστὴν, ὅστις, ἂν καὶ ἐπιβουλεύῃ τὴν ζωὴν καὶ συνεχέστερον τὸ ζέον πρᾶγμα ἐν καθαρᾷ μεσημέρῳ, ὁμολογητέον ὅμως ὅτι εὐαρεστεῖται μᾶλλον εἰς τὰ σκότη, ὡς καταλλήλοτα εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἐκτοῦ σκοπῶν. Διότι πότε ὁ ἄρρων ἐκείνος πλούσιος τοῦ Εὐαγγελίου καταλάρηται ὑπὸ αἰσθητοῦ θανάτου, εἰμὴ περὶ τὰ μέσα τῆς νυκτός;

Οὐκ ἀπεκλείθησαν αἱ διὰ νυκτός αἱ μερφαί παρθένοι ἀπὸ τοῦ οὐρανίου συμποσίου; Ὁ δὲ Ὀλοφέρνης καὶ ὁ Βαλτάσαρ καὶ τὸ τρομερὸν τοῦ Σενναχηρίμ στράτευμα οὐ γέγονασι παρανάλωμα τοῦ καταστρεπτικοῦ σιδήρου, ὅτε ὠνειροπόλουν ἴσως σταφάνους τε καὶ νίκας.

§. ζ'. Σὺ δὲ ἐξυπνῶν ἐξέρχεσαι ὡς ἀπὸ θανάτου τινός, καὶ δύνανταί τις σχεδὸν εἰπεῖν, ὅτι ἀναγεννᾶται εἰς νέαν ζωὴν. Ἔστι δὲ τοῦτο νέον τεκμήριον τῆς ἀφάτου πρὸς σὲ θείας Ἀγαθότητος· διότι ἡ ὀργὴ τοῦ αἰωνίου Θεοῦ ἡδύνατο μὲν νᾶ σὲ καταφάγῃ καδεύδοντα, ἀλλ' ὅμως οὐδὲν συνέβη σοι ἀπαίσιον. Ἡ τοῦ Θεοῦ εὐσπλαγχνία ἐπαγρύπνησεν ἐπὶ σὲ ὡς φιλόστοργος μήτηρ, καὶ ἐπροστάτευσέ σε ὑπὸ τὴν εὐνοϊκὴν σκιάν τῶν ἐαυτῆς πτερύγων. Ὁ ἥλιος δαψιλεύει σοι ἐκ νέου τὸ ζωογόνον αὐτοῦ φῶς, νέα ἡμέρα ἔρξατο, καὶ ἐν πάσῃ στιγμῇ δύνασαι ν' ἀποθέσῃς τὸ μέγα τῶν ἁμαρτιῶν σου βάρος. Ἡ δὲ ἐκκλησία προσκαλοῦσα σε εἰς τήντων ἐαυτῆς μυστηρίων τελετὴν, πᾶσαν πηγὴν χάριτος καὶ σωτηρίας ἀνοίγει σοι. Διὰ τί ἄρα, ὦ ἀπερίσκεπτε, οὐκ ἀποσεῖς τὸν ζυγὸν τῶν ἁμαρτιῶν σου; διὰ τί ἀρίνεις νᾶ δύσῃ ὁ ἥλιος χωρὶς νᾶ μετανοήσῃς καὶ νᾶ διορθωθῇς; Οὐκ οἶδας ὅτι τῆς θείας μακροθυμίας ὁ σκοπός ἐστιν ἡ μετάνοιά σου; Τί ἂν ἦν περὶ σοῦ, ἐὰν ἡ ἡμέρα αὕτη ἦτον ἡ τελευταία τοῦ βίου σου ἐν ταῖς ἀνεξιχνιάστοις τοῦ Θεοῦ κρίμασι; οὐ πάύσῃ λοιπὸν τρεφόμενος ὑπὸ ψευδῶν καὶ ἀπατηλῶν ἐλπίδων, ἀλλ' ἐὰν ἡ τοῦ Θεοῦ ὑπομονὴ, πρὸ πολλοῦ προκαλεσθεῖσα, ἀπκωδή-

σῃ, ἐὰν οἱ ὀφθαλμοί σοι, οἱ ἰδόντες τὸν ἥλιον δύσαντα, δὲν ἔβλεπον αὐτὸν ἀνατέλλοντα ἐκ νέου ἐπὶ τὸν ὀρίζοντα, τί ἂν ἦν περὶ σοῦ; Σκίρθητι καὶ ἀποφάσισον.

V.

Λύσει τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ ἐξ αὐτῶν ὁρμήσις.

§. α'. Ἐὰν παρατηρήσωμεν ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους τὸν τοῦ ἀνθρώπου βίον, θέλομεν εὑρεῖν αὐτὸν διεσπαρμένον ὑπὸ ἀκανθῶν. Πλεῖστα εἰσὶ τὰ πολυορκοῦντα ἡμᾶς κακὰ εὐθὺς ἅμα γνωρίσωμεν τὸ τῆς ὑπάρξεως εὐεργέτημα. Ἀκταμάχητός τις δύναμις ὠθεῖ ἡμᾶς πρὸς τὴν εὐδαιμονίαν. Πάντες οἱ ἄνθρωποι ἀπὸ τοῦ περιβεβλημένου τὴν πορφύραν μονάρχου μέχρι τοῦ ταπεινοῦ γεωργοῦ εὐρίσκονται εἰς διηνεκὴ κίνησιν καὶ ἀνησυχίαν πρὸς ἐπίτευξιν αὐτῆς. Ἀλλὰ μετὰ τόσην πορείαν καὶ μόχθους, μετὰ τήσας ἀδηνονίας καὶ ἀνησυχίας, οὐδένα θέλεις ἀκούσει καυχώμενον ὅτι ἐφθασεν εἰς τηλικούτον ἀγαθόν. Ἡ ἐπὶ ταύτης τῆς γῆς εὐδαιμονία ὁμοιάζει τῇ ἀστροπῇ, τῇ θαμβούσῃ μίαν στιγμὴν τὴν ὄρασιν καὶ παραχρῆμα κραινιζομένην.

§. β'. Τίνος εὐδαιμονίαν δυνάμεθα νᾶ προσδοκῶμεν ἐν μέσῳ ἀτελευτήτου σειρᾶς δυστυχιῶν; Ὁ τρομερὸς τοῦ ἰσχυροῦ νόμος ὑπερισχύει πολλάκις ἐν τῷ κόσμῳ. Ὑπὸ τὸ σιδηροῦν αὐτοῦ σκῆπτρον οὐδὲν ἄλλο βλέπεις εἰμὴ τὴν μὲν χήραν προδιδομένην, τὸν δὲ ὀρφανὸν ἀπογυμνούμενον, τὸν δὲ ἀθῶον καταπιεζόμενον, καὶ τούτους ἐνίοτε ἀναγκαζομένους ν' ἀπο-

πνίξωσι τοὺς ἐκυτῶν στεναγμοὺς, ν' ἀποσπογγίξωσι τῇ ἰδίᾳ χεῖρι τῶν ἐκυτῶν ὀφθαλμῶν τὰ δάκρυα, τὴν μόνην παρηγορίαν τῶν δυστυχῶν. Πρὸς τοῦτοις δὲ πολλάκις ὄρεε ἀφ' ἐνὸς μέρους τὴν μὲν καλίαν φέρουσαν τὴν φανάκην τῆς εὐσεβείας, τὴν δὲ αὐθαιρεσίαν κρυπτομένην ὑπὸ τὸ κάλυμμα τῆς δικαιοσύνης· τὴν δὲ φθόνον καὶ τὴν ἐκδίκησιν παρουσιαζομένης ὑπὸ τὸ πλαστὸν τοῦ ζήλου πρόσχημα· τὴν δὲ ρυπαρὰν φυλαργυρίαν σεμνυνομένην μὲ τῆς φρονήμου καὶ προβλεπτικῆς οἰκονομίας τὴν προσηγορίαν· ἀφ' ἑτέρου δὲ τὴν ἀλήθειαν, τὴν ἀγνὴν ταύτην καὶ ὠραίαν τοῦ οὐρανοῦ θυγατέρα κρυπτομένην, ὡς ἂν εἰ οὐκ ἦτον ἡ γῆ τὸ ἐνδιαίτημα αὐτῆς. Ἡ ἐξερευνήσις τῆς ἀληθείας ἐστὶν ἡ εὐγενὴς ἀσχολία τοῦ ἀνθρώπου, ὡς ἔχοντος διάπυρον καὶ ἀσβεστον τοῦ εἰδέναι τὸ ἀληθὲς δίψαν. Ἀλλ' οὐδὲν κατὰ δυστυχίαν δεξιούται τόσον κακῶς παρὰ τοῖς ἀνθρώποις ὅσον ἡ ἀλήθεια. Ἐν μὲν τῇ γῇ αὐτὴ προωρίσται νὰ ἔχῃ διὰ παντὸς ὀλίγους ὀπαδοὺς καὶ λάτρεις, ἐν δὲ τῇ οὐρανῷ αὐτὴ λάμπει ὡς ἀνασσα ἐνδοξος καὶ ἀθάνατος ἐν τῷ κέντρῳ σὺτῆς. Πότε δὲ, ἀποδημήσας ἀπὸ ταύτης τῆς γῆς δολιοτήτων, ἐπιβουλῶν τε καὶ πλανῶν, θέλω μεταωρισθῆ μέχρι σοῦ ἵνα λατρεύω σε καὶ ἐντροφῶ ἐν τῇ θεωρίᾳ τοῦ ἀδιαφθόρου θεοῦ σου κάλλους;

§. γ'. Ἐάν παρατρήσῃς προσεκτικῶς τὴν γῆν, θέλεις ἀναγκασθῆ νὰ στρέψῃς περίφοβος ἀλλοχοῦ τὸ βλέμμα· λαοὶ βάρβαροι καὶ ἄγριοι, ἀνθρώπου μόνον ὁμοιότητα ἔχοντες κατακαύουσιν αὐτὴν· μωρὰ τις καὶ θηριώδης δεισιδαιμονία δεσμεύει τοὺς λαοὺς ἐν τῇ πλάνῃ, καὶ κωλύει τὴν διαδόσιν τῶν

φώτων τῆς τε ἀληθοῦς φιλοσοφίας καὶ τῆς ἀληθοῦς θρησκείας· ἔθνη, τρέποντα ἀποκλίνον πρὸς ἀλλήλα μίσος, ἐπιπορεύουσι τὴν ἐκυτῶν ἀμοιβαίαν· καταστροφὴν· ἀνθρώπινα θύματα θυσιάζονται εἰς θεότηας νομιζομένας δυνάμεις· ἀνθρωπίνου σφαιροῦ· στίφοι βροδάρων ἐτοιμάζονται τὰς ἐκυτῶν τραπέζας μὲ ἀνθρώπινα κρίατα· κατακτεταὶ διέρχονται αὐτὴν μὲ κίρκου καὶ σκῆθου πρὸς τρυφὴν τῆς ἀπεριόριστου αὐτῶν φιλοδοξίας· αἱ δὲ εἰρηκαὶ καὶ τὰ δεσποτῆμα γέμουν· ὅπ' ἀκρίβειαν τοῦ πλήθους· ἐγκληματιῶν σύμπαστα ἡ κτίσις κηρύττει τὴν τε ἀγαθότητα καὶ τὴν σοφίαν τοῦ Θεοῦ· καὶ ὁμως εἰς Θεὸς τόπον μέγας, τόπον ἀγαθός, τόπον δίκαιος· ἢ λητμονεῖται ἢ προκαλεῖται εἰς ὀργὴν ὑπὸ τῶν τοῦ ἀπειθοῦς βλασφημιῶν. Ἐάν μὲν πλουτῇ καὶ εὐημερῇ, ἡ ὁμάς τῶν κολάκων περιστοιχοῦντα σε, θαυλεύει σοί, καίτοι ἐνδομύχως μισοῦντα σε καὶ περιφρονοῦντα σε, μύρια ἐγκώμια καὶ ἐπαίνους. Ἐάν δὲ ἡ τύχη, ἀπεχθὴς δεικνυμένη, ἐγκαταλείψῃ σε, ἡ εὐμετάδλητος, ὁμὰς ἀποστρέφεται καὶ ἀφίνει σε εἰς ἀδυναμίαν καὶ θλίψιν· Ὅταν αἱ μὲν ἀγαθοὶ καὶ ἐνάρετοι ἄνδρες καταθλίβωνται καὶ βλάπτωνται ὑπὸ τῆς μοχθηρίας τῶν πονηρῶν καὶ ὀρεστροχιμμένων ἀνθρώπων, ἡ δὲ σωφροσύνη ἀναγκάζηται νὰ κρύπτηται ὑπὸ τὸ λευκὸν κάλυμμα τῆς ἐνώπιον τῆς ἀναδοῦς ἀσελγείας· ὅταν σιμῇ ἀγκυμῶν οὐ μόνον λητμονῶσι τὴν εὐεργεσίαν, ἀλλὰ καὶ καταρέωνται καὶ κατὰ τοῦ εὐεργέτου ἀποστρέφονται οὐδ' ἐν λόγῳ ἀποστρέφονται· ὅταν μὲν ἀνεπηρέατον οὐδ' ἀπερόσβλητον ὑπὸ τῆς ἐπιπορευούσης ἀχλινώτης ἀνθρωπίνης μοχθηρίας, ταῦτα πάντα λυ-

πῶς ἐν εὐγενῇ τινα καὶ εὐκρίστῳ καρδίᾳ καὶ τοῦ νοματίζουσιν αὐτὴν καιρίως.

§. 6. Τίς δὲ δύναται ν' ἀγαπήσῃ οὕτω τὸν κόσμον τοῦτον ὅπου ἐπιστρεφύονται τόσα κακά, ὥστε νὰ λησμονήσῃ τὴν οὐράνιον. ἑαυτοῦ πατρίδα; Τὰ λογικὰ ὄντα τὰ γεννηθέντα πρὸς ἐπίτευξιν αὐτῆς οἶδαν καλῶς, (ἂν καὶ οἱ πεπληρωμένοι φαντάζονται ὅτι δὲν γνωρίζουσι τοῦτο,) ὅτι τὰ φθαρτὰ καὶ διεφθιόντα πράγματα οὐδόλως δύνανται νὰ χορηγήσωσιν ἡμῖν αὐτὴν, καὶ ὅτι, ἐὰν πλανώμενοι τὴν ζητῶμεν ἐν αὐτοῖς, ταῦτα οὐδὲν ἄλλο ποιοῦν εἰμὴ κατακόρος ποτίζουσιν ἡμᾶς ὑπὸ πικρίας καὶ λύπης. Ὅποια μωρία τὸ νὰ προτιμῶμεν νὰ καταπαύωμεν τὴν διψὴν ἡμῶν εἰς τὰ θύλια καὶ θολὰ ῥεῖθρα μᾶλλον παρὰ εἰς τῆς ἀέναντος ζωοδότου πηγῆς τὰ καθαρά νάματα! Ὅποια ἀντίφασις τὸ θεωρεῖν μὲν τὴν γῆν ὡς καταγώγιον λύπης καὶ θλίψεων, ἀγαπᾶν δὲ αὐτὴν οὕτω περιπαθεῖς. Αἱ ἡδοναὶ εἰσὶν ἀκανθαὶ κεντοῦσαι καὶ κατασπαράττουσαι ἡμᾶς καὶ ὁμῶς μετὰ τὴς ἀνησυχίας θηρεύει αὐτάς ὡς ἂν εἰ συνίστων τὴν ὑπερτάτην εὐδαιμονίαν σου. Οἱ ἄνθρωποι προδίδουσί σε, καταδιώκουσί σε, ἐπιποθεῖσι τὸν ἀφαισισμόν σου, καὶ ὁμῶς οὐδόλως ἐκτιμᾶς τὴν θεῖαν φιλίαν, τὴν δυναμένην νὰ σὲ προστατεύσῃ καὶ ὑπερασπίσῃ. Ἡ μὲν συναῖδησίς σου ἐλέγχει σε καὶ καταδικάζει, ἀλλὰ σὺ προπαθεῖς ν' ἀποπνήξῃς τὰς φωνὰς αὐτῆς. Ἐνίοτε μὲν λυπεῖσαι ὅτι ἐξευτελίζεις οὕτω τὴν εὐρένειαν τῆς ὑπάρξεώς σου, καὶ ἐπιθυμεῖς νὰ ὑψωθῇς ὑπὲρ πάντων τῶν σαρκικῶν ἐπιθυμιῶν σου,

ἀλλ' ὡς βελτιώδες πτηνὸν οὐδόλως πύει κλιόμενος εἰς τὰ βορρηνώδη ἔλη καὶ ἀρετκόμενος εἰς τὰ ὅθεν ἀκόπως τυγχάνεις πορευόμενος. Ὅποιον λυπηρὸν θέμις ἐστὶ τὸ ὄραν εἰς αὐτὸν τοῦ ἀπωτάτου διαδάντα αἰῶνα φιλοσόφου ὑπὸ μόνου τοῦ ὀρθοῦ λόγου χειραγωγουμένου καταπνεῖν τὰ πλούτη, καταπνεῖν τὴν πολυτέλειαν καὶ ζητεῖν σωτηρίαν καὶ προστασίαν ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῆς ἀρετῆς, εἰς δὲ τὸν καλὸν ἡμᾶς αἰῶνα τὸ βλέπειν, ὡς εὐτελὲς τῶν ἡδονῶν ἀνδράποδον, τὸν ἀνατραπέντα ἐν τῷ τοῦ ἐσταυρωμένου σχολείῳ τὸν ποιηθέντα τῆς θείας αὐτοῦ διδασκαλίας τὰ νάματα, τὸν ἐνθαρρυνθέντα ὑπὸ τῶν παραδειγμάτων αὐτοῦ καὶ ὑπὸ τῆς χάριτος αὐτοῦ ἐνασχυθέντα!

§. 7. «Θιέ μου οἰκτεῖρον τὴν μωρίαν μου, τὴν τύφλωσίν μου. Τίς ποτε ἤθελε πιστεῦσαι ὅτι ἐν ᾧ εἰμαι περικεκυκλωμένος ὑπὸ τηλικούτων κακῶν καὶ πεπληροφορημένος ὑπὸ τοῦ ὀρθοῦ λόγου καὶ τῆς πίστεως ὅτι εἰς σὲ μόνον δύναμαι νὰ εὕρω εἰρήνην καὶ ἀνάπαυσιν, Σὲ ὀλιγορήτας ἤθελον προσκολληθῆν εἰς τὴν γῆν τῆς ἐξορίας μου; Καὶ αὐτὰ τὰ κτίσματα ἐκδικοῦνται ταύτην τὴν γενομένην εἰς σὲ μεγάλην ὕδριν. Διότι ὅτε μᾶλλον προσηλοῦμαι εἰς αὐτά τότε μᾶλλον κατασπαράττεται ὑπ' αὐτῶν ἡ καρδία μου. Όταν δὲ, μεταμεληθεὶς διὰ τὴν τηλικαύτην μωρίαν μου, ὑψώσω πρὸς σὲ τὸ βλέμμα μου, ἡ καρδία μου εὐφραίνεται καὶ αἱ κατηγορίαι μου ἀξάνουσιν ἀναλόγως τῆς μετὰ σοῦ ἐνώσεώς μου. Τότε δὲ θεωρῶ τὴν γῆν ὡς καταγώγιον σκότους καὶ λύπης, αἰσχύνωμαι ὅτι ἠγάπησα οὕτω

» τρυφῶ: κίτην, ἐξέπιομαι ὑπό τινος, ἱεροὶ κατ' ἐντὺς
 » μέγους, καὶ οὐδὲν ἄλλο ἐπιτοῦν εἰμὴ τὴν ἀπόλαυσίν σου.
 » Εὐτυχὴς μεταβολή, σημειώσα τὴν χρυσὴν ἐποχὴν νίου
 » τινός καὶ ὅπως οὐρανοῦ βίου. Φαίνεται μοι ὅτι ἅπαντα τὰ
 » κτίσματα ἐνέχουσιν οὐ εὐχαριστηρίου ὕμνου. Πικρὰ δὲ
 » κρούα γύνω ἐπὶ τῶν τῆς μαρτίαις μου ἐτῶν, καὶ πάντας ἀλλοθὺν κι-
 » νῶ, ἐν ἑραπειῷ τὴν ἀπόλαυσιν αὐτῶν. Ἡ καρδία μου τή-
 » κεταὶ ὅταντις βλέπω ἀνθρώπους τινὰς, ὁλοκαυτομένους ὑπὸ τῶν
 » ἐπισφαλῶν τούτων ἀγαθῶν. Ρύπον, Θεέ μου, ζωπρίν τινι
 » ἄκτινα χάριτος ἐπὶ τῶν ταλαιπώρων τούτων, καὶ γνώτωσαν
 » πόσον δραπέτης καὶ μισητὴ εἶναι τοῦ κόσμου τούτου ἡ
 » σκηνή, καὶ πόσον ἰδὺ ὥρμιον τε καὶ ἐνδοξόν, ἐντι τὸ μετὰ
 » σοῦ συνδιαλέγεσθαι, καὶ ὅπως εἰς σὲ παραδίδοται. Ὅταν
 » ἐπέθαλῃς μοι τὴν εἰδικωτάτην ἐντολὴν τοῦ νὰ σὲ ἀγαπῶ ὡ-
 » πὲρ πάντα τὰ κτίσματα, ὑπέγραψας καὶ τὴν μεγάλην ἀ-
 » πόρατίν τοῦ ὅτι οὐδὲν ἄλλο ἤθελον δυνηθῆ νὰ εὖρωπιν οἱ
 » ἀνθρώποι ἐκτός σου, εἰμὴ πικρίας ἀδημονίας καὶ θλίψεως. »

IV.

Μαλακτικὸν κατὰ τοῦ φόβου τοῦ θανάτου.

§. α. Ἐντυχθα προτίθεμαι νὰ λαλήσω πρὸς ἐκείνον, ὅστις
 οὐ μόνον συγκισθάνεται τὸν ἐμπνεόμενον ὑπὸ τοῦ θανάτου φό-
 βον, ἀλλὰ καὶ υπερβαλλόντως ταράττεται. Δοκεῖ δὲ ὅτι
 κεραυνοῦται ὁσάκις ὁ ἦχος τῶν πηνθίμων χαλκείων κρούει

τὰ ὦτα αὐτοῦ, ἡ ψυχρὸν τι πτώμα ἢ λάσπη τις παρυσιαζέται
 εἰς αὐτόν. Ὁ πότον ταράττει καὶ ἀνησχεῖ τὴν φαντασίαν,
 ὁ ἀκαρπῆς ἐκεῖνος χωρημαθὶ δύο σούτων διὰ τηλικούτου στενοῦ
 καὶ μυστηριώδους δεσμοῦ συνεξυγγμένων! ἡ αἰφνιδιαία ἐκείνη
 μετάβασις ἀπὸ τινος ὁρατοῦ εἰς τινα ἀόρατον καὶ ἀγνωστον
 κόσμον, ὅπου, ἂν δυνάμεθα νὰ ἐλπίσωμεν αἰωνίους ἀμοιβάς,
 δυνάμεθα πρὸς τούτοις νὰ φοβώμεθα καὶ αἰῶνα δεσμά!

§. β. Οὐκ ἔστιτι ἔραγε παραμυθία τις εὐδὲ μαλακτικὸν τι
 κατὰ τοῦ φόβου τοῦ θανάτου; Τὸ δραστηκώτερον ἐστὶν αὐτοῦ
 τοῦ θανάτου ἡ στείρις. Ἐὰν ὁ βίος σου ἦναι διηνεκής εἰς τὸν
 θάνατον προετοιμασία, οὐδόλως φανήσεται σοι ἀγρία καὶ ἐκ-
 πληκτικὴ ἡ ὄψις αὐτοῦ. Εἰς τὸ στάδιον τοῦ βίου εἰσελθὼν,
 ἐξεύραις πρὸς τί τέλος διευθύνονται τὰ ἐθήματά σου; Ἡ μὲν
 ἡδονή, παρουτιαζομένη ἐνώπιόν σου ἀνθοστεφής, θέλει εἰπεῖν
 » εἰς σέ. « Προσκαλῶ σε εἰς τὰς ἀνθρώδεις τρέβους μου καὶ εἰς
 » τοὺς τερπνούς κήπους μου, ἐὰν δὲ οὐκ ἀπαξιώτης τὴν πρόσ-
 » κλησίν μου ταύτην, ὕψοςμα ἡδονῶν ἔσονται αἱ ἡμέραι σου,
 » αἱ δὲ ὦραι ταχέως παρελεύσονται ἐν χαρᾷ καὶ εὐφροσύνῃ. »

Ἡ δὲ φιλοδοξία ἐμφαντικῶς θέλει σοι κάμει ὑποσχέσεις. « Ε-
 » γὼ πιστὸς ὁπαδός μου, ἐρεῖ σοι, ὡς ἀγοῦσης σε δι' ἐνδοξου
 » καὶ λαμπρᾶς ὁδοῦ. Οὐ μὲν ἐνίστα μεματαιωμένας τὰς ἐλπί-
 »δας σου, ἀλλὰ μὴ φοβηθῆς, διότι εἰς τοὺς τολμηροὺς στρέ-
 » φει ἐνίστα ἡ τύχη εὐνοϊκὸν τὸ ἐαυτῆς βλέμμα. Ποῖα θέλ-
 » γητρα δύνανται νὰ ἔχωσιν αἱ τιμαί; προστίθουσιν ἡ πονηρὰ φυ-

» λαργυρία. Ἐγὼ συνάγω τὸν τε χρυτὸν καὶ τὸν ἀργυρον,
» καὶ μετὰ μεγάλῃς προσοχῆς καὶ ζήλου φυλάττω καὶ ἐρύ-
» πτω αὐτόν. Ἔστι δὲ ὁ χρυτὸς θεόστις ὑπὸ πάντων λατρευόμενος
» ὡς πάντα ἐκπολεμῶν καὶ ὑποτάσσων ὑπὸ τὴν ἐκτοῦ ἐξου-
» σίαν. » Ταλαίπωρος ἂν ἀκροαθῇς τὰς ἀπατηλὰς ταύτας
προσκλήσεις! Βάσανός ἐστιν ἡ τοῦ θανάτου σκῆψις, διὰ τὸν σαρκικὸν καὶ φιλήδονον τὸν προσηλωμένον εἰς τὴν γῆν. Ἄφ' ἧς οὐδέποτε ἐπιθυμεῖ ν' ἀναχωρήσῃ. Εἰδωλὸν τι χοῖκόν, θνητὸς τις στέφανος, καὶ ἡ ἀκόρετος τοῦ ἀρχεῖν ἐπιθυμία δεσμεύουσιν ἐνταῦθα τὴν καρδίαν δεσμῷ ἀδιαλύτῳ. Ἔνεκα τῆς παρὰ νόμου ταύτης αἰτίας οὐδὲν ἄλλο βλέπεις πέραν τοῦ τάφου εἰμῇ ἀντικείμενα φόβου καὶ σρόμου. Διὰ τοῦτο ἡ ἄβυσσος, ἀναιγόμενη αἰφνης ὑπὸ τοῖς πόδας σου, καταπίνει σε ὡς θῦμα ἐναποτετριμμένον εἰς τε τὴν ὀργὴν καὶ τὴν ἐκδίκησιν.

§. γ. Ἄλλ' ἄγε, κλειε διηνεκῶς τὰ ὧτά σου εἰς τὰς ἀπατηλὰς φωνάς, καὶ σίκεισόμενος μετὰ τῆς χριστιανικῆς φιλοσοφίας, ἀκροάξου καὶ ἐκτέλει τὰ μαθήματα αὐτῆς. Ἀπὸ τῶν πρώτων τῆς ὑπάρξεώς σου στιγμῶν ἀπέκτισας δικαίωμα εἰς τὴν εὐδαιμονίαν, πρὸς ἐπίτευξιν τῆς ὁποίας ἠτοίμασέ σοι τὰ μέσα ὁ οὐράνιος προνοητικὸς Πατήρ σου. Ἔνεκα τούτου ὀφείλεις νὰ ἔχῃς αἰεὶ ὑπ' ὄφιν τὴν τελευταίαν τοῦ βίου σου ἡμέραν, ὡς μέλλουσιν ν' ἀπορραίσῃ περὶ τοῦ αἰωνίου κλήρου σου. Οἱ ἄνθρωποι ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ θεωροῦσιν ὡς αἴσιον τὴν τῶν γενεθλίων των ἡμέραν, καὶ ὡς ἀποφράδα τὴν τοῦ θανάτου των. Ἀδύνατος ἦθελον νὰ σκεφθῶσιν ὀρθῶς, ὥρελλον μᾶλλον νὰ θεωρῶσιν

ὡς ἀποφράδα τὴν τῶν γενεθλίων των ἡμέραν, τὴν εἰσάγουσιν αὐτοὺς εἰς βίον ἀναχρημάτων θλίψεων, οὐχὶ δὲ τὴν τοῦ θανάτου των ἡμέραν, κλείουσα τὰς πηγὰς τῶν πολυειδῶν δεινῶν καὶ θλίψεων, ἀνοίγει τῆς ἀληθοῦς καὶ ἀτελευτήτου ζωῆς τὰς θύρας. Πτελευταία ἄρα τοῦ βίου ἡμέρα ἐκτιμητέα ἐστὶν ὑπὲρ πάσας τὰς ἄλλας ἡμέρας. Ἔστιν δὲ αὕτη ὡς κέντρον τι, πρὸς ὃ, ὡς αἱ ἀκτῖνες κύκλου τινός, πρέπει νὰ συναρθῶσιν ἅπασαι αἱ πράξεις ἡμῶν. Ὁ τοῦ φιλοσόφου βίος πρέπει νὰ ᾔηται, κατὰ τὸν Πλάτωνα, διηνεκῆς τοῦ θανάτου μελέτη· διότι δι' αὐτῆς δυνατόν ἐστι ν' ἀποκτήσῃ ἐκείνην τὴν γαλήνην, πρὸς ἣν ἀφορᾷ ὁ ἀληθὴς σοφός. Ὁ ἔχω, βυπαρὴν καὶ κατεπιλωμένην τὴν συνειδήσιν του, ὡχρηᾷ, πάλ- λεται καὶ φοβεῖται ὅσῳκις σείηται ἡ γῆ ἢ ἐξεγείρηται ἐξηγριωμένη τις τρικυμία. Ὅποια καθαρὰ χαρὰ, ὅποια ἄφατος ἡδονὴ τὸ νὰ δυνῇ τις νὰ εἴπῃ περὶ τὸ τέλος ἐλάστης ἡμέρας, ἔσ- μα ἐν θῆμα περιπλέον πρὸς τὴν αἰωνιότητα, χωρὶς νὰ μέ- πτη τὸ σύνειδός μου διὰ τι ἐκρὺ τφάλμα. Ξένος καὶ πάροικος ὢν ἐπὶ τούτης τῆς γῆς, οὐδὲν ἄλλο πρέπει νὰ ἐπιθυμῶ εἰμῇ τὴν αἰῶναν Πατρίδα μου.

§. δ. Ὁ ἐπιθυμῶν νὰ διαπρέψῃ ἐν τῇ πολεμικῇ τέχνῃ προετοιμάζεται ἐγκαίρως· μελετᾷ πάντα τὰ πρὸς τὸ ἀπατήσαι τὸν ἐχθρὸν πρόσφορα στρατηγήματα, γυμνάζεται δι' ἰσχυρῶν μαχῶν πρὸς τὸ ἀποκροῦσαι τὰς τοῦ ἐχθροῦ ἐφόδους· καὶ κατατροπῶσαι αὐτόν. Νομίζει ὅτι ἀκούει τὸν ἦχον τῶν προσκαλουσῶν αὐτὸν εἰς τὸν κίνδυνον πολεμικῶν σαλπείγων, ὅτι ἀκούει τὸν προμερὸν κρό- τον τῶν περλογισμένων τηλεθόλων, καὶ ὅτι βλέπει ἤδη τὸ πε-

θίον τῆς μάχης. ἔνθα γίνεται ἀπερίγραπτος τῆς ἀθλίας ἀνθρω-
πότητος σφαγή. Οὐ τῶν δὲ ἔχων προδιατεθειμένην καὶ ἐντοχυ-
μένην τὴν ἑαυτοῦ καρδίαν, ἂν μὲν κατ' ἀρχάς ὑπάρχῃ ὀλίγον
δειλὸς ἐν ταῖς πρώταις μάχαις, ἔπειτα, ποιήσας ἐκ ποδῶν πᾶν-
τα φόβον, γενναίως προχωρεῖ εἰς τὰ πρόσω, καὶ σχεδὸν ἀναισθή-
τως καὶ ἀδακρυτὶ θεωρεῖ τὰ τε καρατομηθέντα σώματα καὶ τὴν
ἐκ τῆς στρατιωτικῆς θηριωδίας αἱματωμένην γῆν. Ὁ ἐκτιθέ-
μενος εἰς τὸ ἀσφατὸν τοῦ ὕδατος στοιχεῖον, ὁ διαπλέων ἀγνώ-
στους θαλάσσιας, ὁρμώμενος ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας τοῦ ν' ἀποκτή-
σῃ φήμην, ἡ τοῦ νὰ θρέψῃ τὴν ἀκόρεστον τοῦ χρυσοῦ πλεο-
νήϊαν, ὡχρῶ μὲν καὶ φοβεῖται εἰς τὴν πρώτην διεγειρομένην
τρικυμίαν, ἀλλ' οἰκειωθείς ἔπειτα μετὰ τοῦ σάλου τῆς κλιδω-
νιζομένης θαλάσσης, ἀταράχως καὶ γενναίως παλαίει κατ' αὐτῆς.
Φεῦ! εἰς πόσους κινδύνους καὶ εἰς πόσας περιπετείας οὐχ ὑπό-
κεῖται ὁ βίος τῶν θηρευόντων μετ' ἀδημονίας τὸ μάταιον τοῦ
κόσμου τοῦτου δοξάριον, πρότκαιρόν τι καὶ ἐπισημὸν ἀγαθόν!
Οὐδὲν ἐπὶ τῆς γῆς δύναται νὰ εὐχαιρῇ τῇ τὸν ἄνθρωπον εἰμὴ
ἡ ἐπιθυμία τοῦ μεταβῆναι ἀπὸ χώραν θλίψεων εἰς τὴν τῆς ἀ-
σφαλείας, ἀπὸ τοῦ θανάτου καταγώγιον εἰς τὴν ἀτελεύτη-
τον ζωὴν. Καὶ ὅμως ἐάν τις, παρασταθεὶς ἐνώπιον ἐμπορίου τι-
νὸς λίαν φιλοχρημάτου, ἢ πολιτικοῦ τινος βεθυθισμένου εἰς
τοὺς τῆς πολιτικῆς ὑπολογισμούς, ἢ στρατιωτικοῦ τινος κατα-
φλεγόμενου ὑπὸ τοῦ ἔρωτος τῆς πόλεως, ἢ ἐκδότου τινὸς εἰς τε
τὴν ματαρότητα καὶ τὰς ἡδονὰς γυναικὸς, ἔλεγεν αὐτοῖς, φρον-
τίσατε νὰ ἐξασκηθῇτε ἐγκαιρῶς εἰς τὴν τοῦ καλῶς ἀποθανεῖν

τέχνην, πῶς καρπὸν ἡδύνατο νὰ ἔλπισῃ ἐκ τούτου!

§. ε. Ὅταν ἐπαπειλῇσαι ὑπὸ τινος ἀναπορεύμενου συμφο-
ρᾶς, σπουδάζεις πάντα τὰ μέτρα, ἵνα καταστήσῃς τὴν προσβο-
λὴν αὐτῆς ἥττον σκληρὰν καὶ ἐδυνηράν. Ἀλλ' ἐάν ὁ θάνατος,
κατὰ τὴν ἐμελογίαν σου, ᾗναι ἡ μεγίστη παρῶν τῶν συμφο-
ρῶν, συμφορὰ, ἥτις ὀφθαίται νὰ ἐλαττωθῇ ὅταν θελήσῃς, δὲν
εἶσαι ἀφρονίστατος πολιτευόμενος οὕτως, ὥστε νὰ δοκιμάσῃς
ἀπασαν τὴν αὐστηρότητα καὶ τὸ βάρος αὐτῆς; Ἀσυμπαθῶς πρέ-
μεται πρὸς ἑαυτὸν ὁ μὴ ἐτοιμαζόμενος εἰς τὸν θάνατον. Ἡ τακ-
τικὴ σκευὴ ἀγάπη ἐπιβάλλει σοὶ τὸ χρεὶς τοῦτο. Διὰ τί εἰς
μὲν τὸ σῶμα ἐπιδοσφιλεύεις πᾶσαν θεραπείαν, ὑπὲρ τῆς ψυχῆς
δὲ οὐδὲν αἰσθημα οἴκτου ἔχεις; Αἱ προηγούμεναι καὶ ἐπόμεναι
τοῦ θανάτου περιστάσεις, οἷον, τὸ βάρος τῆς ἀσθενείας, ὁ σφο-
δρὸς πυρετός, ἡ δύσπνοια, ἡ χαψνωπία τῶν δυνάμεων, ἡ ψυχρὸς
καὶ θανατηφόρος ἰδρὺς δύνανται νὰ σὲ καταταρῇσωσι. Πῶς ἄρ'
ἐγκαταλυμπάνεις ἀπερισκέπτως τὴν μόνην παρηγορίαν, τὴν δυ-
ναμένην νὰ σὲ ἀνακουρίσῃ κατ' ἐκείνας τὰς τελευταίας στιγ-
μάς; Μὴ ἀρκοῦμενος εἰς τὴν κατὰ τῆς ἀγωνίας τοῦ θανάτου
πάλιν, ἐπιθυμεῖς ἄραγε ν' ἀντιπαλαίσῃς καὶ κατὰ τῶν τύψεων
τῆς λυστῆς συνειδήσεώς σου; Σὺ δὲ, ἐν ᾧ δύνασαι νὰ βλέπῃς
λαμπροὺς στεφάνους, οὐδὲν ἄλλο ἐπιθυμεῖς νὰ θεωρῇς ὁλόγου-
ρά σου εἰμὴ ἀλώσει. Ὅποια διαφορὰ μετὰ τοῦ ἐτοιμασθέν-
τος ἐγκαιρῶς εἰς τὴν μεγάλην διάθεσιν καὶ τοῦ βιώσαντος ἐν
παντελεῖ λήθῃ αὐτῆς! Ὅ πόσον ἔδωκε καὶ ἥτοχος ὁ τοῦ Ἰωβ.
ὁ τοῦ Τιμῆτι, καὶ ὁ τοῦ Δαυὶδ θάνατος! Ἐν ᾧ οἱ μὲν περιετῶ-
τες ἀναλύονται εἰς δάκρυα, αὐτοὶ, κατόντων ἀρίστην ἐπὶ τοῦ

προτκεφαλαίου τοῦ θανάτου, δίδουσι σὺν τῇ γαλήνῃ καὶ τῷ με-
διάματι τοῦ δικαίου τὰς τελευταίας σωτηρίας παραινέσεις εἰς
τὰ ἑαυτῶν ἐκπεπληγμένα τέκνα. Οὕτως ἀποθνήσκει ὁ θεωρῶν
τὴν γῆν ὡς ὀδυντρὰν ποροδεῖαν. Οὕτως ἀποθνήσκει ὅστις, ἐμ-
πλεως ὠνδλος ἐκ τοῦ θείου φόβου, ἐγκαταλιμπάνει τὴν λιτὴν τρέ-
πεζόν του, ἵνα συλλέξῃ τοὺς νεκροὺς τῶν πεσόντων ἀδελφῶν
του καὶ θάψῃ αὐτοὺς ἰδίαις χερσίν. Οὕτω τέλος πάντων ἀπιθῇ-
σκει ὁ ποιῶν ἐν τοῖς ἀπαραμίλλοις αὐτοῦ θείοις ἄσμασι τηλι-
καύτην ζωηράν καὶ κατανυκτικὴν παράστασιν τοῦ βραχέως τού-
του καὶ διαδύοντος βίου. Ἰπάρχει ἄρα ἰσχυρόν τι μαλακτικόν
καὶ κατὰ τοῦ φόβου τοῦ θανάτου, ὅταν ἀποφασίσῃς νὰ ὠφεληθῇς
ὡς συνετός ἐξ αὐτοῦ.

VII.

Ἀποδείξεις τῶν μελλουσῶν ποινῶν καὶ ἀμοιβῶν.

§. α. Ὁ μὲν χριστιανὸς εἰσδύων εἰς τὴν τοῦ θανάτου με-
λέτην, ἣ κυριεύεται ὑπὸ σωτηρίου τινὸς φόβου ἐνώπιον τῶν μελ-
λουσῶν ποινῶν, ἣ ἡδέως παραμυθεῖται ἐνώπιον τῶν μελλουσῶν
ἀνταποδόσεων, ἐπομένως πολὺ διαφόρως ἐκφράζεται τοῦ
ύλιστοῦ, τοῦ ἀγωνιζομένου νὰ πείσῃ ἑαυτὸν ὅτι τὸ πᾶν τε-
λειώνει σὺν θανάτῳ. Πέρεν τοῦ τάφου, οὕτως ὀνειροπολεῖ αὐτός·
οὐδὲν ὑπάρχει δυνάμενον νὰ με εὐχαριστήσῃ οὐδὲ νὰ με φο-
βήσῃ. « Ἀποθνήσκων δὲ οὐδὲν ἄλλο ποιῶ, εἰμὶ ἐπαναπίπτω
» ἐν ἀκαρεῖ εἰς τὸ οὐδὲν μου. Ἡ δὲ καλουμένη ψυχὴ οὐδὲν
» ἄλλο ἐστίν· εἰμὶ σῶμα τις λεπτὴ, ζωογόνος τις θερμότης·

» ἐξατμιζομένη μὲν καὶ διαλυομένη σὺν θανάτῳ, συνδυαζομένη
» δὲ μετ' ἄλλων σωμάτων καὶ ὑπὸ ἄλλας μορφὰς ἀναψυμέ-
» νη. Ἐὰν παρατηρήσῃς προσεκτικῶς τὸν τε ἄνθρωπον καὶ τὸ
» κτῆνος, θέλει συμπεράνει ὅτι ὁμοίος ἐστὶν ἀμφοτέρων ὁ
» προσρισμός· διότι μὲ τὸν αὐτὸν τρόπον γεννῶνται, αὐξάνουσι
» καὶ γηράσκουσι τὸ τε κτῆνος, ὅπερ ὑπάρχει τὸν ἄνθρωπον,
» καὶ ὁ ἄνθρωπος ὁ κύριος τοῦ κτήνους. »

§. β. Σίγα διεφθαρμένε ἄνθρωπε, κακοήθης ψυχῇ, καὶ
παισιώτῳ ἄνδρι· αἱ βλαστημίαι σου. Πέρεν τοῦ τάφου βλέ-
πεις κρεμάμενον τὸ ξίφος, ὅπερ ἐπαπειλεῖ σοι ἐκδίκησιν, καὶ
διὰ τοῦτο ζητεῖς σιγὴν ἀμυντικὴν ψευδοῦς τινος ἀταραξίας
ψυχῇ. Ποία δὲ ἀληθῶς ἐνάρετος καὶ εὐσεβὴς ψυχὴ δὲ θέλει
μισήσῃ τὴν παραφορὰν ἀνθρώπων μεταβεβλημένων εἰς θηρία,
καὶ θύναται νὰ ὀνειροπολήσῃ ὅτι δὲν θέλει ἐπιζῆσειν ἐπὶ τῆς
ψυχῆς τοῦ τάφου κόπῃς;

§. γ. Τὸ τῆς μελλούσης ζωῆς δόγμα ἐστὶν ἐγκεχυρῶν
ἐκείνων ἐν ταῖς καρδίαις πάντων τῶν ἀπανταχοῦ λαῶν, ὡς τὸ
τοῦ διεξέγοντος τὴν οἰκουμένην Δαιμονίου τινος δόγμα. Διέ-
τρεξον νοερώ· πάντα τοὺς διαδάντας αἰῶνας· συμβουλευθήτε
τὰ τῶν ἐθνῶν ὑπομνήματα· ἐρώτησον ἐκ τῶν ἀρχαίων τὸν
φοῖνικα, τὸν Αἰγύπτιον, τὸν Ἕλληνα, τὸν Ῥωμαῖον, τὸν Σκύ-
θην, μετάβηθι διὰ τῶν ἀνοιχθεισῶν ὑπὸ τοῦ τρομεροῦ Κολόμ-
βου ὁδῶν εἰς τὴν θαλίαν νέου τινὸς κόσμου· εἰτελθε εἰς τὰς
καλύβας τοῦ τε θερδαίου καὶ τοῦ ἰγρίου, καὶ σὺν τούτοις

τοὺς λαοὺς, τοὺς τόσον διαφέροντας τὴν φύσιν, τοὺς νόμους τὰ ἔθνη, τὰς δεισιδαιμονίας, συμφωνοῦντας θαυμασίως εἰς τοῦτο, τοῦτέστιν, ὅτι ἐπὶ τῷ θανάτῳ τὸ εὐγενέστερον καὶ καθαρώτερον τοῦ ἀνθρώπου μέρος. Ὁ χρόνος φθείρει μὲν καὶ ἐξαλείφει τὰτε ὀνειράτα καὶ τὰ παραληρήματα τοῦ ἐσχατισμικοῦ λογικοῦ, ἀλλὰ παγώνει ἀεὶ περισσότερο τὰς ἀμεταβλήτους τῆς ἀληθοῦς φύσεως κρίσεις. Μάτην ἐπειράθησαν νὰ ἐξοντώσωσι τὸ πρὶ οὗ ἔ λόγος δόγμα αἱ ἐπαναστάσεις τὰ πάθη, καὶ αἱ τῶν ἀνθρώπων πλάναι. Τοῦτο ὑπερνίκησε καὶ θέλει ὑπερνικᾶν ἀεὶ πάντα τὰ προσκόμματα. Ὀλίγιστοι ὑπῆρξαν οἱ ἀντικολεμησάντες αὐτὸ, οἵτινες ἐθεωρήθησαν ὡς τὸ θάλασσαν καὶ οἱ λυμεῶνες τῆς ἀνθρωπότητος. Ἀπαντες οἱ ἀνθρωποι ἡγήθησαν κατ' αὐτῶν· οἱ μὲν Ἄθεοι εἶπον, ἐναντίον τοῦ ἐνδομύχου αἰσθήματος τῆς ἰδίας καρδίας των· Οὐκ ἔστι Θεός· οἱ δὲ Ἰλιστά εἶπον, ἐναντίον τοῦ ἐνδομύχου αἰσθήματος τῆς ἑαυτῶν καρδίας· ὅτι πᾶς ὁ ἄνθρωπος ἀπόλλυται· ἀδύνατον νὰ ᾖναι ἀποτέλεσμα τῆς πολιτικῆς, ὅπερ αὕτη οὐδόλως δύναται μετὰ πασῶν τῶν ἑαυτῆς ἀγώνων καὶ μηχανορραγιῶν νὰ καταστρέψῃ, ὡς φύσει ἀνεξαλείπτως ἐγκεχαργμένον ἐν τῇ τοῦ ἀνθρώπου καρδίᾳ καὶ ἐπομένως ἀρχαιότερο πάντων τῶν τε ὑπολογισμῶν καὶ τῶν θεωριῶν τῆς πολιτικῆς.

§ δ'. Ἡ ψυχὴ ἣ ἔχει ἐν ἑαυτῇ κατατρεπτικὴν τινα ἀρχὴν ἣ τὴν ἔχει ἐκτὸς ἑαυτῆς· οὐκ ἔχει ἐν ἑαυτῇ ὡς οὕτως ἀπλήρη φύσιν. Ἀποδείξεις δὲ τούτου ἐναργεῖς εἰσι τὸ τε ἐναιεῖν τῆς κινήσεως καὶ τὸ ἀσυμβίβαστον ταύτης μετὰ τῆς ὕλης, τῆς οὐδενὸς

ἄλλου οὕτως ἐπιδοκιματικῆς ἐμῇ κινήσει. Ἰπαρχούσης δὲ φανερῶς ἀντιφάσεως μετὰ τῶν προκείμενων τῆς ὕλης καὶ τοῦ πνεύματος, οὐδ' ὁ θεὸς ἠδύνετο ν' ἀναγκάσῃ ἐπὶ τοσαύτον αὐτὴν. * Θεέ μου, ὦ πόσον μέγας καὶ γενναῖος ἐδείχθης πρὸς
 » τὸν ἀνθρώπον! ἐποίησας αὐτὸν κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσίν σου,
 » κατέστησας αὐτὸν Κύριον πάντων τῶν φυτῶν καὶ ζώων, καὶ
 » ἐπρόβλεπας αὐτὸν μὴ ἐξουδερευεῖσθαι καὶ ὑφίστασθαι ἀνάλογον πρὸς
 » τηλικαῦτον ὑψηλὸν προορισμόν. Προεδιόρισας ἐνδιαίτημα
 » τῆς ψυχῆς αὐτοῦ σῶμα τι ἐπισφαλές μὲν καὶ φθαρτόν, πλα-
 » στουργηθὲν δὲ μετὰ θαυμασιωτάτης καλλιτεχνίας συνῆψας
 » μὲν αὐτὴν τῇ ὕλῃ, οὐδόλως δὲ ὑπέταξας αὐτὴν εἰς τοὺς νό-
 » μους ταύτης, ὡς πάντῃ διαφόρου φύσεως οὕταν. Ἡ ψυχὴ
 » κινεῖται ἐξ' ἰδίας δυνάμεως χωρὶς νὰ κινήθῃ, καὶ τὴν κίνη-
 » σιν ταύτην μεταβάλλει καὶ διακόπτει, βραδύνει καὶ ἐπιταχύν-
 » νει κατ' ἀρέσκειαν. Μετ' ἀκαταλήπτου ταχύτητος ἀνάγει-
 » ται εἰς τὴν θεωρίαν τῶν ἀπειρῶν τοῦ Οὐρανοῦ καλλονῶν· ἵνα
 » δὲ ἀποδείξῃ τὸ ἑαυτῆς αὐτεξούσιον, μετὰ τῆς αὐτῆς ταχύ-
 » τητος κατὰ γὰρ εἰς τὰ τῆς ἀβύσσου βάθη. Ὅσοι μᾶλλον
 » ἐμβαθύνει εἰς τὰς ἑαυτῆς μελέτας, τοσοῦτον μᾶλλον αὐξάνου-
 » σιν οἱ βαθμοὶ τῆς τε δυνάμεως καὶ τῆς ἐνεργείας τῆς. Αὕτη
 » λυπεῖται μὲν ὅσῳς ἀναγκάζεται νὰ διακόψῃ αὐτὰς ὑπὸ
 » τῆς ἀπαυδήσεως τῶν σωματικῶν ὀργάνων, ἐπιποθεῖ δὲ τὴν
 » σπυγμὴν τοῦ νὰ δυνήθῃ νὰ ἐκπνεύσῃ αὐτὰς μετὰ περισσο-
 » τέρας ἰσχύος. Ἀπαξιοῦσα δὲ τὴν περικυκλοῦντα αὐτὴν
 » γαῖαν, οὐδόλως ὑπνώσκει ἐν κακῷ ὕπνῳ, ἀλλὰ περιπλαν-
 » νᾷται μετὰ τῶν ἀντικειμένων τῶν ἑαυτῆς σκέψεων. Θεέ μου

• μου, μετὰ πότῃς τιμῆς καὶ δόξης ἐστέρῃς τὴν ψυχὴν ταύ-
• την, τὴν ὅποσον ὁ ἄφρων ὕλιστής ἤθελε καὶ συγχύτῃ μετὰ
• τε τῶν ἀτόμων, τῶν τε φυτῶν καὶ τῶν ἰχθύων! »

§. ε'. Φωνὴ τις ἐγείρεται ἐκ τῶν μυθῶν τῆς καθ' ἡμᾶς
καρδίας, βεβαιοῦσα ἡμᾶς ὅτι ἐγεννήθημεν διὰ τὴν εὐδαιμονίαν.
Ταύτην δὲ τὴν εὐδαιμονίαν πολυτρόπως ζητοῦμεν ἀνήτιχοι
καὶ ἡμιμανεῖς, οὐδόλως δυνάμενοι νὰ εὕρωμεν ἐπὶ τῆς γῆς ἀγα-
θὸν τι πληροῦν τὸ κενόν τῆς καρδίας ἡμῶν. Ἀλλ' ἔστιν ἄραγε
πιστευτὸν ὅτι ἐστὶν ἀπατηλὴ καὶ ψευδὴς ἡ φωνὴ αὕτη ἡ προσ-
καλοῦσα ἅπαντας τοὺς ἀνθρώπους εἰς τὴν εὐδαιμονίαν, εἰς εὐ-
δαιμονίαν, λέγω, δυνάμενην νὰ κορίσῃ ἐντελῶς ἀπάσας τὰς
ἐπιθυμίας αὐτῶν; οὐκ ἔστι βέβαια πιστευτὸν, πολλοῦ γε καὶ
δεῖ. « Αὕτη ἐστὶ, Θεέ μου, ἡ φωνὴ τῆς φύσεως τῆς τόσον
• ἀληθοῦς καὶ ἀλαλήτου, ὅσον ἀληθὴς καὶ ἀλάληστος εἶσαι σύ,
• ἐξ οὗ ἐκπορεύεται ἅπαντα ἡ φύσις. Ὅταν δὲ ὁ ὕλιστής ἀντι-
• πολεμῇ τὸ παραμυθητικὸν τῆς μελλούσης ζωῆς δόγμα, ἀν-
• τιπολεμῇ τὰ πρόσωπα προσόντα σου, καταστρέφει,
• ὅταν ἐξήρηται ἐξ αὐτοῦ, τὸ ὑπερτέλειόν σου ὄν, τὴν φ-
• λαλήθειαν, τὴν ἀγιότητα, τὴν σοφίαν, τὴν δικαιοσύνην,
• σου. » Ω! τί δεινὸς προορισμὸς ἤθελεν εἶναι δι' ἡμᾶς
τοὺς γινώσκοντες τὴν ὑπερτάτην εὐδαιμονίαν, τοὺς δυναμένους
ἀπολαύειν αὐτὴν καὶ ἐπιποθεῖντας διηنيκῶς αὐτήν, τὸ τυχεῖν
τοῦ αὐτοῦ μετὰ τοῦ ἀλόγου κτήνους τοῦ δάστους κλήρου! Τὸ κτῆ-
νος, μὴ ὄν ἐπιδεκτικὸν μεγαλητέρας εὐδαιμονίας, οὐδὲ τὴν τοῦ
γινώσκειν αὐτὴν δύναμιν ἔλαβε παρὰ τοῦ προνοητικοῦ τῆς

φύσεως δημιουργοῦ τὸ κτήνος, μὴ δυνάμενον νὰ τελειο-
ποιηθῇ, ἔχει πορεῖαν ὁμοιόμορρον καὶ ἀμετάβλητον. Τριχῶδες
τι κάλυμμα προφυλάττει αὐτὸ τοῦ ψύχου, χλοερὰ τις λει-
μὼν κορίννεται τὴν πείναν αὐτοῦ, διαφανὴς τις ῥοιὰ ἀποσβέννυ-
σι τὴν οἴφιν αὐτοῦ, καὶ οὐδόλως θύνεται νὰ ἐπιθυμήτῃ περισ-
σότερον. Σὺ δὲ, ὦ ἄνθρωπε, τὸ εὐγενέστατον πάντων τῶν
ὄντων, ἔσθ' ἄραγε τὸ ἀελιώτερον καὶ κακοδαιμονέτερον; Ἐτα-
ἄρα ὁ ἄνθρωπος ὅμοιος τῷ παχυνομένῳ καὶ τρεφομένῳ θύματι,
ἐπὶ τῷ σπυγῇ καὶ ἐνώπιον τῶν θυσιαστηρίων; Τίς δὲ ἄλλος ἔσται
ὁ τοῦ χλευάζειν καὶ βαττανίζειν τὸ πλάσμα τρόπος, ἐν μὴ ἡ
οὕτος;

§. ς'. Ἐν ἀρίστῃ τὸ τῆς μελλούσης ζωῆς δόγμα, ὁ
Θεὸς οὐκ ἔστιν ἅγιος, πάντορος καὶ δικαιοτάτης. Ἀλλ' ὁ Θε-
ὸς ἐστὶν ἅγιος, ἄρα ὀφείλει νὰ μισῇ καὶ νὰ ἐδελύσσηται τὴν
ἀμαρτίαν. Ὁ Θεὸς ἐστὶν ἅγιος, ἄρα ὀφείλει ν' ἀγαπᾷ ὑπερβαλ-
λόντως τὴν ἀρετὴν, καὶ νὰ προστατεύῃ αὐτήν. Ὁ Θεὸς τέλος πάν-
των ἐστὶ πάντορος καὶ ἅγιος, ἄρα ὀφείλει νὰ ἐμπνέῃ εἰς τοὺς ἀν-
θρώπους ἀποστρεφὴν τῆς κακίας καὶ ἀγάπην τῆς ἀρετῆς διὰ μέσων
ἀξίων τῆς τε ἀγιότητος καὶ τῆς παντοφίας αὐτοῦ. Μὴ ὑπαρχού-
σης δὲ οὐδεμιᾶς ἀνταποδόσεως οὐδὲ κολάσεως ἐν τινι μελλούσῃ
ζωῇ, ἀνταπόδεικτόν ἐστιν ὅτι ἡ μὲν κακία στερεῖται τοῦ ἰσχυ-
ρωτέρου αὐτῆς χαλικοῦ, ἡ δὲ ἀρετὴ τῆς ἰσχυρωτέρας αὐτῆς
προτροπῆς. Ὁ παραβάτης, ἀρκοῦμενος εἰς τό νὰ προφυλαχθῇ
ἀπὸ τῶν ποινῶν τῆς ἀνθρωπίνης δικαιοσύνης, καὶ μηδόλως φο-
βούμενος τὰς θείας τιμωρίας, θέλει παραδοθῇ, οὕτως εἰπεῖν

ἀταρξίως εἰς τὴν ἀμαρτίαν· διότι αἱ μὲν τοῦ συνειδότος τύφει·
 χανούται ἀναλόγως τῆς οἰκειότητος τοῦ ἀνθρώπου μετὰ τῆς
 ἀμαρτίας, ἡ δὲ κακία, καίτοι ἀπ' ἐκυτῆς οὐσιότητος, οὐδὲν μῖτος,
 οὐδεμίαν πλείον ἀποτροπὴν ἐμπνέει. Ἡ δὲ ἀρετὴ, καίπερ καθ'
 ἐκυτὴν ὠραία καὶ ἀξιόπρεπτος, οὐκ ἔστι κατασβεστικὴ ἀνευ ἀγάντων
 καὶ μόχθων, ὡς πολλάκις καταδυναστεύεται ἡ τοῦλάχιστον ὀλι-
 γωρουμένη. Πῶς δὲ Θεὸς οὐτιωδῶς πάντοφός τε καὶ ἅγιος θύ-
 νεται ν' ἀφήσῃ τὸν ἄνθρωπον ἀνευ τοῦ ἰσχυρωτέρου καλύμματος
 καὶ τῆς ἰσχυρωτέρας προτροπῆς. Τίς οὐκ οἶδεν ὅτι ἐστὶ κακὸν
 τῆς ἀμαρτίας ἐλάσσημα ἡ μεγαλύτερα ἐκείνη ῥοπή, ἣν συν-
 αισθανόμεθα πρὸς πᾶν ἀπηγορευμένον; Ὁ Θεὸς δημιουργός,
 πλάσας τὸν ἄνθρωπον, ἐπροίκισεν αὐτὸν μὲ εὐγενεῖς ῥοπὰς
 καὶ διαθέσεις. Ἀλλ' ἀπειλομένων τῆς τε ἐλπίδος τῶν μελλου-
 σῶν ἀνταποδόσεων καὶ τοῦ φόβου τῶν μελλουσῶν τιμωριῶν,
 οὐδὲν ἔστι τὸ κολύπον τὸν ἄνθρωπον τοῦ νὰ ἐξοκλιθῇ ἀπὸ ἀ-
 μαρτίας εἰς ἀμαρτίαν, ὡς ἔχοντα σφοδρὰν πρὸς τὸ κακὸν ῥοπήν,
 καὶ μεγάλην πρὸς τὸ ἀγαθὸν ἀποτροπὴν.

§. ζ. Ὡ πόσον ἐλάμπει καὶ ἀναρπίνεται ἡ τοῦ Θεοῦ
 Σοφία ἐν τῇ τοῦ ἀνθρώπου δημιουργίᾳ! Τί ἀγγίνοια, τί ὕψος
 ἰδεῖν, τί φανερὰ καὶ γόνιμος φαντασία, τί διάπυρος καὶ ἀκό-
 ριστος τοῦ εἰδέναι ἐπιθυμία, τί ἰσχυρὰ πρὸς τὴν βελτίωσιν
 καὶ τὴν τελειοποίησιν ἐρασις, τί γενναία καὶ μεγαλόφρων
 καρδία! Ὁ ἄνθρωπος ἐστὶν ἥμιος ἐν τῇ τῆς θείας Σοφίας σχεδίᾳ,
 διότι τὸ πᾶν ἐν αὐτῷ ἀναγγέλλει ὅτι προώρισται εἰς μεγάλα
 πράγματα. Μὴ ἐπιζῶντος δὲ αὐτοῦ τῷ θανάτῳ, ἅπαν τοῦτο τὸ

φῶς, ἅπαντα αὐτῇ ἡ δόξα οἴχεται γρήγορα εἰς τὸν ὀλεῖρον καὶ
 τὸν ἀφανισμόν της. Μετὰ βρῆχ' ἐν καὶ ἐπίμοχθον βίον ὁ ἄνθρω-
 πος, ἐπὶ τὸν ὁποῖον ἐπεδαψέλευσε πάντας τοὺς θησαυροὺς
 αὐτῆς ἡ θεία Σοφία, οἴχεται ἅπας ἀρχιζόμενος εἰς τὸν τάφον.

§. η. Ὁ Θεὸς ἔδωκεν εἰς τοὺς ἀνθρώπους ἓνα νόμον· ὑπέ-
 ταξεν ὡς πάντορος τὸν φυσικὸν κόσμον εἰς ἀπλοὺς καὶ ἀμετα-
 βλήτους νόμους, ἐξ ὧν πηγάζει ἥ τε τάξις καὶ ἡ καλλονὴ τῆς
 οἰκουμένης. Ἐάν ὑπέταξαι τὸν φυσικὸν κόσμον εἰς νόμους, πῶς
 δυνάμεθα νὰ πιστεύσωμεν ὅτι ἀφήσῃ τὰ νοερά ὄντα ἀνεξάρτη-
 τα παντὸς νόμου; Ὁ θεῶν τὴν τάξιν ἐν τῷ φυσικῷ κόσμῳ πῶς
 οὐ θελήσῃ αὐτὴν ἐν τῷ ἠθικῷ; Ποίαν δὲ τάξιν δυνάμεθα νὰ
 νοήσωμεν ἐν τῷ ἠθικῷ ἀνευ τῆς τῶν νόμων ἐθηθείας; Ἀλλ'
 ἐάν ὁ Θεὸς ἔθετο νόμον τινὰ πρὸς διέταξιν τῶν ἀνθρωπίνων
 πράξεων, αὐτοῖς ἐξ ἀνάγκης πρέπει νὰ ᾔναι ἡνωμένοι μετὰ
 τινος ἐπικυρώσεως. Ἡ ἐπικύρωσις αὕτη τοιαύτης φύσεως
 πρέπει νὰ ᾔναι ὑπὸ ἀπειροδίκαιον Θεόν, ὥστε νὰ μὴ δύναται
 ὁ μὲν κακούργος νὰ ἐκρύγῃ τὴν ἀξιωμαθεῖσαν τιμωρίαν, ὁ δὲ
 ἀγαθὸς νὰ στερηθῇ τοῦ ἀπειλομένου αὐτῷ μισθοῦ. Ἐάν δὲ ἄρῃς
 τὸ τῆς ἀθανάτιας δόξης, τίς οὐχ ὁρᾷ ὅτι ὁ Θεὸς ἠθέληεν εἶναι
 ἀθθενής, ἀπρονόητος, καὶ ἀδικος νομοθέτης; Πόσοι ἀθετοῦσι
 καὶ καταπατοῦσιν ἐτημέραι τὸν φυσικὸν νόμον, ὅστις ἐστὶν
 ἀπόβροχος τῆς αἰωνίου θείας Σοφίας, μηδὲν ὑπομένοντας ἐν
 τούτῳ τῷ κόσμῳ ἀξίαν τινὰ τιμωρίαν; Πόσοι βλασφημίαι
 ἐκτοξεύονται ὑπὸ ἱεροτύλων χειλέων κατὰ τοῦ Παντοδυνάμου,
 πόσοι γαμικαὶ κλέιναι μιμνῶνται, πόσοι ἀθῶοι καταπιέζον-

καί, πόσα θύματα σφάζονται, ὑπὸ τῇ τοῦ μέσου, τῆς τε ἰδιο-
τελείας καὶ τοῦ φθόνου! Ποτά τις τὰ περὶ ὧν ὁ λόγος ἐγαλήμα-
τα μένουσιν ἐνισταριασμένα εἰς τὰ σκότη ἢ διαφεύγουσι τὴν
τιμωρητικὴν ῥομφαίαν ἐλλείψει δικαστικῶν ἀποδείξεων! Πῶς
ἄρ' ἔσονται κληρὸν ἔξωσιν ὁ τε προσφέρων εἰς τὸν Θεὸν
τὸν φόρον τῶν ὑποκλίσεων καὶ ἐπαίνου του, καὶ ὁ βλαστημῶν
αὐτόν, ὁ τε σεβόμενος τὴν γαμικὴν κλίνην, καὶ ὁ ὑδρίζων αὐτήν;
ὁ τε προστάτης τῆς ἀθωότητος, καὶ ὁ καταπιέζων αὐτήν; Πῶς
ἄρ' ὁ τὸν αὐτὸν προορισμὸν ἔχουσιν ὁ τε ἐπιεικής καὶ ἀγαθοεργὸς
ἡγεμὼν καὶ ὁ τύραννος καὶ σκληρὸς μονάρχης; Τίς οὐκ ὀφεί-
λει ὅτι ἡ τοῦ καλοῦργου κατὰστασις ἤθελεν εἶναι καλετέρα τῆς
τοῦ ἀγαθοῦ; Μόνη ἡ μέλλουσα κρίσις δύναται νὰ πτοήσῃ τὸν
εὐπραγοῦντα καὶ ἐπὶ τοῦ θρόνου καθήμενον ἀσεβῆ, καὶ νὰ πα-
ραμυθῇ τὸν πύτχοντα δίκαιο. Μόνη ἡ μέλλουσα κρίσις, ἐμ-
πνέουσα τὴν μεταμέλειαν, δύναται νὰ ἐπαναγάγῃ τὸν ἀσεβῆ
εἰς τὴν εὐθείαν ὁδόν, καὶ νὰ ἐνισχύσῃ καὶ ὑποστηρίξῃ τὴν
τοῦ δικαίου ὑπομονήν· εἰκότως. Διότι τίνα ἀγάπην, ποῖον σέβας
δύναται νὰ τρέφῃ ὁ ἄνθρωπος πρὸς ἓνα θεόν, ὅστις προστατεύ-
ει τὴν κακίαν, μὴ τιμωρῶν αὐτήν; Ἀδύνατον ν' ἀναιρεθῇ τὸ
τοῦ μέλλοντος εἶου δόγμα, χωρὶς ν' ἀναιρεθῶσι τὰ λαμπρό-
τερα θεῖα προτόντα, χωρὶς ν' ἀνατραπῶσιν αἱ ἰδέαι, ὅτις συ-
νέλαβον αἱ ἀπαντες οἱ ἀπανταχοῦ λαοὶ περὶ τῆς ὑπερτάτης
Αἰτίας, χωρὶς νὰ γείνη παραδεκτὴ ἡ τερατώδεις ἀθεΐα.
'Ἡ τοῦ ἀνθρώπου ἀθανασία κηρύττεται ἐπιτήμως ὑπὸ πάντων
τῶν θεῶν προτόντων, μεθ' ὧν ὑπάρχει στενῶς συνδεαμένη.

§. θ. « Θεὶ μου, ἀπαντες οἱ τῶν ἀσεβῶν ἀγῶνες οὐδέπο-
» τε δυνήσονται ν' ἀκυρώσωσιν οὐδὲ νὰ ἐλαττώσωσι τὸ λαμ-
» πρὸν καὶ μεγαλοπρεπὲς ἔργον σου. Σὺ ἐπλάσας ταύτην τὴν
» ψυχὴν ἀπλὴν ἀφάρτον, ἐλευθέραν, ἀθάνατον. Τίς ποτε ἤ-
» θελε πιστεῦσαι ὅτι ὁ ἄνθρωπος αὐτός ἤθελε κινήσει πάντα
» λίθον ἵνα ἀρέλῃ πᾶσαν τὴν εὐγένειαν αὐτοῦ καὶ συγ-
» χύσῃ αὐτὴν μετὰ τε τοῦ πηλοῦ καὶ τῆς κόνεως, παρὰ τὰς
» ἐμῶν; ὁρμὰς τῆς ἐνδομύχου πεποιθήσεως, τῆς ἐλεγχού-
» σης τὸν μέγαν αὐτοῦ προορισμὸν! Πάντες οἱ ἄνθρωποι θεω-
» ροῦσι μετ' ἀποσιροφῆς τὰ τέρατα ταῦτα, τὸ μάτην ἀγωνι-
» ζόμενα νὰ πείσωσιν ἑαυτὰ ὅτι εἰσὶ θνητοῦ φύλα, (διότι ἀδύ-
» νατον εἶναι ν' ἀποσβεσθῇ ἡ τῆς φύσεως φωνή,) καὶ τὰ ἐπιθυ-
» μούντα νὰ ἐξαλείψωσι πᾶσαν ἰδέαν κολάσεως, ἢ, προπᾶ-
» ὅντων ἐν ἑαυτοῖς. Τῶν ὀλίγων τούτων ἐξαιρουμένων, ἀπαν
» τὸ ἀνθρώπινον γένος σὲ ὁμολογεῖ αἰσίμως καὶ προσφέρει σοι
» εὐλαβίαν καὶ εὐγνωμόνως τὸν φόρον τῆς εὐχαριστίας του
» ὑπὸ τοιαύτης ἐνισχυόμενος ἐλπίδος μετ' ἀταξίας νοῦς
» προσηλῶ τὸ βλέμμα μου ἐπὶ τοῦ τάφου, ἐντὸς τοῦ ὁποῖου
» θέλουν ταφῇ μετ' οὐ πολὺ ταῦτα τὰ ὀστέα μου. »

VIII.

Τελευταία ἀσθένεια καὶ ἀγγελία θανάτου.

§ δ. Ἀπ' ἐκείνης τῆς αἰσθητικῆς καὶ ἀξιωματικῆς στιγμῆς, καθ' ἣν ἐξεφωνήθη κατὰ τοῦ παραβάτου ἀνθρώπου

ἢ τοῦ θανάτου ἀπόρατος πλῆθος κακῶν ἐκ τῆς ἀδύτου ἀνάδυσσάμενον καὶ ἐπὶ τῆς γῆς διασκορπισθὲν, λυμαινέται καὶ κατασπαράττει τὴν διαφθαρείσαν ἀνθρωπότητα. Ποίου δὲ εἶδους ἔσται ἡ ἀξουσία σε εἰς τὸν τάφον νόσος; οὐδεὶς οἶδε. Ἡ μὲν γὰρ κράτεια καὶ ὀλιγαρκεία δύνανται νὰ σοὶ γείνωσι πολλῶν ἀρωστημάτων ἀλεξιτήρια καὶ νὰ σοὶ παράσχωσι μακροβιότητα καὶ εὐημερίαν, ἀλλὰ μόνῃ ἡ ἀκράτεια οὐκ ἐπισπεύδει καὶ ἐπιταχύει τὸν θάνατον. Ἐνδέχεται νὰ θεραπευθῇς μὲν ἀπὸ μιᾶς ἀσθενείας, παρουσιασθείσης ὑπὸ ἄγρια καὶ ἀπειλητικῆς, νὰ γείνωγς δὲ ἡὺς τῆς παρουσιασθείσης ὑπὸ καλὰ συμπτώματα. Κατ' ἀρχὰς μὲν ἔσονται ἴσι βραδύτατοι αἱ πρόοδοι αὐτῆς, ἀλλὰ παραχρῆμα, καὶ ὅταν ἤττον τὸ πιστεύης, θέλουν ἀνσπινχθῇν εἰς σὲ τὰ σπέρματα τοῦ θανάτου, ὅστις θέλει παρουσιασθῇ ἱσως ὑπ' ὧν οὕτως ἀμφίβολον, ὥστε θέλει ἀπατήσῃ καὶ αὐτὸν τὸν ὀξύερκестερὸν ὀφθαλμόν. Θέλεις νομίσῃ σεαυτὸν θεραπευθέντα καὶ θέλεις ἐλπίσῃ νὰ ἐπιστρέψῃς μετὰ τινος ἡμέρας εἰς τὰ τε συνήθη ἔργα σου καὶ τὰς διασκεδάσεις σου, ἀλλ' ἡ νόσος ἀπροσδοκῆτως θέλει ἀνανεώσῃν ὑπὲρ ποτε σκληροτέρας τὰς ἐαυτῆς προσβολάς. Τὴν τελευταίαν ταύτην νόσον ποιεῖς ἄραγε ἀντικείμενον τῆς μελέτης σου; Ἀν καὶ δὲν ἐλπίζῃς νὰ μείνῃς νικητὴς ἐν τῇ πάλῃ, ὅμως οὐδόλως δύνασαι νὰ πιστεύσῃς ὅτι ἐκείνη εἶναι ἡ τελευταία σου νόσος, ὡς ἐμπιστευόμενος πολὺ εἰς τε τῶν ἱατρῶν τὴν ἰκανότητα εἰς τε τῶν φαρμάκων τὴν δραστηριότητα, εἰς τε τὴν νεαρὴν ἡλικίαν σου καὶ εἰς τὰς εὐρώσεις ἐνδύμεις σου. Διὰ τοῦτο οὐδέποτε

πυλλογίζεσαι τὴν τελευταίαν ἀσθενείαν, εὐέλπεις ὡς αἰεὶ ὅτι δὲν εἶναι ἡ τελευταία ἡ ἀπροσδοκῆτως καταλαμβάνουσα σε. . . . Ἀλλὰ τίς οὐκ οἶδεν ὅτι ὁ ἄνθρωπος ὁμειάζει τὸ πτηνόν, ὥπερ ἐὰν ἐκφύγῃ τὰ δίκτυα, γίνεται ἱσοάλωτον, ἐὰν δὲ ἐλευθερωθῇ ἀπὸ τῶν ἱζῶν, περιπλέκεται εἰς τὰ βρόχια, ἐὰν δὲ ἀπαλλαχθῇ ἀπὸ τούτων φρονέεται ὑπὸ τινος ἐκφυροσκορήσεως, καὶ οὐδόλως εἶναι ἀπηλλαγμένον ἀπὸ τῶν ἀπείρων τοῦ κυνηγοῦ παγίδων οὔτε ἐν τῷ βαθυτάτῳ τῆς νυκτὸς σκότει, οὔτε ἐν τοῖς σκοτεινοτάτοις καὶ πυκνοῖς δάσει.

§. β'. Ἐπόμενοι τῷ κανόνι τῆς χριστιανικῆς συνέσεως, ὁφείλομεν νὰ φρονῶμεν, ὅτι ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος τελευταία ἀσθενεία ἐπαπειλεῖ ἡμᾶς ἐν πάσῃ στιγμῇ, καὶ τῆς νόσου ἐπιληθείσης, νὰ ἐτοιμασθῶμεν ὡς ἂν αἱ ἔτεινεν ἐκείνη ἡ νόσος εἰς τὸ νὰ κόψῃ τὸ νῆμα τῶν ἡμερῶν μας. Τίς δὲ οὐχ ὁρᾷ ὅτι τοῦτο ἤθελεν εἶναι φάρμακον οὐ μόνον ἀπλοῦν ἀλλὰ καὶ δραστηκὸν ἀλεξιτήριον τῶν τε κακιῶν καὶ τῆς τρομερῆς παραχῆς, τῆς διαγειρομένης ὑπὸ τινος αἵρου καὶ ἀπροσδοκῆτου θανάτου. Ἄξιον ἄρα ἀπορίας ἐστὶν ὅτι οὐδέ ποτε μετεβλήθῃ ἀληθῶς καὶ σταθερῶς ἡ καρδίκα σου ἔχουσα διηκτικῶς πρὸ ὀφθαλμῶν τὸν θάνατον! Ἄξιον ἀπορίας ἐστὶν ὅτι οὐδέποτε ἔμαθες ν' ἀποθάνῃς καλῶς ἐν μέσῳ τελικοῦτων ἐγγυατάων τοῦ θανάτου κινδύνων!

§. γ'. Φαντάσθητι ὅτι προσεβλήθης ὑπ' ἐκείνης τῆς τελευταίας ἀσθενείας κατὰ τῆς ὁποίας οὐκ ἔσται ἄμυνά σου.

νόσος προβάλλει σε, καταβάλλει σε και στενοχωρεί σε ούτως ὥστε οὐδόλως θέλεις δυναθῇ ν' ἀπαλλαχθῇς ἀπ' αὐτῆς οὔτε διὰ τῆς φυσικῆς δυνάμεως, οὔτε διὰ τῆς ιατρικῆς τέχνης. Τὰ μὲν βήματα αὐτῆς εἰσι γιγαντιαία, ἡ δὲ δύναμις ἀκαταμάχητος. Ἀκούω λόγους διακεκομμένους, γοερούς στεναγμούς. Πάντες εἰσὶ περίλυποι καὶ κατηρεῖς, ὡς μέλλοντες ν' ἀναγγεῖλωσιν εἰς τὸν ἀσθενῆ ὅτι ἔφθασεν ἤδη εἰς τὸ τέρμα τοῦ θνητοῦ σταδίου σου, ὅτι ἐματαιώθη πλέον πᾶσα ἐλπίς ἀναρρώσεως, καὶ ὅτι πρέπει νὰ ἐτοιμασθῇ εἰς τὴν μεγάλην διάβασιν. Ἔστι δὲ τοῦτο ἔργον δυσάρεστον, ἀπὸ τοῦ ὁποῖου ἕκαστος ἐπιθυμεῖ ν' ἀπαλλαχθῇ. Ἀπὸ ταύτης τῆς κλίνης μέλλεις νὰ πορευθῇς ψιλὸν πνεῦμα εἰς τὴν αἰωνιότητα. Ἀπὸ ταύτης τῆς κλίνης θέλεις μεταβῇ ἐντὸς ὀλίγου εἰς τὸν σκοτεινὸν καὶ μαῦρον τάφον. Πικροτάτη ἀγγελία, ἀγγελία ζωηρῶς διαγράφουσα τὸ κενὸν τοῦ παρελθόντος, καὶ ἀναγκάζουσα τὸν νοῦν νὰ στραφῇ ἐκπεπληγμένος πρὸς τὸ μέλλον καὶ νὰ ποιῇσῃ αὐτὸ ἀντικείμενον τῆς ἐμβριθεστερίας μελέτης. Ὅποια ἐκπληκτικὴ ἀγγελία διὰ τὸν βεβουλισμένον καὶ ἐκδοτον, ὡς εὐτελὲς τῶν αἰσθήσεων ἀνδράποδον, εἰς τὰς παρούσας τοῦ κόσμου ἡδονὰς καὶ οὐδέποτε ὠρίμως ἐξετάσαντα τὸν μέλλοντα αὐτοῦ κλῆρον! Πόσαι φοβεραὶ εἰκόνες θέλουν σὲ περιστοιχίσαι! Ἐμπροσθεν μὲν ὁ θάνατος, ὁ μέλλον νὰ σὲ σύρῃ εἰς τὸν τάφον, ὀπίσθεν δὲ ὁ κόσμος ὁ περιπαίζων σε καὶ ἐγκαταλιμπάνων σε· ἡ συνειδήσις ἡ κατασκραπύτουσα τὴν καρδίαν σου, οἱ δαίμονες οἱ ποθοῦντες τὴν

κτῆσιν ψυχῆς ὑπὸ μυρίων κηλίδων κατιβρυπωμένης, ὁ αἰώνιος κριτὴς ὁ μέλλον νὰ ἐκφωνήσῃ τὴν τρομερὰν ἀνέκκλητον ἀπόφασιν!

§. 3'. Ὡστόσο καὶ δυσάρεστον πρὸς τούτοις εἶναι ἡ τοῦ θανάτου ἀγγελία καὶ εἰς τὸν σιδικασθέντα τῆς τιμιότητος τοῦ κανόνος καὶ τιμήσαντα τὴν θρησκείαν δι' ἐξαισίου τινὸς μοναδικῆς εὐσεβείας, διότι ἐμφυτος καὶ ἀσθεστός ἐστιν ἐν παντί ἄνθρωπος ἡ φιλοζωία. Πάντως ἀξιοζήλωτοί εἰσιν αἱ προνομοῦχοι ἐκείναι ψυχαί, αἱ τινες, ἐκκαίόμεναι ἐκ τοῦ θείου ἔρωτος, ἐπιποθοῦσι τὴν στιγμήν τοῦ νὰ διαλυθῶσιν εἰς ὀλίγον κόνιν, ἵνα ἀναγεννηθῶσιν εἰς βίον τινὰ ἀθάνατον. Ἀλλ' ἔσον δήποτε σκληρὰ καὶ ἄν' ἡ ἡ τοῦ θανάτου ἀγγελία διὰ τὸν ἀγαθὸν καὶ ἐνάρετον ἄνθρωπον, αὐτὸς βλέπει, καίπερ κατεχόμενος ὑπὸ τοῦ φόβου τοῦ προσεγγίζοντος γιγαντιαίους βήμασι θανάτου, ὥς τι παραμυθεῖν καὶ ἀνακουφίζον αὐτόν. Ἢ ἀγγελία θανάτου! Οὐδόλως βοδίζεις οὐδὲ καταβάλλεις καρδίαν καθαράν καὶ μετανοοῦσαν ψυχήν. Ἢ ἀγγελία θανάτου! τίνα ἐντύπωσιν ἐμποιῇσαι εἰς τὴν ψυχήν μου, ὅταν ἀνταχῆς εἰς τὰ ὦτα μου; Ἢ ιατρικὴ τέχνη, ἐξαντλήσασα πάντα τὰ μέσα αὐτῆς, σιγᾷ. Ἢ ἡ στιγμή αὕτη ἐστὶν ἡ ἀξιοτέρα τῆς σκέψεώς μου μεταξὺ πασῶν τῶν τοῦ βίου μου στιγμῶν! Τί τὸ ὄφελος, ἔάν, ἐν ᾧ αἱ μὲν ἄλλαι ἀπασαι στιγμαὶ ὑπερῶν εὐτυχείας, αὕτη δὲ ἡ τελευταία ᾗναι κατατεθολωμένη καὶ τεταρχυμένη; Ἢ στιγμή! ἀρροδέστατος ἤθελον εἶναι, ἔάν σὲ ἐλασμένον, καὶ διὰ τοῦτο ἴσῃ ὁ ἀζιώ-

τερος τῶν ἐμβριθεστέρων ἐκείνων μου σκοπός. Ἦττον κχι-
ρίως τραυματίζουσιν αἱ πρελαμβανόμεναι ἀναπόρευκται
πληγαί. Διόπερ θέλω προπαρασκευάσει τὴν καρδίαν μου
εἰς τρόπον ὥστε ἡ ἀγγελία θανάτου νὰ μὴ ἐμποίησιν εἰς
αὐτὴν τηλικαυτὸν μέγαν φόβον. Θέλω ἐναγκαλισθῆ καὶ κα-
ταφιλήσασιν ὑπὲρ ποτὲ τὸν σταυρὸν, καὶ θέλω παραδοθῆν ὁ-
λος εἰς τὰ τοῦ λυτρωτοῦ μου τραύματα, ἐξ ὧν θέλει ἐκρεῖ-
σιν ἀφθονοτάτη οὐρανίων παραμυθιῶν δρόσος, ἥτις θέλει
καταδροσίσει τὴν καρδίαν μου. Πῶς δὲ νὰ μὴ ὑπεμείνω
μετὰ καρτερίας τὸν θάνατον, ἐνῶ αὐτὸς ὁ τῆς φύσεως θε-
μιουργὸς ἐκλείσιν ἐπ' ἐνὸς σταυροῦ τὰ θνήσκοντα ἑαυτοῦ
ὄμματα; Διὰ τί ν' ἀπεξιώσω τὸν θάνατον, τὴν ὀρειλομέ-
νην εἰς τὰς ἀμαρτίας μου τιμωρίαν, ἐν ᾧ ὁ ἀθῶος, ὁ δί-
κακος, ὁ κατ' ἐξοχὴν ἅγιος ὑπέστη αὐτὸν δι' ἀγάπην μου;
Ἔστι δὲ δι' ἐμὲ ἀρχὴ ἀληθοῦς βίου ὁ τοῦ Ἰησοῦ θάνατος.
» Εἰς τὰς χεῖράς σου παραδώσω, ὦ Ἰησοῦ, τὸ πνεῦμά μου.
» Ἔσται δέ μοι οὐ πικρὸν ἀλλ' ἡδὺ τὸ θανεῖν ἐν ταῖς ὑ-
» μετέραις ἀγαπηταῖς ἀγκάλας. »

IX.

Τελευταῖαι θρησκευτικαὶ βοήθειαι καὶ παραμυθίαι.

§. α. Παῦσον τολμηρὲ κήρυξ δογμάτων ἀνοήτου ἀπιστίας,
παῦσον τοῦ ν' ἀποδίδῃς τὴν θρησκείαν πάντα ἐκείνα τὰ κακά
δοκὰ πλημμυρεῖσαι τὴν γῆν ἕνεκα τῆς ἀμαρτίας· παῦσον τοῦ

νὰ συγχέῃς τὴν ρυτίραν καὶ βάρβαρον δεισιδαιμονίαν μετὰ
καθαρὸν ἐκείνο καὶ ἡδὺ αἶσθημα, ὑπερ, ἀποσπῶν τὴν ψυχὴν
ἀπὸ τῶν ἐπιγεῖων ἀγαθῶν, καταφλέγει αὐτὴν ἐκ τοῦ ἔρωτος
τῶν ἀγαθῶν, τῶν μόνων δυναμένων νὰ καταστήσωσιν αὐ-
τὴν ἐντελῶς εὐτυχὴ ἐν τῇ μακαρίᾳ αἰωνιότητι. Πρὸς σὲ δὲ
ἀποθύνομαι, ὦ ἱερὰ θρησκεία, ἥτις ἔφθασε μέχρις ἡμῶν
ἐν πάσῃ τῇ γνησίᾳ σου καθαρότητι ἀληθῆς, ἀγίας, καθολικῆς
καὶ ἀποστολικῆς, χωρὶς νὰ δυνηθῇ ποτε νὰ σὲ ἀμυρώσῃ
οὔτε ἡ σοφιστικὴ φιλοσοφία, οὔτε ἡ πολύμορφος αἵρεσις.
Σὲ βλέπω ὑπομειδιῶσάν ἐν ὄψει τοῦ Παραδείσου καὶ δια-
χύνουσάν περὶ χερμαῖους φωτός. Σὺ θέτεις εἰς συγκοινωνί-
αν τὴν γῆν μετὰ τοῦ οὐρανοῦ· σὺ, γεννηθεῖσα ἐξ αὐτοῦ
τοῦ κόλπου τῆς Θεότητος, θαψιλεύεις ἐπ' ἡμᾶς ἀφθονα τὰ
δῶρά σου, τὰ ὑποῖα οὐδόλως δύναμαι ν' ἀπκριμῆσω, διό-
τι τοῦτο οὐκ ἔστι δυνατόν· τὸν ἀνθρώπινον νοῦν, ἀλλ' ἐξέ-
ρω ὅτι χορηγεῖς κατὰ θεῖαν ἐντολὴν ὡς φιλόστοργος μή-
τηρ τὰς τελευταίας θεραπείας καὶ ἀνακουφίζει τὸ ἄλγος
τοῦ στενάζοντος ἐπὶ τῆς τοῦ θανάτου κλίνης.

§. β. Διὰ τοῦτο προτίθεμαι νὰ θεωρήσω αὐτὴν, πλη-
σίον τοῦ ἀποθνήσκοντος, καθ' ἣν στιγμὴν χορηγεῖ εἰς αὐτὸν
τὴν ἰσχυρὰν βοήθειάν της. Πόθεν δύναμαι ὁ
ἀθῶος νὰ περιμένω βοήθειαν ἐν μέσῳ θλιβερῶν καὶ ἐκπλη-
κτικῶν εἰκόνων; Ὁ μὲν κόσμος φεύγει ἐκ τῆς παρου-
σίας μου, οἱ δὲ φίλοι μου στενάζουσι, οἱ δὲ συγγενεῖς θρη-
νοῦσι με, αἱ δὲ δυνάμεις μου ἐγκαταλείπουσί με, τὸ δὲ

σώμα μου παγώνει, ὁ δὲ θάνατος μέλλει νὰ κατάρχη τὴν καιρίαν πληγὴν καὶ νὰ μὲ σύρῃ εἰς τὸν τάφον. Ἐν ταύτῃ τῇ ἐρημώσει, ἐν ταύτῃ τῇ ἐγκαταλείψει σὲ μόνην, ὡς σεβαστὴ θύγατερ τοῦ οὐρανοῦ, δύναμαι νὰ ἐπικαλεσθῶ καὶ παρὰ σοῦ μόνης νὰ περιμένω βοήθειαν καὶ παραμυθίαν. Θάνατον βέβαια προαναγγέλλουσιν αἱ τελευταί σου, ἀλλὰ θάνατον πρόσκαιρον ἀνοίγοντά μοι τῆς ἀτελευτήτου μακαριότητος τὰς θύρας. Ἡ δὲ πίστις μ' ἐνθαρρύνει διὰ τοῦ μυστηριώδους καλύμματός της εἰς τὴν μεγάλην διάβασιν, ὑπενθυμίζουσά μοι ὅτι ὁ ἐξ οὗ τρέφομαι ἄρτος τῶν ἰσχυρῶν ἐστὶ τὸ προσφιλέστατον αἰωνίου ζωῆς ἐνέχυρον. Ἐντὸς ὀλίγου, αὕτη μοι λέγει, δειχθήσομαι σοὶ ἀπροκάλυπτος, ἐντὸς ὀλίγου θέλω ἐκπληρώσει τὰς εὐχάς σου, ἐντὸς ὀλίγου θέλω σὲ παρχωθεῖν εἰς τῆς ἀγάπης τὴν ἐξουσίαν, ἵνα σὲ συνοδεύσῃ μέχρι τοῦ θρόνου τῆς Πανσέπτου Τριάδος καὶ διαμείνῃ μετὰ σοῦ αἰωνίως. Ἐὰν ἡ μὲν φύσις ἀλγοῦσα συστρέφηται, σκέφθητι ὅτι ἐν ᾧ σὲ χρεῖε ὁ ἱερεὺς διὰ τοῦ ἱεροῦ ἐλαίου, ἡ ἐλπίς, προσφίλης τῆς εἰρήνης σύμβολον, ἀναγγέλλει σοὶ ὅτι ἡ εἰρηνικὴ τοῦ Θεοῦ βασιλεία διαδέχεται τὴν βραχεῖαν καὶ πολυτάραχον τῶν δυνατῶν τοῦ κόσμου βασιλείαν. Ὅψῃ δὲ ἀνοιγομένης τὰς πύλας τῆς οὐρανόου μονῆς, καὶ ἐν μέσῳ ἀχανοῦς τινος ὠκεανοῦ φωτὸς, περριμυθαῖντος μὲν καὶ εὐφραίνοντος, οὐδέποτε δὲ πλήττοντος καὶ κουράζοντος τοὺς ὀφθαλμοὺς, θέλεις ἰδεῖν ἀγαλλόμενον τὸν ἀπειράριθμον θίασον τῶν Μακαρίων.

§. γ'. Οὕτω δὲ θέτει ὑπ' ἑξίν σου ἡ θρησκεία τὴν τε καλλονὴν καὶ τὰ θέλητρα τοῦ Παραδείσου. Ὄθεν εἴτε ὀρφανὴ νεάνις εἶσαι ὑπὸ πάντων ἐγκαταλειμμένη, εἴτε γέρον ἀσθενὴς καταβεβαρυμένος ὑπὸ τῆς κατεσκληκυίας ἐνδείας, εἴτε μεταδοτικὴ ἐστὶν εἴτε μὴ ἡ μέλλουσα νὰ κόψῃ τῶν ἡμερῶν σου τὸ νῆμα νόσος, ὁ μὲν ὑπερήφανος καὶ φιλήδονος φιλόσοφος θέλει σὲ ἀποσύγει, ἂν καὶ ἔχῃ πολλάκις ἐν τῷ στόματι τὰ τῆς φιλαδελφίας καὶ φιλανθρωπίας ψιλά ἐνόμματα, οὐδέποτε δὲ ἡ θρησκεία. Τότε δὲ αὕτη συνεσθαινομένη ὑπὲρ ποτε συγκινοῦμενα τὰ μητρικὰ σπάγγνα της, παρατηρεῖ καὶ κατασκοπεύει μετὰ μεγίστης προσοχῆς πάντα τὰ κινήματά σου, ἀποσπογγίζει τὰ δάκρυά σου, κατὰπαύει τοὺς στεναγμοὺς σου διασκεδάζει τοὺς φόβους σου, στηρίζει τὴν πίστιν σου καὶ ἀναζωογονεῖ τὴν ἐλπίδα σου. Αὕτη ἀφαιρεῖ τὸ φρικῶδες τοῦ θανάτου, οὐπερ μόνῃ ἡ ἀνάμνησις καταφοβεῖ ἡμᾶς, καὶ καθίστησιν αὐτὸν προσφιλεῖ καὶ ἐρετὸν δι' ἰδιαζούσης αὐτῇ δυνάμεως.

§. δ'. Εἰς ποῖον δὲ ἐξ ἐναντίας σκοτεινὸν λαβύρινθον εὐρίσκαται, προσεγγίζοντος τοῦ θανάτου, ὁ ἄθλιος ἐκεῖνος, ὅστις ἐξήσκησε πολλὸν καιρὸν τὰ θρησκευτικὰ ἔργα μετὰ νεκρᾶς καὶ ἀτελοῦς πίστεως, διάγων βίον ἐπικούρειον καὶ φιλήδονον ὑπὸ τὴν σημαίαν τοῦ Σταυροῦ. Τότε δὲ ἀκούει τὰς φωνὰς τοῦ τύπτοντος συνειδήτος. Ἡ θλιβερά ἀνάμνησις τῆς ἐξυδριθείσης Θεῆς δικαιοσύνης, πληροῦσα αὐτὸν ὑπὲρ βολικοῦ φόβου, μέλλει νὰ καταντήσῃ αὐτὸν εἰς ἀπόγνωσιν.

Νομίζει ὅτι βλέπει κρεμαμένην τὴν φορμαρίαν τῆς θείας ἐκδικήσεως. Νομίζει. . . ἀλλ' οὐχὶ ἡ οἰκτείρουσα αὐτὸν θρησκεία, φθάνουσα ἐγκαίρως, ἀναμνησθεῖ αὐτῷ τοῦ Ἰησοῦ τὸ αἷμα, παρυσιάζει αὐτῷ ἐν Χριστῷ συνήγορόν τινα παρὰ τῷ Πατρὶ, θυσίαν ἐξιλεώσεως καὶ ἀγνισμοῦ ὑπὲρ πάντων τῶν τοῦ κόσμου ἀμαρτιῶν. Πάν οἰονδήποτε βαρὺ καὶ τερατώδες ἀμαρτημα, πᾶσα οἰαδήποτε μεγάλη ἀνομία δύναται νὰ ἐξαληφθῇ διὰ τῶν θερμῶν τῆς μετανοίας δακρύων. Ἡ δὲ θρησκεία διαγράφει αὐτῷ διὰ τῶν ζωηροτέρων χροιάτων ἐλεημοσύνην συνοδρεύουσαν ἡμᾶς μέχρι τῆς τελευταίας ἀναπνοῆς μας. Ὅθεν μεγάλως ὑβρίζομεν αὐτὴν ἀπελπίζομενοι περὶ τῆς ἀρέσκειας. Ἐάν δὲ αἱ ἀνγεννώμεναι ἐλπίδες ἐνισχύονται καὶ κρατύνονται ἐπὶ μᾶλλον μᾶλλον, ἐάν ἡ γαλήνη διαδέχεται τὴν τρικυμίαν, εἰς τίνα ἄλλον εἰμὴ εἰς μόνην τὴν θρησκείαν ὀφείλει τοῦτο ἐκείνος ὁ θεῖος;

§. 2. Καθὼς ὁ ναύκληρος, ἀπ' οὗ κατεπάλλοις γενναίως κατὰ τῶν ἐξωγικωμένων κυμάτων, ἀποσύρεται κικηκῶς εἰς ἀσφαλὴ καὶ γαλήνιον λιμένα, οὕτω καὶ ὁ μετανοήσας ἀμαρτωλὸς μετὰ πολυειδεῖς καὶ πολυχρονίους ἀπάτας γονυπετὴ ἐκ νέου βαθέως συντετριμμένος ἐνώπιον τῆς θρησκείας, ὅφ' ἧς ἐνισχύομενος, αὐδύλως φοβεῖται οὐδὲ δειλιᾷ τὸν προσεγγίζοντα θάνατον. Καὶ αὐτοὶ ἐκεῖνοι οἱ ἀποστατήσαντες κατ' αὐτῆς, οἱ συλλέξαντες προσκλήτους, οἱ καταπολεμήσαντες αὐτὴν ἱεροσύλως μετὰ πάντων τῶν σαριστικῶν καὶ εἰρωνικῶν ὅπλων, οἱ προμηνύσαντες τὴν ἐξόντωσιν

αὐτῆς καὶ προπαρασκευασθέντες ἤδη ν' ἄδωσι τὸν τοῦ θριάμβου τῶν ὕμνων, μετανοήσαντες καὶ μεταμεληθέντες, ἐπλήρωσαν εἰς αὐτὴν περὶ τὸ τέλος τοῦ βίου τῶν, τὸν φόρον ἐκείνων τῶν ὑποκλίσεων, δι' ἐχλεύασαν καὶ περιεφρίνησαν ἀπὸ τῆς νιαρᾶς ἐαυτῶν ἡλικίας. Μάρτυρες τούτου εἰσὶν οἱ ἄπιστοι αὐτοὶ, οἵτινες γνωρίσαντές το, ἠναγκάσθησαν νὰ τὸ ὁμολογήσωσιν, οὐδ' ἠδυνήθησαν νὰ κρύψωσι τὸ αἶσχος αὐτῶν, ἀλλ' ἐπικράτησεν ἴδῃ ἡ παροιμία τοῦ ὅτι ἡ καρτερία οὐκ ἔστιν ὁ τῶν ἀπίστων χαρακτήρ. Διὰ τί ἄρα νὰ μὴν ἀγαπῶμεν οὐδὲ νὰ εὐλαβώμεθα ταύτην τὴν Μητέρα, διὰ τί νὰ θεωρῶμεν αὐτὴν ὡς ἐχθρὰν καὶ πολέμιον τῆς εὐδαιμονίας ἡμῶν, καὶ νὰ στρέφωμεν κατ' αὐτῆς παράφοροι τὰ ὅπλα, ἐάν γρήγορα ἢ ἀργά δεῖσῃ, ἐάν δὲν θέλωμεν ν' ἀποθάνωμεν ἀπεγνωσμένοι, νὰ ταπεινωθῶμεν ἐνώπιον αὐτῆς, καὶ νὰ προσδράμωμεν εἰς αὐτὴν ὡς εἰς τὴν φίλην καὶ τὴν μόνην παρήγορον ἡμῶν. Διὰ τί νὰ μὴν ἀπαλλαχθῶμεν ἀπὸ τῶν τύψεων τοῦ συνειδύτος καὶ ἀπὸ τοῦ αἰσχους τοῦ ὅτι ἠπατήθημεν εἰς πολλοῦ λόγου ἀξίαν ὑπόθεσιν; Ἡ μεγίστη τύφλωσις, ἡ ἐσχάτη ἐπίγειος τιμωρία ἐστὶν ὁ τῆς συνειδήσεως ὕπνος. Οὐαὶ εἰς τὸν ἀφροπνιζόμενον μόνον ὅταν εὐρίσκηται ψυχὴ ψυχὴ ἐνώπιον τοῦ αἰωνίου Κριτοῦ!

§. 3. Οὐκ ἔχει οὐκ ἔχει ἀνάγκην ἡ θρησκεία τῶν παρ' ἡμῶν τιμῶν καὶ ὑποκλίσεων, ἀλλ' ἀπαιτεῖται αὐτάς παρ' ἡμῶν εἰς οὐδὲν ἄλλο ἀφορᾷ εἰμὴ εἰς τὸ ἀληθὲς ἡμῶν εὐ ἔχειν καὶ τὴν εὐημερίαν. Αὕτη ἐστὶν ἀρετὰ ἐνδοξος ἀντὶ ἡμῶν, ὡς

κατοικοῦσα ἐν μέσῳ τηλικούτου καθαροῦ καὶ λαμπροῦ φω-
τός, ὅπερ ἀπαξάπαντες οἱ ἄνθρωποι μάτην ἠθελον πειραθῆ-
ν' ἀμαυρώσασιν. Αὕτη ἐθριάμβεσεν ἀεὶ ἐνδόξως, καίπερ
μυριοτρόπως καὶ παραδόξως πολεμηθεῖσα, κατὰ πασῶν τῶν
καταχθονίων δυνάμεων. Οἱ ἐχθροὶ αὐτῆς διεσκορπίσθησαν ὡς
κονιορτὸς ὑπ' ἀνέμου διασκεδασθεὶς, καὶ τὰ στυγερά αὐτῶν
ὀνόματα κατεστηλητεύθησαν, ἐν ᾧ ὁ θρόνος αὐτῆς ἐπαγιώ-
θη καὶ ἐπὶ μᾶλλον μᾶλλον ἐξετάθη ἡ κυριαρχία αὐτῆς.
Τοιαύτη ἐστὶ ἡ περιμένουσα πάντας τοὺς ἐπαναστατήσαντας
κατ' αὐτῆς εἰς τὸ μέλλον τύχη, καὶ πιστεύοντας ἀνοήτως ὅ-
τι θέλουν ἀρπάσσειν ἀπὸ τῆς χειρὸς αὐτῆς τὸ σκήπτρον, καί,
συντρίψαντες αὐτὸ, θέλουν τὸ βίβειν εἰς τὸν βόρβορον. Αὐ-
τῇ δὲ χαίρει βλέπουσα τοὺς ἀνθρώπους κύντοντας εὐσεβά-
στως ἐνώπιόν της τὸν αὐχένα, ἕνεκα τῶν μεγάλων πλεο-
νεκτημάτων ὅσα προσπορίζονται εἰς ἑαυτοὺς διὰ τούτων τῶν
σεβασμοῦ καὶ εὐλαθείας ἔργων.

§. ζ'. Ἡ τελευταία ἡμέρα ἐστὶν ἡ μᾶλλον ἐνδιαφέρουσα
τοῦ βίου ἡμέρα. Ἐν μὲν ταῖς ἄλλαις ἡμέραις δύνασαι νὰ
πῇς τὰ πολυειδῆ νάματα τῶν ἀπατηλῶν ἡδονῶν, ἀποπνίγων
ἐν μέρει τὰς φωνὰς τοῦ ἐλέγχοντός σε συνειδότος, ἀλλὰ
κατὰ τὴν τελευταίαν περίοδον τοῦ βίου σου πᾶν ὅ,τι ἐκράτει
σε ἐν τῇ ἀπάτῃ, ἐν ῥοπῇ ὀφθαλμοῦ ἀφανιζόμενον, ἀφίνει
μόνον τὴν θλιβεράν αὐτοῦ ἀνάμνησιν, ἵνα κατασπαράττη
τὴν ψυχὴν σου. Ὁ μὲν φιλόσοφος λησμονεῖ τὰς φιλοσοφικὰς
θεωρίας του, ὁ δὲ εὐγενὴς τὴν ἀλαζωνείαν του, ὁ δὲ πλού-

σιος τὰ πλούτη του, ὁ δὲ ἰσχυρὸς τὴν ἐξουσίαν του. Εἴτε
πρὸς δεξιὰν εἴτε πρὸς ἀριστεράν στραφῆς, οὐδὲν ἀντικείμε-
νον εὐρίσκεις δυνάμενον νὰ γαληνιάσῃ τὴν ἐσκοτισμένην καὶ
πεφοβημένην ὁρασίαν σου. Θέλεις ἰδεῖ χειρὸς εὐγενεῖς ἀόκνως
ἐσχολημέναις εἰς τὸ νὰ χορηγήσωσι πᾶν εἶδος ἀνακουρίσεως
εἰς σῶμα προσεγγίζον ἤδη εἰς τὴν διάλυσίν του, ἀλλὰ μάτην
θέλεις ζητήσῃς ἐκτός της θρησκείας τὸν καθησυχάσαντα τὸ
τεταραγμένον πνεῦμά σου. Αὕτη θάττει ὑπ' ὄψιν σου τὴν εἰ-
κόνα τοῦ ἐσταυρωμένου, ὅστις ἐστὶ τὸ πρωτότυπον μὲ τὸ
ὅποῖον πρέπει νὰ ἐξομοιωθῶσιν ἀπασαὶ αἱ προωρισμέναι ψυ-
χαί. Ὅποια προσφιλὴς εἰκὼν διὰ τὸν δυνάμενον νὰ ἐπανα-
λάβῃ μετὰ τοῦ Ἀποστόλου· » Ἐμοὶ δὲ μὴ γένοιτο καυχᾶ-
» σθαι εἰμὶ ἐν τῷ σταυρῷ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. »
Οὐδὲν δυσάρεστον οὐδ' αἰσθηρὸν παρουσιάζει ἡμῖν ἡ ἀξιο-
λάτρευτος αὕτη εἰκὼν, ἀλλὰ πάντα τὰ μέρη αὐτῆς διατε-
θειμένα εἶσιν εἰς ἔλεος. Διὰ τοῦτο παραδόχῃ ὅλος εἰς τὰς
ἀγκάλας αὐτοῦ, καὶ οὐδὲν ἄλλο εἰμὶ τὸ γλυκύτατον τοῦ
Ἰησοῦ ὄνομα φρόντιζε ν' ἀκούης. » Ὡ ἱερωτάτῃ θρησκείᾳ,
» ὅποιαν πηγὴν ἀράτων οὐρανίων ἡδονῶν παρασκευάζεις ἡ-
» μῖν ἐν μόνῃ τῇ τοῦ Σωτῆρος εἰκόνι! Εἴθε νὰ ἐγχαραχθῇ
» εἰς ἐμέ, ὦ Ἰησοῦ μου, τὸ πολυόδυνον πάθος σου, ν' ἀπο-
» θάνω τῷ κόσμῳ καὶ νὰ ζῶ οὕτως ἐν σοί, ὥστε ἡ τοῦ
» Σταυροῦ σου θέα νὰ ᾔηται δι' ἐμέ κατ' ἐκαῖνον τὸν μέγαν
» κίνδυνον, ὡς ἱεὺς ἄγγελος εἰρήνης καὶ σωτηρίας, ὡς δέν-
» δρον ζωῆς ἀλεξήτηριον τοῦ αἰωνίου θανάτου, ὡς κιβωτὸς

» ἐν ᾗ εὐρισκόμενος εὐτυχῶς, δύνῃς νὰ διασωθῇ ἀπὸ
 » τῶν ὀρμητικῶν κυμάτων, ὡς πύρινος στήλη διεκθύνουσα
 » μὲν τὰ βήματά μου διὰ τῆς θείας τῆς λάμψεως, κεραι-
 » νοβολοῦσα δὲ καὶ κατατοξεύουσα τοὺς ἐχθρούς μου τοὺς
 » κινήσαντας πάντα λίθον ἵνα γένω θῆραμα αὐτῶν. Σὺ δέ,
 » ὦ ἱερωτάτῃ Θρησκείᾳ, σὺ κλείσον τὰ ὀμματα μου, σὺ δέ-
 » ξαι τὴν τελευταίαν ἀναπνοήν μου, σὺ ὁδήγησόν με εἰς
 » τὴν προσδιορισθεῖσαν εἰς τοὺς δικαίους ὑπὸ τοῦ ὑπερτά-
 » του Δοτῆρος παντὸς ἀγαθοῦ ἑνδοξον καὶ ἀτελεύτητον
 » βασιλείαν.

X.

Τελευταίον ἀναστεναγμὸν.

§. α. ὦ ἀναστεναγμέ! σὺ εἶσαι ἡ παρομυθία τοῦ ἀνθρώ-
 που ὡς τὰ δοθέντα πρὸς ἀναψυχὴν τοῦ ἰδίου δάκρυα. Ἀνα-
 στενάζομεν δι' ἀγαθόν τι τὸ ὁποῖον ἐπιπεθοῦμεν ἢ ἤλθεν ἡ-
 μῖν ἀπροσδόκητον, ἢ διὰ κακόν τι ἐπικείμενον, ἢ κατασπα-
 ράττον τὴν καρδίαν ἡμῶν. Ναὸς Θεοῦ ἐστὶ σύμπασα ἡ οἰκω-
 μένη, καὶ διὰ τοῦτο πανταχοῦ ἡ γῆ ἀντηχεῖ ὑπὸ ἀναστεναγ-
 μῶν. Ἀναστεναγμοὶ ἀκούονται ἔντε τῷ ταπεινῷ τοῦ πένητος οἴ-
 κῳ καὶ ἔντοίς ὑψηλοῖς καὶ παλυτελέσι τοῦ πλουσίου ἀνακτόροις.
 Ἀναστεναγμοὶ ἐξέρχονται ἐκ τοῦ φλογεροῦ τοῦ νέου καὶ ἐκ τοῦ
 ψυχροῦ τοῦ γέροντος στήθους. Ἀλλὰ τίς δύναται νὰ ᾄδει ὁ
 ἀξιώτερος τῶσων ἀναστεναγμῶν ἀκοπός; οὐδεὶς ἄλλος εἰμὶ ὁ

Θεός. Διότι ὁ ἄνθρωπος, ὑπόχρεως ὢν, δυνάμει ἀπλουστάτου
 τινὸς νόμου ν' ἀγαπᾷ τὸν ἑαυτοῦ Δημιουργὸν ὑπὲρ πάντα τὰ
 κτίσματα, μόνον ἐν τῷ θεῷ κολῶν δύναται νὰ εὐρῇ παρα-
 μυθίαν κατὰ τῶν περικυκλουσῶν αὐτὸν ἀδερμονίων. ὦ πόσον
 ὁμοῖς ἀπερίσκεπτος εἶσαι; ὦ ἄνθρωπε! Καθὼς ἐνίοτε ἀνοήτως
 θρηνεῖς, οὕτως ἐνίοτε ἀνοήτως ἀναστενάξεις. Πόσους ἀνα-
 στεναγμοὺς διὰ τὰς ἐπιγείους συμφοράς, οὐδένα δὲ διὰ τὰς
 αἰωνίους! Πόσους ἀναστεναγμοὺς ἀποσπᾷ ἀπὸ τῶν χειλέων
 σου ἀνὴρὸς τις ἔρωσ, καὶ πόσον φειδωλὸς ἀναστεναγμῶν εἶσαι
 ὡς ἀναξιομισθῆσαι τὸ θεωρεῖν πρόσωπον πρὸς πρόσωπον
 τὴν ἀρθρατον τοῦ Θεοῦ καλλονήν!

§. β. Προσεγγίζων δὲ εἰς τὸ τέρμα τοῦ θνητοῦ σου στα-
 δίου, μετὰ πόσης λύπης θέλεις ἀναμνησθῇ τοῦ παρὰ σοῦ
 ἀπερισκέπτως δεδωφειλεμένου; εἰς ἐπιγείους θεότητας ἀνα-
 στεναγμούς! Μετὰ πόσων δὲ παλμῶν χαρᾶς θέλεις ἀναπο-
 λήσειν, οὗς ἀπέσπασεν ἀπὸ τῆς καρδίας σου ἡ ὀλιβερά τῶν
 σφαλμάτων σου ἀνάμνησις καὶ ἡ διάπυρος τῆς αἰωνίου πα-
 τρίδος ἐπιθυμία! Ποίαις δὲ φύσεως θέλουν εἶναι οἱ τελευταῖοι
 ἀναστεναγμοὶ σου; Θέλεις ἀναστενάξαι ἄραγε διὰ τὴν ἐπι-
 κειμένην τῶν συγγενῶν στέρησιν, ἢ διὰ τὸν αἰῶνον ἀποχαι-
 ρετισμὸν τοῦ ἡσυχασθέντος παρὰ σοῦ μετὰ τῶσων μεριμνῶν
 πλούτου, ἢ διὰ τὴν προσεγγίζουσαν φθαρὰν καὶ σῆψιν τοῦ
 σώματός σου; Ἀλλ' ἐὰν ληπῆσαι, ὡς ἀνγκαζόμενος νὰ χωρι-
 σθῇς ἀπὸ τῶν προσφιλῶν συγγενῶν σου, ἐκ ποίας χαρᾶς καὶ
 εὐφροσύνης δὲν θέλεις ἐκδοκχευθῇς ἐντὸς ὀλίγου βλέπων ἀπο-

κακλωμένως τὸ πρόσωπον τοῦ Πατρὸς σου. Ἐάν στερῇται τῶν ἐπιγείων φίλων, ὅψῃ πλῆθος φίλων διπενῶς εὐμενῶν καὶ πιστῶν, ἐρχομένων εἰς συνάντησίν σου, συγχαιρόντων μὲν διὰ τὸν εὐτυχῆ προορισμὸν σου, οὐδὲως δὲ σκυθρωπάζοντων, ἂν καὶ σὲ ἐβλεπον εἰς τὸν ὑπατον τῆς δόξης βαθμόν. Οἱ ἐπίγειοι θυσιαροὶ, οὐδὲν ἄλλο εἰμὴ κεντῶσαι ἀκανθὰς ὄντες, οὐδὲως δύνανται νὰ ἐξισωθῶσι μὲ τοὺς τῆς οὐρανοῦ πατρίδος θυσιαροὺς. Ἐάν τὸ σῶμα σου διαλύηται εἰς κόνιν, ἡ ψυχὴ σου οὐδὲως φοβεῖται τὰς τοῦ θανάτου πληγὰς.

§. γ'. Ἡ μὲν πίστις σπριζάτω σε ὑπὲρ ποτε φθάσαντα ἤδη εἰς τῆς αἰωνιότητος τὰς πύλας, ἡ δὲ ἐλπίς χορηγησάτω σοι τὰς ἐαυτῆς γλυκεῖας παραμυθίας. Ἐναγκαλιζόμενος δὲ τὴν Σταυρὸν, τὴν ἀγκυραν τῆς σωτηρίας σου, ἀνύψωσον πρὸς τὸν οὐρανὸν διὰ τῶν πτερόγων τῆς ἀγάπης τοὺς τελευταίους ἀναστεναγμούς σου. Ἐστῶσαν οἱ ἀναστεναγμοὶ σου ὅμοιοι τοῖς ἀναστεναγμοῖς υἱοῦ τινος ἀκροασθέντος μετὰ δακρύων νὰ γίνηται λόγος περὶ τοῦ προσφιλοῦς πατρὸς σου, καὶ τοι οὐδέποτε ἰδόντος αὐτὸν, καὶ νὰ ἐπαινῶνται ὑπὲρ μυρίων στομάτων τὰ εὐγενῆ καὶ ἐξαιρέτα ἐκείνου προτερήματα, καὶ ὁρῶντος ἤδη νὰ πλησιάζῃ ἡ παμπόθητος στιγμή τοῦ νὰ ἴδῃ αὐτὸν ἐν ἀνέσει, καὶ νὰ παραδοθῇ μετὰ γλυκαίας λειποθυμίας εἰς τὰς προσφιλεῖς αὐτοῦ ἀγκάλας. Ἐπιτάχυνον διὰ τῶν ἀναστεναγμῶν σου, ὡς διψαλέα ἑλαφὸς ἔχουσα ἐνώπιον αὐτῆς τὸν διχραντὴ καὶ καταφωκτικὸν ρόακα, τῆς

στιγμὴν τοῦ νὰ δυνήθῃς νὰ πληρώσῃς καὶ κορέσῃς ἀπάσας τὰς ἐπιθυμίας σου εἰς τι ἀχανὲς πέλαγος ἡδονῶν.

§. δ'. Εὐτυχὴς ἂν δυνήθῃς νὰ ἐκφρασθῇς οὕτω δι' ἐνδομύχου πεποιθήσεως κατὰ τὰς τελευταίας τοῦ βίου σου στιγμὰς! Ἄγνωστος μὲν ἔστιν ἡ γλῶσσα αὕτη εἰς τοὺς τυφλοὺς καὶ ἀνοήτους τοῦ κόσμου ἐραστὰς, ὕψηλὴ δὲ καὶ παραμυθητικὴ εἰς τὸν ἀνυψούμενον ἐκ τῶν ταπεινῶν τούτων πραγμάτων καὶ ἐπιποθοῦντα νὰ πῇ ἐν τῇ ζωῇ καὶ καθαρᾷ πηγῇ τὸ ζωήδωρον τῆς ἀληθοῦς εὐδαιμονίας νάμα! Μόνον αὐτὸς δύναται νὰ νοήσῃ τῆς γλώσσης ταύτης τὴν δύναμιν. Ὁ δὲ ἐπίγειος καὶ σαρκικός ἄνθρωπος ἡλίθιος ἔστιν περὶ τὴν κατάληψιν τῶν οὐρανίων πραγμάτων. » Ἄφελε νῦν, Θεέ μου, » τὴν ψυχράν καὶ πεπωρωμένην ταύτην καρδίαν μου, καὶ » εὐδόκησον ν' ἀντικαταστήσῃς ἀντ' αὐτῆς θερμὴν τινα καὶ » εὐκίσθητον καρδίαν οἷα ἦτον ἡ τῆς Μαγδαλινῆς, ἡ τοῦ » Φραγκίσκου, ἡ τῆς Τερεσίας, ἡ τοῦ Φιλίππου. Ἐθίσκω » αὕτη, κατ' ἀξιοθρήνατον διστροφὴν, ν' ἀγαπᾷ τὰ ἐπί- » γεια καὶ διαβρέοντα πράγματα, πῶς θέλει δυνήθῃ ἐπὶ » τῆς τοῦ θανάτου κλίνης, νὰ ποιῇ, δι' αἰφνιδίου τινὸς » μεταβολῆς, σκοπὸν τῶν ἐπιθυμιῶν μου ἀντικείμενα σεβασ- » τὰ μὲν καὶ ἀξιώματα, ἀόρατα δὲ εἰς θνητὸν ὀφθαλμόν; » Γενέσθω νῦν ἐν ἐμοὶ ἡ αἴσιος αὕτη μεταβολή. Ὁ μὲν ὁδοι- » πόρος ἐπιθυμεῖ τὴν πατρίδα του, ὁ δὲ ναύκληρος τὸν λι- » μένα, ὁ δὲ ἐργάτης ἀγωνίζεται ἵνα φθάσῃ εἰς τὸ τέarma τῶν » μύχθων του. Ἐγίνωσκον ὅτι ὁ οὐρανὸς ἦτον ἡ πατρίς μου,

« ὁ ἀσφαλὴς καὶ γαλήνιος λιμὴν μου, καὶ ἡ ἀπολαυσὶς τοῦ
 « τοῦ τέλους τῶν μόχθων μου. Ἐάν ἦσὶν τὸ κέντρον τῶν ἐπι-
 « θυμιῶν μου, ὦ! ἤθελα προαπολαύσει τὸν παράδεισον, δι-
 « ὅτι ἡδὺ ἐστὶ τὸ ἀναστενάζειν διὰ σέ, Θεέ μου. Ἐγκατέ-
 « λιπον τὸν μόνον σκοπὸν, ὃν ὥφειλον νὰ ἔχω ὑπ' ὄψιν,
 « καὶ, ὦ πόσον ὀδυνηροὶ ὑπερῆξαν οἱ στεναγμοί μου! Βρα-
 « δύτατα ἔγνων ὅτι ἡ καρδία μου μάτην ζητεῖ ἐντός σου
 « εἰρήνην καὶ ἀνάπαυσιν. Ἐπιλάθου μὲν, ὡς πανοικτίρμων,
 « τῶν ἀναστεναγμῶν, οὓς ἐστρεψα ἀνοήτως πρὸς τὰ ἐπί-
 « γεια ἀγαθὰ, δέξαι δὲ τούτους τοὺς μετανενοημένους καὶ
 « μεταμελημένους υἱοὺ ἀναστεναγμοῦ. » Ὡ! μετὰ ποίας
 « πεποιθήσεως θέλω δυνάμει νὰ ἐμφραθῶ οὕτως ἐν τῇ τοῦ
 « θανάτου προσεγγίσει. » Θεέ ταύτης τῆς καρδίας, μετ'
 « ὀλίγας στιγμὰς ἔσομαι ὅλος ἰδικός σου. Σὺ δὲ, καὶ τοι
 « Θεός μέγας καὶ φοβερός, οὐ μόνον οὐκ ἀπαξίους, ἀλλὰ καὶ
 « εὐχαριστεῖσαι νὰ μὲ δεχθῇς εἰς τὰς ἀγκάλας σου, ὡς ἐπι-
 « στάμενος συνάπτειν τὴν πατρικὴν στοργὴν μετὰ τῆς Θεϊ-
 « ας μεγαλειότητος. » Τῆς γλώσσης ἀδυνατούσης νὰ ἐναρ-
 « θρώσῃ λέξιν τινά, ἔστρωσαν οἱ τελευταῖοι οὗτοι ἀναστε-
 « ναγμοί, ἡ ἐκφρασις τῆς καρδίας. Παριστάμενος νοε-
 « ρῶς ἐπὶ τοῦ Γολγοθᾶ ὄρους ἐνώπιον τοῦ ἀγωνιῶντος Ἰησοῦ
 « συνάπτω τοὺς ἑμοὺς μετὰ τῶν ἀναστεναγμῶν τῆς Μαρίας,
 « τοῦ περονημένου ἐπισταθίου Μαθητοῦ καὶ τῶν εἰς τὴν με-
 « γάλαν θυσίαν περυσισκομένων εὐσεβῶν γυναικῶν, ἡ μᾶλλον
 « αἰμαίν, συνάπτω τοὺς ἑμοὺς μετὰ τῶν τελευταίων τοῦ Ἰησοῦ

ἀναστεναγμῶν, ἐκτετακὸν αὐτὸν ἐνθέρμως νὰ στρέψῃ πρὸς ἐμὲ
 εὐνοϊκὸν τὸ πατρικὸν αὐτοῦ βλέμμα, καὶ νὰ δεχθῇ ἐν εἰ-
 ρῆνῃ τὸ πνεῦμά μου. Ὡ! ἐπὶ τοῦ Γολγοθᾶ, ὑπὸ τὸν σταυ-
 ρὸν τοῦ ἐπιθανάτου Πυλῶ τοῦ Θεοῦ δύναται τις ν' ἀποκτή-
 σῃ πᾶσαν ἄγουσαν εἰς σωτηρίαν χάριν. « Εὐδόκησον, ἱ-
 « σου μου, ν' ἀκούσω ἐκ τοῦ στόματός σου τοὺς λόγους ἐ-
 « κείνους οἵτινες ἔκαμον τὸν μετὰμεινον ληστήν νὰ ὑπο-
 « μείνῃ ἀτρομήτως τὸν θάνατον. Σήμερον μετ' ἐμοῦ ἴσθ
 « ἐν ἐκείνῃ τῇ βασιλείᾳ, ὅπου ἄγνωστοι ὅλως εἰσὶν οἱ
 « ὀρῆνοι καὶ οἱ ἀναστεναγμοί. »

XI.

Προστασία τῆς Μαρίας κατ' ἐκείνην τὴν ἐσχάτην κίνδυνον.

§. α. Μαρία ἡδὺ καὶ ἀξιολάτρευτον ὄνομα, ὁποῖον χεῖ-
 μαρρὸν παραμυθιῶν δὲν χύνεις ἐν τῇ ἐμῇ κόλπῳ! Μὲν-
 ἡ ἐκφώνησις τοῦ ὀνόματος τούτου παιδρύνει καὶ γαληνιάζει
 τὸ πᾶν πέριξ ἐμοῦ. Τὸ ὄνομά σου διδασκεῖ διὰ μίαν, ὡς
 εἰρηνοφόρος ἱρι, τάτε νέφη καὶ τοὺς λαίλαπας, οὐδὲ δύνα-
 μαι νὰ σέ ὀνομάσω, χωρὶς νὰ ποιῶ μνησίαν τῆς ὑψίστης
 ἀνεκδιηγῆτος δόξης σου καὶ τοῦ οὐρανοῦ ἐπιρρόνου κλη-
 ρου μου. Ὁ Πρεσβύτερος Πατήρ ἐξελέξατό σε Μητέρα τοῦ
 ταυτοῦ Μονογενοῦς Υἱοῦ, καὶ διὰ τοῦτο σὺ ὑπάρχεις ἡ εὐ-
 τυχεστέρα καὶ ἡ μᾶλλον εὐλογημένη ἐν πάσαις ταῖς γυναι-
 ξίν. Ὁ Μονογενὴς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἐπιθανάτος ὢν, ἠθέλησεν

ἵνα δώσῃ τὸ τελευταῖον τῆς πρὸς ἡμᾶς ἀγάπης του ἐνέχυρον, νὰ σὲ καταστήτῃ Μητέρα ἡμῶν ἐν τῷ τοῦ Ἰωάννου προσώπῳ, καὶ νὰ συστήσῃ ἅπαντας τοὺς πιστοὺς εἰς τὴν σὴν μητρικὴν καρδίαν.

§. β'. Διὰ τί ἄρα ὁ Ἰησοῦς ἐπεφυλάχθη τὰς τελευταίας τοῦ βίου του στιγμᾶς, ἵνα προσδιορίσῃ ἡμῖν διὰ μητέρα τὴν αὐτὴν ἑαυτοῦ μητέρα; Ἀφ' οὗ ἔδωκεν ἡμῖν ἅπαντα ἑαυτὸν ἐν τῷ τοῦ σώματος καὶ αἱματός του μυστηρίῳ· ἀφ' οὗ ἔδωκε τῷ ἰδίῳ αἵματι τὴν Γεθσημανὴν, τὸ Πραιτώριον καὶ τὸν Γολγοθᾶ, ἠθέλησεν, ὡς διδάσκουσι δεινότατοι Πατέρες, νὰ κηρύξῃ ἐπισήμως τὴν Μαρίαν Μητέρα ἡμῶν, καὶ τοιαύτην ἠθέλησε νὰ κηρύξῃ αὐτὴν, ὀλίγον τι πρὸ τῆς τελευταίας ἀναπνοῆς του, ἵνα διδάξῃ ἡμᾶς, ὅτι ἐὰν ἡ Μαρία ἐπικαλούμενη ἐν οἰαδήποτε τοῦ βίου περιστάσει, ἔξασκῃ ἐφ' ἡμῶν τὸ εὐσεβὲς φιλοστόργου μητρὸς ἔργον, πολλῶ μᾶλλον ἀναπτύσσῃ ὑπὲρ ἡμῶν ἅπασαν τὴν μητρικὴν στοργὴν τῆς καὶ τὴν δύναμιν τῆς ἑαυτῆς προστασίας ἐπικαλούμενη ἐν στιγμῇ θανάτου. Ἐν πάσῃ στιγμῇ χρειᾶν ἔχομεν τῆς προστασίας τῆς Μαρίας, καὶ ἐν πάσῃ στιγμῇ αὕτη δύναται νὰ δώσῃ ἡμῖν λαμπρότατα τῆς ἑαυτῆς ἀγάπης τεκμήρια.

§. γ'. Οὐδὲν τραχὺ καὶ αὐστηρὸν ὑπάρχει ἐν τῇ Μαρίᾳ, ὡς οὐσὴ πρῶτάτῃ καὶ ἡμερωτάτῃ. Διὰ τοῦτο ὁ Θεὸς εὐδόκησε νὰ προπαρασκευάσῃ ἡμῖν ἐν Μαρίᾳ Μητέρα δυναμένην νὰ κλείσῃ τὰς πληγὰς τῆς παραβάτου Εὐας, καὶ νὰ θεραπεύσῃ τὴν ἐξ αὐτῶν προεληθούσαν ζημίαν, δοὺς αὐτῇ τηλικαύτην ἰσχυρὰν χεῖρα καὶ τηλικαύτην συμπαθητικὴν καρδίαν. Ὅθεν,

ἐὰν ἡ Εὐα ὑπῆρξεν εὐρεῖα πλῆγῃ κατάρως, ἡ Μαρία ἐστὶν ἔτι εὐρύτερα πλῆγῃ εὐλογίας. Ἐὰν ἐκείνη καταβάλλῃ ἡμᾶς, αὕτη ἐγείρει ἡμᾶς, ἐὰν ἐκείνη φαρμακεύῃ ἡμᾶς, αὕτη θεραπεύει ἡμᾶς· ἐὰν ἐκείνη τύπτῃ ἡμᾶς, αὕτη ὑποκορρίζει ἡμᾶς· ἐὰν ἐκείνη ἀπογυμνοῖ ἡμᾶς, αὕτη ἐνδύει ἡμᾶς.

§. δ'. Σὺ δέ, κατακείμενος ἐπὶ τῆς πολυεδύνου τοῦ θανάτου κλίνης, κινδυνεύεις τὸν ἔσχατον κίνδυνον, πολιορκεῖσαι καὶ στενοχωρεῖσαι, ὡς ἡ ἀπαρηγόρητος Βαβυλούα, ὑπὸ τοῦ ἑκπερήσαντος καὶ ἀγρίου Ὀλοφέρνηου. Τὸ μὲν παρελθὼν λυπαί σε, τὸ δὲ μέλλον ἐκφοβεῖ σε, τὸ πᾶν εὐρίσκεται ἐν ταρχῇ καὶ ζάλῃ ἐν τῇ σακυτοῦ καρδίᾳ, τῶν ἀμαρτιῶν σου τὸ βάρος καὶ ὁ ἀριθμὸς ταραττούσις, οὐ πολλοῦ δει ἵνα παρὰδοθῇς εἰς ἀπόγνωσιν. Ὅποιαν δὲ πεποίθησιν δὲν ἔπρεπε νὰ σοὶ ἐμπνεύσῃ ἡ εἰκὼν ἐνός Θεοῦ σταυρωθέντος, τραυματισθέντος καὶ θανόντος δι' ἀγάπην σου; Ἀλλ' ὦ σκληρὰ ἀνέμνησις! Ἐνθυμεῖσαι ὅτι ἀνέφωτος τοσάκις καὶ ἐξηγρίωσας ὑπὲρ ποτε ἐκαίνα τὰ τραύματα, θέλεις νὰ ζητήσῃς ἄφεσιν, ἀλλ' ὁ λόγος θνήσκει ἐπὶ τῶν χειλέων σου. Ὁ δὲ καταχθόνιος Ὀλοφέρνης ἐννοῶν τοῦτο ἀγάλλεται. Φεῖ! τί θέλει συμβῆναι σοί, ἂν μὴ ἔλθῃ συμπαθητικὴ τις ἰαυδίθ ν' ἀναζωογονήσῃ τὰς σχεδὸν ἀπολεσθείσας ἐλπίδας σου καὶ νὰ σὲ σώσῃ διὰ τινος ἰσχυρᾶς προστασίας ἐκ τηλικαύτης ἐρημώσεως καὶ πένθους; Ἀλλὰ θάρσει! στραφεῖς μετὰ δακρύων πρὸς τὴν Μαρίαν, ἔκτεινε πρὸς αὐτὴν ἱκετικὰς χεῖρας; ἀντηχησάτω ἐπὶ τῶν χειλέων σου τὸ σεπτὸν αὐτῆς ὄνομα. Προσόδραμε πρὸς τὴν μεταξὺ

ἀνθρώπου καὶ Ἰησοῦ μεσίτιδα. Ὁ καταχθόνιος Ὀλοφέρνης θέλει ἀποβάλλει τὸν τε ὄγκον καὶ τὴν ὑπεροφίαν αὐτοῦ, ὁρῶν σε κεκαλυμμένον ὑπὸ τῆς ἀσπίδος τῆς ἐαυτῆς προστασίας. Διότι παραχρῆμα θέλει ἀναγνωρίσῃ ἐν αὐτῇ τὴν ἀήττητον ἐκαίην πολέμιστριαν, ἥτινος ὁ πούς οὐδέποτε ἠροτριώθη, οὐδ' ἀκροθιγῶς ἐψάυθη ὑπὸ δουλικῆς ἀλύσου, ἀλλ' ἐξ ἐναντίας κατεπάτησε καὶ συνέτριψε τροπαιοῦχος τὴν ἀκάθαρτον αὐτοῦ κεφαλὴν. Ἡ μὲν Ἰουδίθ, τεθαρρυμένη ὑπ' ἀληθοῦς φιλοπατρίας, ἀπέκοψε τὴν κεφαλὴν τοῦ ὑπερφάνου ἀρχηγοῦ τῶν Ἀσσυρίων· τοσοῦτον ἰσχυρὰ ὑπῆρξεν ἡ πρὸς τοὺς ἑαυτῆς τιθλιμμένους καὶ πεφοβημένους συμπολίτας ἀγάπη τῆς! Ἀλλὰ πόσας ἰσχυρωτέρας προτροπὰς οὐκ ἔχει ἡ Μαρία, ἵνα δράμῃ πρὸς ὑπεράσπισίν σου; Οἱ μὲν Βεβυλωνιοὶ δὲν ἀνῆκον εἰς τὴν Ἰουδίθ κατὰ μητρικὸν δικαίωμα, ἀλλὰ σὺ εἶσαι ὁ υἱὸς τῶν ὀδυνῶν καὶ τῶν σπαραγμῶν τῆς Μαρίας ὡς γεννηθεῖς παρ' αὐτῆς ἐπὶ τῆς τοῦ Γολγοθᾶ ἀκρωρείας. Αὕτη σ' ἔτεκεν ὑπὸ τὸν σταυρὸν μετὰ δριμυτάτων ὀδυνῶν. Ἐ! Ἐ! Ῥίθῃτι εἰς τὰς ἀγκάλας αὐτῆς μετὰ πάσης τῆς υἱικῆς πεποιθήσεως καὶ παρηγορήθῃτι.

§. ε. Ἡ Ἄγαρ ἀπεμακρύνθη ἀπὸ τὸν πάσχοντα καὶ ψυχόρραγοντα υἱὸν τῆς, μὴ ὑπομείνουσα ἡ καρδίᾳ τῆς νὰ ἴδῃ τὸ λυπηρὸν τῆς τελευταίας αὐτοῦ ἀγωνίας θείμα. Ἡ Ἄγαρ ἀπεμακρύνθη, ὡς μὴ δυναμένη νὰ χορηγήσῃ παρηγορίαν τινὰ εἰς τὸν σπασμωδῶς πάσχοντα υἱὸν τῆς. Ἀλλ' ὅ,τι δὲν ἠδύνατο νὰ περιμείνῃ ὁ Ἰσμαὴλ ἐκ τῆς διακκοῦ,

μὲν ἀνωγύρου δι τῆς Ἄγαρ ἀγάπης, δυνάμεθα νὰ ἐλπίσωμεν ἡμεῖς ἐκ τῆς Μαρίας ἐν τῷ ἐσχάτῳ κινδύνῳ εὐρισκόμενοι. Αὕτη τρέχει προθυμωτέρα ὅπου ὑπάρχει μεγαλειτέρα ἀνάγκη καὶ ἐπαργέστερος κίνδυνος, ὡς συναίσθανομένη καλῶς ὅτι ἀπόλλυσαι, ἂν σ' ἀφήσῃ ἀπροστάτευτον ἐν τηλικαύτῃ ταραχῇ καὶ ζάλῃ. Διὰ τί, λέγει, ν' ἀπολεσθῇ εἰς υἱὸς ἀντάρτης μὲν, ἀλλ' ἐπικαλούμενος μετὰμελος τὴν ἐμὴν ἀντίληψιν; Ἐπὶ ματαίῳ ἄρα ὑπέμεινα δι αὐτὸν τὸν ταλαίπωρον τόσας ἀδυστοχίας; Αὐτὸς ἐστὶ πεφοινιμένος τοῦ υἱοῦ μου τῷ αἵματι, ὅπερ δὲν ζητεῖ ἐκδίκησιν, ἀλλὰ προσβαίνει ὑπὲρ ἀρέσεως. Πρὸς τοῦτοις ὁ Θεὸς κατέστησέ με ταμίαν καὶ διανομέα τῶν ἑαυτοῦ χαρίτων. Ἐκλεχθήτω ἄρα ἐξ αὐτῶν τῶν χαρίτων μία κατάλληλος εἰς τὴν περίστασιν, καὶ ἀνάλογος πρὸς τὴν τοῦ δυστυχοῦς τούτου ἀνάγκην. Εἰς μὲν τὴν Ἄγαρ ἐδείχθη πηγὴ τις, δι ἧς ἠδύνατο νὰ δροσίση καὶ νὰ σώσῃ ἐκ τοῦ θανάτου τὸν ἐκπνέοντα υἱὸν τῆς. Ἐγὼ δὲ ἀνοίγουσα τὴν αἴανον τῶν χαρίτων πηγὴν ὑπὲρ τοῦ ταλαίπωρου τούτου, σώζω αὐτὸν ἀπὸ τοῦ αἰωνίου θανάτου.

§. ς. Αὕτη, ἥτις ἀπέσπασέ σε ἀπὸ τοὺς ἀγκυλωτοὺς τοῦ Σατανᾶ ὄνυχας καὶ ἐπανήγαγέ σε εἰς τὴν τε χάριν καὶ τὴν ἐλευθερίαν τῶν τέκνων τοῦ Θεοῦ, διακρίνει αἶψά μετὰ σοῦ ἵνα σὲ βοηθῇ καὶ προστατεύῃ κατὰ τὰς τελευταίας τῆς μάχης ὥρας. Τί σὲ ὠφελεῖ ἡ παρὰ σοῦ καρδιοθήκη διὰ τῆς Μαρίας νίκης, εἰάν, ἡττηθεὶς ἐκ νέου, δὲν ἤθελαι σ' εὐρεῖν ὁ

θάνατος ἐν κατὰστικῇ χάριτος. Τίς ἰσχυρότερος τῆς Μαρίας πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ δώρου τῆς τελικῆς προσκαρτερίας σου, τοῦ μεγάλου δώρου, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν, τοῦ μεγίστου πάντων τῶν δώρων; Ἀλλὰ τοῦτο οὐ δύναται ὁ Θεὸς ν' ἀρνηθῇ εἰς τὰς πρεσβείας αὐτῆς. Ὁ μὲν σκληρὸς Ἀμὴν ἀπεράσισε τὸν θάνατόν σου, καὶ ἔλαβεν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ, ἀλλ' ἡ Ἐσθὴρ ἔδραμεν εἰς ὑπεράσπισίν σου. Ὅσον καὶ ἂν ἀγωνισθῇ ὁ πονηρὸς καὶ δόλιος, οὐδόπως θέλει δυναθῇ νὰ εὐ ἀρπάξῃ, ἀλλ' αἰσχος καὶ ἀτιμίαν θέλει προσλάβειν ἐκ τούτου.

§. ζ'. Τί δέ εἰσι τὰ μέχρι τοῦδε εἰρημένα παραβαλλόμενα πρὸς τὰ πολλὰ, ἔσα δύναται τις νὰ εἴπῃ πρὸς διέγερσιν αἰσθημάτων πεποιθήσεως καὶ ἐλπίδος εἰς τὴν Mariam ἐν παντὶ καιρῷ, ἰδιαιτέρως δὲ ἐν τῷ τέλει τοῦ βίου; Ἰὴ πόσον ἔθελεν αὐξήσειν εἰς σὲ ἡ πεποίθησις αὕτη, ἐὰν ἤκουσας τὴν παθητικὴν καὶ ἔντονον γλῶσσαν τοῦ Ἐπιφανίου, τοῦ Χρυσόστομου, τοῦ Ἀλεξανδρείου Κυρίλλου, τοῦ Βερνάρδου, τοῦ Ἀνσέλμου, τοῦ Δαμασκηνοῦ Ἰωάννου, τοῦ ἐκ Νεοπόλεως Θεοφίλου, τοῦ Βοναβεντούρα καὶ τόσων ἄλλων, οἵτινες διέπρεψαν ἐν τῇ κηρύξει καὶ ἐξυμνήσει τῆς δόξης τῆς Μαρίας! Ἡ δὲ Ἐκκλησία δεδιδαγμένη οὕσα ὑπ' ἐκείνου τοῦ τῆς εὐλαθείας πνεύματος, ὅπερ διευθύνει καὶ μορφώνει αὐτήν, δράμε μετὰ χαρᾶς, λέγει σοι, εἰς πᾶν ἐναντίον συμβάν, πρὸς τὴν Mariam, ἥτις ἐστὶν ὁ μέγας τῶν χαρίτων Διανομέτης, τὸ καταφύγιον τῶν ἁμαρτωλῶν, ἡ παρηγορία τῶν ταλαιπωρημένων, ἡ θύρα τοῦ οὐρανοῦ. Ἔως ἔτου πνέεις πνεύματι ζω-

νις, ὅσονδήποτε βαρεῖται καὶ ἀνῶσιν αἱ ἁμαρτίαι σου, ἐφείλεις νὰ ἔχῃς αἰὶ ὑπ' ὄψιν τὴν Mariam. Ἄπας ὁ Ἰσραὴλ ἦτο καταπεροβημένος ἐνώπιον φοβεροῦ τινος πελωρίου γίγαντος· οὐδεὶς ἐτόλμα ν' ἀντιπαρταχθῇ αὐτῷ. Οὐκ ἔσται ἄρα καρδία τις γενναϊόψυχος, ἵνα δεχθῇ τὴν πρόκλησιν καὶ ταπεινώσῃ τὴν ἀφόρητον τούτου υπερηφανίαν; Ἡ δόξα αὕτη ἦτο πεφυλαγμένη παρὰ Θεοῦ, εἰς τὸν Δαυὶδ, ὅστις, καταβλῶν τὸ τέρας, καὶ ἀποκτείνας αὐτὸ, ἔφερεν ἐν θριάμβῳ τὴν ἀποκοπίσαν κεφαλὴν καὶ ἀπήλλαξε τὸν Ἰσραὴλ ἀπὸ τοῦ φόβου καὶ τῆς ἀδημονίας. Ἡ Mariam ἐστὶν ἡ καταδαμάζουσα τὰ τέρατα, ἐλπισεν εἰς αὐτὴν καὶ Ἰησοῦς βέβαιος περὶ τῆς νίκης.

§. η'. Ἀλλ' ἴσως δὲν τολμᾷς νὰ ἐπικαλεσθῇς αὐτήν, αἰσχυνόμενος νὰ παρουσιασθῇς ἐνώπιον Παρθένου αἰὶ ἀγνῆς καὶ καθαρᾶς, ἐντελοῦς τύπου ἀγιότητος, κατασπλωμένος ὑπὸ τόσων ἁμαρτιῶν; Ὅποια δὲ ἐστὶν ἡ τῆς Μητρὸς πρὸς τοὺς ἁμαρτωλοὺς καρδία, ἐφείλεις νὰ συμπεράνης ἐκ τῆς τοῦ υἱοῦ καρδίας. Οὐχ ὅρῃς μετὰ πόσης οἰκειότητος συνδιαλέγεται αὐτὸς μετὰ τῶν ἐτι δημοσίων καὶ φανεῶν ἁμαρτωλῶν; Οὐχ ὅρῃς μετὰ πόσης εὐμενείας καὶ φιλοφροσύνης φέρεται πρὸς αὐτούς; Ἄς σκανδαλισθῇ ἐκ τούτου ὁ ὑποκριτὴς Φαρισαῖος καὶ ὁ ἐκθέσθαι αὐτὸν εἰς τὴν πικράν καὶ ἀσεβῆ αὐτοῦ ἐπίκρισιν. Ὁ Ἰησοῦς ἐπιστομίζει αὐτὸν διὰ τῶν σοφῶν ἀποκρίσεων του καὶ ἀνγκάζει αὐτὸν νὰ σιωπᾷ. Οὐράνιος ἰατρός ὢν, αὐτὸς ἐνθαρρύνει τοὺς ἁμαρτωλοὺς

εἰς τὸ ν' ἀποκαλύπτωσιν αὐτῷ τὰ πολυειδῆ πάθη των, ἀ-
φίκοι τὰς ἀμαρτίας, καὶ ταχέως καὶ δραστήρια φάρμακα
ἐφαρμόζει πρὸς θεραπείαν αὐτῶν. Τοῦ αὐτοῦ χαρακτήρος
ἐστὶ καὶ ἡ τῆς Μητρὸς καρδιά. Τί δὲν εἶναι ἱκανὴ νὰ κα-
ταρθώσῃ ἐκείνη ἡ καρδιά, ἵνα ἐπαναγάγῃ εἰς τὴν τοῦ Υἱοῦ
αὐλὴν ἀπολωλός τι πρόβατον; Αὕτη ἤθελε διατρέξῃ ἐκ νῆου
ἐκουσίως, εἰ δυνατόν, τὴν ἐπίπονον τῶν σπασμῶν ὁδόν, τὸ
μακρὸν καὶ ὀδυνηρὸν τοῦ πάθους του σταδίον. Οἱ δὲ ἀ-
μαρτωλοὶ ἐξασκοῦσιν ἰδιαιτέρως τὸν οἶκτον αὐτῆς. Τί δὲ
δὲν δύνανται αὐτοὶ νὰ ἐλπίσωσιν εἰς τὸ τέλος τοῦ βίου, ὅταν,
εὐρισκόμενοι ἐν μέσῳ τινὸς θελλώδους καὶ κλυδωνιζομένης
θαλάσσης, κινδυνεύωσι νὰ ναυαγίσωσι καὶ ν' ἀπολεσθῶσι;
Θάρσειτε λοιπὸν, ὦ δυστυχεῖς, ἔχετε αἰεὶ ἐστραμμένον καὶ
προσηλωμένον πρὸς αὐτὴν τὸ βλέμμα, ἐάν δὲν θέλητε νὰ
καταποντισθῆτε, ἐάν θέλητε νὰ φθάσητε εἰς τὸν τῆς σωτη-
ρίας λιμένα.

§. θ'. « Ἰπεραγία Θεοτόκε, τίς δύναται νὰ καταστρώ-
σῃ τὸν κατάλογον τῶν δυστυχῶν, οὓς διέσωσας ἀπὸ
τοῦ κρηνοῦ τῆς ἀπωλείας, ὅτε ἐμελλόν νὰ κρημνισθῶ-
σιν εἰς αὐτόν; Ὡ πόσον ἡ τερψιθυμία αὐτῆ ἀνάμνησις ἀ-
ναζωογονεῖ καὶ πηγύνει τὴν ἐλπίδα μου! Πάντως δὲν πρέ-
πει ν' ἀναστῶ ἀπὸ ἡμέραν ἐξ ἡμέρας τὴν μετάνοιάν
μου, οὐδὲ πρέπει νὰ ἐγκαταλειθῶ ἀλλὰ νὰ ἐγκαταλεί-
ψω τὴν ἀμαρτίαν. Ἀλλ' ὦ τῆς ἀκαταλείπτου μεγάλης
κακίας μου! Αὕτη δύναται νὰ μὲ ἀφίσῃ ἀμετανόητον ἐτι

» ἐν μέσῳ τῶν ὀδυμῶν τοῦ θανάτου, καὶ τότε, τελαϊπύρος
» ἐγώ! ἐν δὲν ἐδυνάμην τοῦλάχιστον νὰ ἐπικλησθῶ ἐγ-
» καρδίας τὸ ἰσχυρότατον ὄνομά σου. Οὐαὶ εἰς ἐμὲ τὸν
» ἀπειθῆ καὶ ἀνάρτην Ἀδισσαλῶν, τὸν μέλλοντα νὰ τρου-
» ματισθῶ ὑπὸ τῆς ἀνιάτου λόγχης τοῦ κατάχθανόν
» ἱωῆ. Καταξιώσόν με νὰ θρηνήσω καὶ ν' ἀποστραφῶ
» ἐγκαίρως τὰ σφάλματά μου. Ἔσο ἡ ὡραία καὶ ἐνδοξος,
» ἐκείνου τοῦ Δαυὶδ θυγάτηρ, ἥτις ἤθελε τὴν σωτηρίαν τοῦ
» μοχθηροτάτου υἱοῦ της, καὶ ἥτις ὑπῆρξεν ἀπαρηγόρητος
» μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ.

XII.

Μετάβασις εἰς τὴν αἰωνιότητα.

§. α. Μόλις κλείωμεν τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς τὴν πρόσκαι-
ρον ταύταν σκηνήν, νάει σκηναὶ παρίστανται εἰς ἀγνωστὸν
τινα κόσμον. Μεγάλῃ τῷ ὄντι ἐστὶν ἡ μετάβασις αὕτη, ἱ-
κανὴ νὰ συγκινήσῃ ἅπασαν τὴν μελετῶσαν ψυχὴν, καὶ νὰ
καταροβήσῃ αὐτήν. Τίς δὲ ἐστὶ ὁ κλῆρος ἡμῶν ἐν ἐκείνῳ
τῷ ἀγνώστῳ κόσμῳ; Ἄραγε χεῖμαρροι φωτός ἢ σκότι βα-
θέα καὶ ἐκπληκτικὰ θέλουν περικυκλώσῃν ἡμᾶς πανταχό-
θεν; Ἄραγε θέλομεν εἰσελθεῖν εἰς καταγώνιον τι ἀπολαύσεως
καὶ εἰρήνης, ἢ ὀδυρῶν ἀναριθμήτων καὶ ἀτελειότητων βα-
σάνων θέλει ἀνοιχθῇ ὑπὸ τοὺς πόδας ἡμῶν καὶ θέλει κα-
ταπίει ἡμᾶς; Πῶς θέλει δειχθῇ ἡμῖν ὁ Θεός, εὐμενὴς ἢ αὐ-
στηρὸς; Ἄραγε θέλομεν σπεύσειν εἰς τὸ νὰ φεθῶμεν εὐθυ-

μαι εἰς τὰς πατρικὰς αὐτοῦ ἀγκάλας, ἢ κατασπαρταζόμενοι ὑπὸ τοῦ ἀκοιμήτου σκόληκος τῆς συνειδήσεως. μάστιγ θέλομεν πειραθῆ ν' ἀποφύγωμεν τὴν ὕψιν τοῦ ὀργισμένου καὶ ἀδισωπῆτος Δικαστοῦ;

§. β'. Ἡ ψυχὴ μου ἅπασα συγκινεῖται ὑπερβαλλόντως ὡσάκις ποιῇσθ ἀντικείμενον τῆς ἐκντῆς μελέτης τὴν εἰς τὴν αἰωνιότητα μετάδασιν. Οὕτω δὲ συγκεντροῦνται εἰς ταύτην τὴν μελέτην οἱ στοχασμοί μου, ὥστε οὐδ' ὅπως αἰσθάνομαι τὰ περιστοιχοῦντά με ἀντικείμενα, ἀλλὰ φαίνεται μοι ὅτι μετεκομίσθην εἰς ἄλλον τινὰ κόσμον. Ὅθεν μεγάλως ταλανίζω τὴν ἀπειρον ὁμάδα τῶν μωρῶν, οἵτινες προσηλθούνται καὶ παραδίδονται οὕτως εἰς τὰ ἐπίγεια πράγματα, καίπερ ἐντελῶς παπυσμένοι περὶ τινος μέλλοντος βίου, ὥστε μόλις ἀφισποδοῖσιν στιγμιαῖον τινὰ στοχασμὸν εἰς τὴν ἀνυπόφωκτον ταύτην μετάδασιν. Καταγινόμενοι εἰς τὸ νὰ θησαυρίζωσιν ἐπισφαλῆ καὶ διαφρέοντα πλοῦτη, τὰ ὅποια δὲν δύνανται νὰ φέρωσι μεθ' ἑαυτῶν, οὐδ' ὅπως ἐκτιμῶσι τὰ ἀληθῆ πλοῦτη, τὰ δυνάμενα συνοδοιπορεῖσθαι μετ' αὐτῶν ἐν τῇ μεγάλῃ πρὸς τὴν αἰωνιότητα ὁδοιπορίᾳ.

§. γ'. Ἐάν δὲ αἰσθῆς καλῶς, θέλεις πληροφορηθῆν ὅτι οὐδὲν ἐστὶ τόσον ἐρετὸν ὅσον ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος μετάδασις. Ἄν καὶ πικρὸν τι κάλυμμα ἀποκρύπτῃ ἀπὸ τῶν ἐφελμῶν τῶν θνητῶν τὴν θείαν ἄλλου τινὸς βίου, εἶναι ὅμως οὐχ ἥττον ἀληθὲς ὅτι ἅπασαι αἱ ψυχικαὶ δυνάμεις θέλουν ἐκδανχευθῆν ὑπὸ οὐρανόθεν τινὸς ὑπερβολικῆς εὐφροσύ-

νης. Ἀδύνατον ἐστὶν νὰ ποιῇσθ τις ἀληθῆ τινα καὶ ζωηρὰν περιγραφὴν ἐκείνων τῶν αἰωνίων καλλονῶν, καὶ τοῦτο ἐστὶν ἐναργεστάτη καὶ πειστικωτάτη ἀπόδειξις τοῦ ὅτι εἰσὶν ἄρρητοι. Μεγάλην ἐντόπωσιν ἐμποιεῖ ἡμῖν καὶ πολὺ μᾶς ἐκπλήττει κάλλος τι πεπιρασμένον, ἀλλ' ὁ θαυμασμὸς ἡμῶν ἐστὶν ὀλιγοχρόνος· ἡ πρὸς αὐτὸ ἀγάπη, γρήγορα ψυχραινομένη, μεταβάλλεται εἰς ἀδιαφορίαν, ἐνίοτε δὲ καὶ εἰς μίσος. Ἀλλ' αἱ τῆς οὐρανόθεν Πατρίδος καλλογαὶ εἰσὶν ἀέναοι πηγαὶ καθάρων ἡδονῶν, αἵτινες ἀταράχως ἐπιθυμοῦνται καὶ ἀνευ οὐδεμιᾶς ἀπείρας κορινθῶσι. « Ἀρκεῖ εἰπεῖν ὅτι θέλω ἅ » πολυῦσι πληρέστατα Σε, Θεέ μου, ὅστις εἶ τὸ κέντρον καὶ » ἡ ἐπιτομὴ παστῶν τῶν καλλονῶν. Ὁ στιλβων χρυσός, οἱ » λαμπροὶ πολύτιμοι λίθοι, τὰ ἐπτάφωτα χρώματα, τόσοι » λάμποντες ἐν κυανῷ οὐρανῷ ἀστέρες, τόση ποικιλία ἀν- » θέων φαιδρώς ἐξωγραφημένων, οὐδὲν ἄλλο εἰσὶν εἰμὴ » ἀμυδρά τῆς καλλονῆς σου ἴχνη. Διὰ τί ἄρα ὁ ἄνθρωπος, » θνητὴν σάρκα περιβεβλημένος, ἤθελεν ἀποθάνει παρα- » χρῆμα, ἂν ἰδόνετο νὰ σὲ ἴδῃ ἀποκικλυμένως; διότι » δὲν ἤθελε θνητῆ ν' ἀνθέξῃ εἰς τὸ πλήρωμα, οὐδὲ νὰ ὁ- » πομαίνῃ τὴν ὁρμὴν τῆς εὐφροσύνης ἣν ἤθελες ἐγχύσειν ἐν » τῷ κάλπῳ αὐτοῦ. Διόπερ οὐδαὶς τῶν θνητῶν δύναται νὰ » καυχῇθῃ ὅτι σὲ εἶδεν ὁποῖος εἶσαι κατὰ φύσιν, εἰμὴ διὰ » τύπων καὶ εἰσθητῶν φαινομένων. Ὡς σκιερά δάση, δροσε- » ροὶ ῥόσους, χλοεροὶ καὶ ἀειθαλεῖς λαιμώνες, γονιτευτικά » παράλια, Παράδεισοι ἐπινοηθεῖς ὑπὸ τυφλῶν. εἰδωλολα-

» τῶν ἐθνῶν, οὐδὲν εἶσαι παραβλλόμενος πρὸς τὸν δι-
 » κνυόμενον καὶ ἐπαγγελλόμενον ἡμῖν ὑπὸ τῆς πίστεως
 » Παράδεισον. » Νῦν δὲ καλῶς ἐννοῶ, διὰ τί ἡ παροῦσα
 ζωὴ εἶναι ἀηδὴς καὶ ἐπαχθὴς εἰς τὰς ἀγαπώσας ψυχάς. Τίς
 δὲν ἤθελε κλείσειν ἐκουσίως τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς τὸ τῆς ἡμέ-
 ρας φῶς, ἵνα ἀνοίξῃ αὐτοὺς ἐπὶ τῷ θεωρεῖν ὠραιότητα αἰ-
 παλαιάν καὶ αἰὶ νέαν. Πάντως εὐχάριστόν ἐστι τὸν ἅλῃ τις
 ἰδίους ὀφθαλμοῖς νὰ διαρραγῇ τὸ κάλυμμα, δι' οὗ ἡ φύσις κρύ-
 πται προσεκτικώτατα εἰς τοὺς ὀξυδερκεστέρους ὀφθαλμοὺς
 τὰ ἐκυτῆς μυστήρια, καὶ ἐν μὲν τῇ ποικιλίᾳ, καὶ ἀλληλουχίᾳ
 τῶν ὄντων νὰ συλλάβῃ ὕψηλὴν περὶ τῆς Θεῆς Σοφίης ἰδέαν,
 ἐν δὲ τῇ ἀπίσῳ σειρᾷ τῶν ἐνδεχομένων ν' ἀνακαλύψῃ τὴν
 ἔκτασιν τῆς Θεῆς δυνάμεως. Εὐχάριστον νὰ βλέπῃ τις τὰς
 ἀποκρύφους ὁδοὺς, δι' ἧν ἄγει ὁ Θεὸς τοὺς ἐκλεκτοὺς, καί τῃς
 θριαμβοῦσας χάριτος τὴν θυμαστὴν συμφωνίαν πρὸς τὴν
 τοῦ ἀνθρώπου ἐλευθερίαν! Ὅποια διαφορὰ μεταξὺ ἡμῶν καὶ τῶν
 μακκρίων ἐκείνων τοῦ νέου κόσμου οἰκητόρων! Οὐδεμία ὑπε-
 ρχρυσία ἐν τελικαύτῃ ἐξέχῃ θέσει, οὐδεὶς φθόνος ἐν τελι-
 καύτῃ βαθμῶν ἀνισότητι, ἀλλὰ μεταξὺ τόσων ἑκατομμυρίων
 πολιτῶν εἰς μόνος δεσμός ὑπάρχει, τουτέστιν, ὁ ἡδύτατος καὶ
 ἀδιάρρηκτος τῆς ἀγάπης δεσμός· ὅθεν ἄσμενοι καὶ περιχαρεῖς
 ἠθέλαμεν εὐχαριστήσῃ τὸν θάνατον, ὡς ἀνοίξαντα ἡμῖν τὴν
 εἰς ἐκείνην τὴν ἐπιφθονον μονὴν εἰσοδον. Ἐὰν δὲ ἐδύναντο
 νὰ ἐμφωλεύσωσιν ἐκείσε μίαν σιγμὴν, ταραχοποιὰ αἰσθή-
 ματα, στρεφόμενοι ὀπίσω καὶ περπιπεύοντες ταύτην τὴν

ὑπὸ δακρύων καὶ αἵματος ἐρρυπωμένην καὶ βεβρεγμένην
 γῆν, τὴν φωλεὰν προδοσιῶν, ἠθέλαμεν θεωρεῖν αὐτὴν περί-
 φοδοι, ὡς ὁ ναύκληρος, ὅστις θεωρεῖ ἐντρομας, καίτοι δια-
 σωθεὶς ἐπὶ τοῦ παραλίου, τὴν τεταραγμένην καὶ θυελλώδη
 θάλασσαν, τὴν ἀπειλήσασαν νὰ καταπῇ αὐτὸν ἐν ταῖς ἐ-
 αὐτῆς βαθείαις ἀβύσσοις.

§. δ'. Ἀλλ' οὐκ εἰς τὸν μεταβαίνοντα ἐκ τοῦ προσκαί-
 ρου τούτου κόσμου εἰς τὴν ἀτελεύτητον αἰωνιότητα μετὰ
 τῶν μελάνων καὶ ἀνεξαλείπτων τῆς ἀποδοκιμασίας τύπων!
 Οὐδὲν ἄλλο πρέπει νὰ προσδοκᾷ αὐτὸς εἰμὴ κόλασιν αἰώ-
 νιον, τῆς ὁποίας μόνῃ ἡ ἐπινόησις ἱκανὴ εἶναι νὰ παγώσῃ
 τῶν φλεβῶν μου τὸ αἷμα. » Τιμώρησόν με, Θεέ μου, διὰ
 » μυρίων προσκαίρων συμφορῶν, τὰς ὁποίας θέλω θεωρή-
 » σαι ὡς μεροληπτότατον τῆς ἀγάπης σου τεκμήριον, ἀλ-
 » λὰ μὴ παραχωρήσης, ἄπαγε! ν' ἀποθάνω τετυφλωμένος
 » καὶ πεπωρόμενος ἐν τῇ κακίᾳ μου. Ποῦ ἄραγε ἐδυνά-
 » μην νὰ εὕρω καταφύγιον καὶ παραμυθίαν, ἐὰν ἡ ψυχὴ
 » μου, εἰσελθοῦσα εἰς τὴν αἰωνιότητα, ἀντὶ νὰ εὕρῃ εἰς Σέ
 » τὸν Πατέρα τὸν ἐραστὴν, εὕρισκεν τὸν ἀδυσώπητον καὶ
 » ὀργισμένον κριτὴν, Ποῦ, ἐὰν ἀντὶ νὰ μετεωρισθῶ πρὸς Σέ,
 » ἡσθάνομην ἐμαυτὸν ἀποκρουόμενον ὑπὸ τῆς τρομερᾶς
 » ὀργῆς σου; φεῦ! Ἄπασα ἡ κόλασις ἤθελε πέσει παραχρῆ-
 » μα ἐπ' ἐμέ. » Ὡ χροῖα! Τότε βέβαια ἤθελα γνωρίσειν
 ἄπασαν τὴν ἀξίαν σου καὶ τὸ πολυτιμὸν σου. Ἡ ἀφθαρ-
 σία σου καὶ ἡ ἀθανασία σου, ὦ ψυχὴ μου, ἅτινα ὑπῆρξαν

ποτὲ εὐρεῖα πηγὴ πικρυνθείαι, ἤθελον μεταβληθῆν εἰς
 σκληροτάτην βράκιν μου. Ὁ θάνατος πρὸς τούτοις, ὁ
 ἀντακουφίζων τοὺς δυστυχεῖς, παρ' ἑμοῦ ἐπικαλούμενος, ἤ-
 θελεν ἐκφύγει τὰς ἐρῖνας μου καὶ ἤθελε κωφεύειν εἰς ἀπά-
 σης τὰς προσκλήσεις μου. Τῆς ψυχῆς ταύτης τὰ προσόντα
 τὰ καθιστῶντά αὐτὴν ὁμοίαν τῷ Θεῷ, τὸ ἐξουτελισθῆν μὲν
 οὐδόλως δὲ ἐξαλειφθῆν ἀξίωμα τοῦ χριστιανοῦ, τὰ πάντα
 ὡς πῦρ, εὐφροῆς ὑπερέτης τῆς θείας ἐκδικήσεως, θέλουν λα-
 λᾶί μοι περὶ Θεοῦ ἐν ἐκείνῃ τῇ αἰωνίῳ ἀβύσσῳ. Στρέφειν δὲ
 περὶ ἐπιπορευόμενος τὸ βλέμμα, οὐδὲν ἄλλο θέλω ἰδεῖ σε-
 σσημιζόμενον εἰμὴ τὸ εἰς τοὺς ἀποδεδωκιμασμένους φοβερώ-
 τικτον τῆς αἰωνιότητος ὄνομα. Οἱ δὲ ζῶντες ἐν Θεῷ ἐλε-
 κτοὶ καὶ ἔχοντες μετ' αὐτοῦ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ἀμετάβλη-
 τον θέλησιν ἤθελον ἀνασκιρτήσαι καὶ χαρὴν ὁρῶντες τέλος
 πάντων ἐκδεδικημένας τὰς γενομένας εἰς τὸν ἐκτεῶν Κύ-
 ριον ὕβρεις· καὶ πανταχοῦ ἤθελον ἀκουσθῆν οἱ βλάσφημοι
 τῶν κατηρωμένων ὀλοθυμοί. Ὡ πόσον ἤθελεν αὐξήσθαι ἀπὸ
 στιγμῆς εἰς στιγμὴν ὁ τῶν δυστυχῶν ἀριθμὸς, τῶν θυρῶν
 ἐκείνων ἀνεργημένων, ὅπου ἅπαζ εἰσελθόντες οὐδεμίαν ὑπάρ-
 χει ἐλπίς τοῦ ἐξελθεῖν. Τί βρυγμοί, τί ὀλοθυμοί, τί δυ-
 σωδία, τί καπνός, τί σκότος, τί φλόγες, φεῦ! ἡ καρδία οὐ-
 δόλως δύναται ν' ἀντίξῃ ἐπὶ μακρότερον διανοουμένη μό-
 νον τελλικοῦτον δεινὸν θέαμα.

§. ε. Ὅποια θλιβερά μεταβολαί, ἀπὸ τῆς εὐθύμου συνα-
 στροφῆς, ἀπὸ τῶν πολυτελῶν συμποσίων, ἀπὸ τῶν λαμ-

πρῶν καὶ ἀπαλῶν φορμαμάτων, ἀπὸ τῶν ἡδέων καὶ ἐναρμο-
 νίων μουσικῶν συμφωνιῶν, ἀπὸ τῶν εὐμεταδόλων καὶ παι-
 δρῶν σκηνῶν, εἰς ἀχνὴν τινα καὶ φοικαλίαν ἔρημον συνω-
 δευμένος ἐκ μόνων τῶν ἁμαρτιῶν σου καὶ τῶν κατασπαράτ-
 τουσῶν τύψεων τοῦ συνειδότος, θῦμα τῆς αἰεὶ ἀναβραζούσης
 τοῦ Θεοῦ ὀργῆς. Ἄθλια! Ἡ ἄβυσσος αὕτη ἐνδέχεται νὰ σὲ
 καταπίῃ καὶ νὰ σὲ καταφάγῃ ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν,
 καὶ οὐδόλως ταραττεσαι, οὐδόλως φοβεῖσαι; Ἐάν δὲν ἀπε-
 νεκρώθῃ, ἅπαγε! ἡ πίστις σου, πόσον ἀδύνατος πρέπει νὰ
 ᾔηκε αὕτη. « Θεέ, ὁ κατοικῶν ἐν μέσῳ χειμάρρων φωτὸς,
 » ὁ ὢν ἡ ἀνεξάντλητος τοῦ φωτὸς πηγὴ, ὁ παιδρύνων καὶ
 » καθορακίζων διὰ τοῦ φωτὸς σύμπασαν τὴν φύσιν, διά-
 » χυσον ἐφ' ἡμᾶς τῆς χάριτός σου τὸ φῶς, τὸ διασκεδάζον
 » τὰ σκότη τοῦ νοὸς ἡμῶν, ἵνα δυνηθῶμεν νὰ προπαρα-
 » σκευσθῶμεν καλῶς καὶ ἐγκαίρως εἰς τὴν μεγάλην πρὸς
 » τὴν αἰωνιότητα ὁδοιπορίαν. »

XIII.

Δυσκολία τῆς Σωτηρίας.

§. α. Ὡ πόσον στενὴ καὶ τραχεῖα ἐστὶν ἡ ἄγουσα εἰς τὴν
 αἰώνιον ζωὴν ὁδός! Αὕτη ἡ περιβόητος δεσποτικὴ γνώμη
 πρέπει νὰ ἐμπνέῃ μέγαν φόβον εἰς πάντας ἡμᾶς. Ἡ πρῶ-
 κτικὴ ἔρευνα ταύτης τῆς γνώμης ἀνέδειξεν ἰσχυροὺς καὶ ἀ-
 τρομήτους μεταξὺ τῶν μεγίστων βρασάνων πολλὰ ἑκατομμύ-
 ρια μικρῶν, μετέβαλεν εἰς τόσας ἡρώϊδας νεάνιδας ἀνα-

τιθραμμένας ἐν ἀνέσει καὶ μαλθακότατι· διότι ἐνδοξά εἰσι
ἐν τῷ Ἐκκλησιαστικῷ μαρτυρολογίῳ τὰ τῶν Ἀγαθῶν καὶ τῶν
Ἀγνῶν ὀνόματα· ἐπλήθυνε, τὰς γυναικας ἐρήμους ἐκ τῶσιν
κατεσκληκότων ἀναχωρητῶν, παραινυθέντων ὑπὸ τῶν πα-
ραδειγμάτων τοῦ Παύλου καὶ Ἀντωνίου, καὶ κατέστησεν ὡ-
χρῶς καὶ τρέμοντας ἐν τῇ τοῦ θανάτου θείᾳ τόσους γη-
ράσαντας ἐν ταῖς κακουχίαις τῆς μετανοίας. Ἡ γνώμη αὐ-
τὴ ἐμπνέει μέγαν φόβον εἰς ἕκαστον ἐξ ἡμῶν, ὁσάκις ποι-
οῦμεν αὐτὴν ἀντικείμενον τῆς ἡμετέρας μελέτης.

§. β'. Ἀλλ' ὦ πόσον ὀλίγοι εἶναι οἱ γενναῖοψυχοι ἐκεῖ-
νοι ἄνδρες οἱ ἀπορατίζοντες νὰ διατρέξωσιν σταθερῶς τε
καὶ γενναίως ταύτην τὴν ὁδόν! Εἰς τοῦ σταδίου τούτου τὸ
πέρας εἰσὶν ἡτοιμασμένα διὰ τοὺς νικητὰς στέφανοι καὶ
βραβεῖαι. Ὅθεν, ἂν καὶ ὑπάρχη δυσχερεῖς καὶ ἐπίπονον τὸ
στάδιον τοῦτο, τὸ θέλητρον ὁμοῦς τελικοῦτος βραβεῖου ἔ-
πρεπε νὰ ἐλκύσῃ ἰσχυρῶς πολλοὺς εἰς αὐτό. Ἀλλ' ὁμοῦς
αὐδεμίαν ἄλλην ὁδὸν παρὰ ταύτην ἤττον συγχιάζουσι καὶ
βαδίζουσιν οἱ χριστιανοί. « Φώτισον ἡμᾶς, Θεέ μου, ἵνα
» δυνηθῶμεν νὰ διακρίνωμεν καλῶς αὐτὴν, ἐνίσχυσον ἡμᾶς
» ἵνα δυνηθῶμεν νὰ διατρέξωμεν αὐτὴν χωρὶς ποτε ν' α-
» παυθῶμεν· ρησάτω εἰς τοιοῦτον βαθμὸν τὸ Θεός σου,
» ὥστε νὰ βιάσῃ ἡδύως τὴν θέλησιν ἡμῶν. Ἐν τῷ πλου-
» σίῳ τῶν χαρίτων σου ταμείῳ εἰσὶ τινες ἀποκαλούμεναι
» νικήτριαι, εἰς αὐτὰς οὐδὲν ἀντέχει, καίτοι δυνάμενα, ἢ
» ἀνθρωπίνη κακία. Εἰρεθεῖα πρὸς τοῦτοις διεσθαρμέναις πρὸς

» τὰ, ἐξ ὧν μόνον διεσθαρμένοι βλαστοί, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ,
» ἀναφύονται. Σὺ μόνον, Θεέ μου, δύνασαι νὰ καθάρῃς
» ἀκάρητόν τινα γενεάν. Τί οὐκ ἐποίησε τὸ μέγα Θε-
» ός σου, ἵνα ἐπανηγάγῃ τοὺς πεπλανημένους εἰς τὴν εὐ-
» θεῖαν ὁδόν; Σὺ ἐξέτεινας κατὰ καιροὺς τὴν δεξιάν σου
» ἐπὶ τὸν λαόν σου, καὶ διὰ Νομοθετῶν, Προφητῶν τε
» καὶ τεραστίων ἀνεκάλεσας αὐτὸν σὺν ἰσχυρᾷ φωνῇ εἰς
» τὴν τοῦ Νόμου σου τήρησιν. Ἀλλ' ὁ σκληροτράχηλος καὶ
» προπητὴς λαὸς οὐδόλως ἀνταπεκρίθη εἰς τὰς προσφι-
» λεις προσκλήσεις σου. Ἰνα δὲ κερδήσῃ τὴν ἀγάπην τῶν ἀν-
» θρώπων, κατελθὼν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἐπὶ τὴν γῆν, συνανε-
» στράφη μεθ' ἡμῶν ὑπὸ ἀνθρωπίνην μορφήν. Τὴν ἀγχι-
» νουστάτην ἀγάπην σου μαρτυροῦσιν εἰς πάντα τὰ ἔθνη
» ἡ Γεθσημανή, τὸ Πραιτώριον καὶ ὁ Γολγοθᾶ. Πολλὰ
» ἐνδοξα τρόπαια ἔστησε βέβαια ὁ Σταυρὸς ἐπὶ τῆς κορυφῆς
» θεείας τοῦ κόσμου διαφθορᾶς. Ἀλλὰ πόσοι ἀπόλλυνται
» αἰωνίως ἐκ τῶν πολλῶν ὅσοι τρέχουσιν ἵνα καταγραφῶ-
» σι ὑπὸ τὴν σημαίαν αὐτοῦ! »

§. γ'. Ἐν μὲν τῇ εὐτυχίᾳ καὶ ἀθῶᾳ καταστάσει εὐκό-
λως καὶ ἄνευ ἀγῶνος ἠθέλαμεν βέβαια σωθῆ. Ἀλλὰ μετὰ
τὴν ἀμαύρωσιν τῆς διανοίας καὶ τὴν διαφθοράν τῆς θελη-
σεως πλείστα εἰσὶ τὰ ἐν τῇ κτίσει τοῦ οὐρανοῦ παρεπιθέ-
μενα προσκόμματα! Ὁ μὲν καθ' ἡμᾶς νοῦς οὐκ ἔστιν οὐ-
τως ἐσκοτισμένος ὥστε μὴ δύνασθαι γνωρίσαι τὸ φευκτέον,
ἀλλ' ἡ θέλησις οὐσα μᾶλλον τοῦ νοῦς πεπλανημένη, ἀκο-

λαυθαι ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τὸ κακόν. Ἡ διεσθαρμένη αὕτη φύσις ἀποστρέφεται μεγάλως τὸν Σταυρόν, καὶ ὅμως ἂν δὲν ἄρωμεν αὐτόν, οὐδὲως δυνάμεθα νὰ εἰσελθωμεν εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Ἀγαπῶντες δὲ τὴν περιποίησιν ἡρῶν αὐτῶν καὶ τὴν τῶν ἡμετέρων ἐπιθυμιῶν ἐκπλήρωσιν, πῶς θέλομεν δυναθῇ ν' ἀποκτήσωμεν τὴν οὐράνιον βασιλείαν, ἥτις προώριστα εἰς τοὺς πνέοντας ἱερὸν καθ' ἑαυτῶν μίσος. Οἱ συγγενεῖς ἔχουσιν, ὡς δοκεῖ, δικαίωμα εἰς τὰ τρυφερώταρα καὶ διακαέστερα ἡμῶν αἰσθήματα, καὶ ὅμως οὐκ ἔστιν ἄξιός τοῦ ὠφίστου υἱὸς ὁ προτιμῶν αὐτοῦ ἄλλον τινὰ ἐν τῇ ἀγάπῃ.

§. 3'. Ἀνεκτίμητον θεσσαυρόν φέρομεν ἐν φθαρτῷ σώματι, τούτέστι τὴν ψυχὴν ἡμῶν. Ὅθεν πολλοὶ εἶναι οἱ συνομόσκοντες τὴν ἁρπαγὴν αὐτοῦ ἐχθροί, καὶ ἐπομένως ἀπολλόμεθα, ὅταν εἰς κατορθώσῃ νὰ κυριεύσῃ αὐτόν. Ἡ παράδοσις μιᾶς μόνης ἐντολῆς ἀρκεῖ ἵνα καταστήσῃ ἡμᾶς ἀποδεδοκιμασμένους· διότι διὰ τῆς παραβάσεως μιᾶς μόνης ἀποσεύομεν τὸν ζυγὸν τῆς ὀφειλομένης εἰς τὸν Θεὸν ὑποταγῆς καὶ τελειόνομεν τὴν ἀνταρσίαν. Εὐκόλος ἤθελεν εἶναι ἡ ἄγνοια εἰς τὸν οὐρανὸν ὁδός, ἂν συνεβιβάζοντο, εἰ δυνατόν, ὁμοῦ τὰ σκότῃ μετὰ τοῦ φωτός, ἡ ἀδυναμία μετὰ τῆς ἀνδρείας, αἱ ἔττει μετὰ τῶν θριάμβων, ἡ τοῦ Βασιλᾶ μετὰ τῆς τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ λατρείας. Οἱ ἄνθρωποι μιμοῦνται, καίτοι ἀνατραφέντες εἰς τὸ τοῦ Αὐτρωτοῦ σχολεῖον, τὸν Σαοὺλ τὸν καταστρέψαντα τὸ πᾶν, ἐξαιρουμένων τῶν ὠραιοτέρων καὶ παχυτέρων ποιμνίων.

§. 4. Καθὼς ἔστιν εὐκολώτερον νὰ διατηρηθῇ τις ἀθῶος, παρὰ ν' ἀπαλλαχθῇ ἀπὸ τῶν δεσμῶν τῶν ἁμαρτιῶν, οὕτω δυσκολώτερόν ἐστιν, ἂν οὐ ἅπαξ ἀνέτρεψε τῶν πραγμάτων τὴν τάξιν, ζητῶν καὶ τιθεὶς ἐν τοῖς κτίσμασιν ἐκείνην τὴν εὐδαιμονίαν, ἣν ὤφειλε νὰ ζητήσῃ καὶ νὰ θέσῃ ἐν τῷ Ἰπερτάτῳ Ἀγαθῷ, ν' ἀποσπασθῇ μὲν ἀπ' ἐκείνων, ν' ἀνοψωθῇ δὲ καὶ νὰ προσηλωθῇ ἐκ νέου εἰς τοῦτο. Ὁ ἀποστατήσας κατὰ τοῦ Θεοῦ καὶ ἐμμείνας ἐπὶ πολὺ εἰς ταύτην τὴν ἀποστασίαν, καταθλιδόμενος ὑπὸ τοῦ βάρους τῶν ἁμαρτιῶν του, φαίνεται ἀνίκανος εὐγενοῦς τινος καὶ γενναίας ἀνατάσεως. Ἐπιθυμεῖ μὲν νὰ διαρρήξῃ τὰς αλύσεις του, ἀλλὰ, δειλιῶν τὴν πραγματοποίησιν τούτου, ἀναβάλλει εἰς ἄλλον καιρὸν τὴν ἐκτέλεσιν αὐτοῦ καὶ οὐδέποτε ἀνατέλλει ἡ ἡμέρα τῆς ὁλοσχεροῦς καὶ εἰλικρινοῦς αὐτοῦ μετανοίας. Πρὸς μεταβολὴν τοιαύτης καρδίας ἀνάγκη πᾶσα νὰ ἐκβιάσῃ αὐτήν, οὕτως εἰπεῖν, ἡ τοῦ Θεοῦ Παντοδυναμία. Θαυμαστότερός ἐστιν ὁ Θεὸς ἐν τῷ ἐπαναγαγεῖν τὸν ἁμαρτωλὸν ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας εἰς τὴν χάριν, ἢ ἐν τῇ δημιουργίᾳ τοῦ ἀνθρώπου αὐτοῦ. Ἐν μὲν τῇ δημιουργίᾳ οὐδὲν ἠδύνατο ν' ἀνθέξῃ τῇ θεῷ αὐτοῦ θελήσει, ἐν δὲ τῇ τοῦ ἀνθρώπου ἀναπλάσει, ἡ τοῦ ἀνθρώπου κακία δύναται νὰ ἐναντιωθῇ εἰς τοὺς ἀγαθοεργούς αὐτοῦ σκοπούς. Διὰ τοῦτο οὕτω κατακυριεύουσιν ἡμῶν πολλάκις τὰ ἐν τῇ νεότητι περιθλαφθέντα ἐλαττώματα καὶ μὴ διορθωθέντα ἐν τῇ προεβηκυῖ ἡλικίᾳ, ὥστε συνοδεύουσιν ἡμᾶς μέχρι τοῦ

τάφου καὶ καταμολύνουσι καὶ αὐτὴν τὴν κόνιν.

§. γ'. Ὡ πόσον φοβερά, ἀλλ' ἐνταυτῷ ὡ πόσον ψυχοσωτήριός ἐστιν ἡ μελέτη αὐτῆ! Ὑψηλότατον καὶ ἀνεξιχνίαστον ἐστὶ τὸ μυστήριον τοῦ προορισμοῦ ἡμῶν ὅθεν μωρὸς καὶ ἀνόητός ἐστιν ὁ διασχυριζόμενος νὰ καταμετρήσῃ τὸ ἄμετρον αὐτοῦ πέλαγος. Τοῦτο μόνον ἐστὶν ἀληθές ὅτι τὰ μὲν καλὰ ἔργα θέλουν βραβευθῆ δαφιλῶς παρὰ Θεοῦ, τὰ δὲ φαῦλα θέλουν τιμωρῆθῃ παρ' αὐτοῦ αὐστηρότατα. Ἐάν οἱ πλείστοι τῶν ἀνθρώπων γένωσι θύμα αἰωνίου θανάτου, τοῦτο θέλει παγᾶσαι ἐξ ἐνόχου ἀγνοίας, ἐκ μεγάλης κακίας, ἐκ πεισμένου ἀντιστάσεως, ἐξ αἰσχροῦς καταχρήσεως τῶν προπαρασκευασθέντων παρὰ Θεοῦ ὑπὲρ τῆς αἰωνίου ἡμῶν σωτηρίας πολλαπλασίων καὶ πολυμεδῶν βοηθημάτων. Ὁδὸς τις ἐσπαρμένη ὑπὸ ματαίων καὶ ψευδῶν ἡδονῶν ἐφέλκει ἡμᾶς, καὶ μ' ὅλον ὅτι φωνή τις ὑποψυρίζει εἰς τὰ ὅσα ἡμῶν ὅτι εἰς τὸ τέρας αὐτῆς εἰσὶν ἡτοιμασμένοι αἰώνιοι καὶ ἀθεράπευτοι δυστυχίαι, μ' ὅλον τοῦτο οὐ παύομεν βαδίζοντες αὐτὴν ἀφόβως ἢ μετὰ τινος ἐρημέρου φόβου. Μεγάλως ἄρα λυπᾶται ὁ ἔχων πίστιν καὶ σπλάγχνα ἀγάπης, βλέπων τόσας ψυχὰς οὕτω ναυαγούσας καὶ ἀπολλομένας. Ὁ Θεὸς πλάσας ἡμᾶς διὰ τὴν εὐδαιμονίαν, καὶ διὰ ὑπερτάτην εὐδαιμονίαν, προέθετο νὰ ποιῇ ἅπαντας ἡμᾶς μετόχους αὐτῆς, ὅθεν ἤθελε λυπηθῆ διὰ τὴν ἀπώλειαν ἑνὸς μόνου ἀνθρώπου. Ἐάν τὸ ἀπειροτέλειον αὐτοῦ ὦν συγκρατεῖτο εἰς τοῦτο. Προσκληθέντες

εἰς τὸ φῶς καὶ τὴν εὐφροσύνην, εἰς τὴν ἀτελεύτητον εὐράνιον βασιλείαν, διὰ τί νὰ φερώμεθα ἀνηλεῶς πρὸς ἡμᾶς αὐτοὺς, ἐκλέγοντες διὰ παντός τὰ σκότη, τοὺς κλαυθμούς καὶ τὴν εἰρκτὴν; Διὰ τῆς χριστιανικῆς ἐπαγρυπνήσεως, καὶ τῆς χριστιανικῆς ἀνδρείας δυνάμεθα ν' ἀποφύγωμεν πλείστας συμφοράς, καὶ ν' ἀσφαλίσωμεν τὸν κληρὸν ἡμῶν. Τίνα ἄλλον λοιπὸν δυνάμεθα νὰ αἰτιώμεθα εἰμὴ ἡμᾶς αὐτοὺς;

XIV.

Κυδείαι.

§. δ. Αποσύρθητε, ὦ φίλοι καὶ συγγενεῖς, εἰς τὸ ἐνδότερον τοῦ οἴκου μετ' ἀτάκτου καὶ ἀναλειομένης κόμης, μετὰ ὠχρῶν παρειῶν, μετὰ δακρυρροούντων ὀφθαλμῶν, ἔχοντες τέλος πάντων ἅπαν τὸ ἄτομον διατεθειμένον εἰς τὴν λύπην. Ἡ Θρησκεία ἐχορήγησε τὰς τελευταίας βοηθείας τῆς εἰς τὸν ψυχορραγούντα ἄνθρωπον, ἀλλὰς δὲ ἔχει ἐτοιμούς διὰ τὴν ἀπαλλαχθεῖσαν ἀπὸ τῶν σωματικῶν δεσμῶν ψυχὴν. Ὁ καίμενος ἐπὶ τοῦ νεκροκραββάτου ἡλλοιωμένος νεκρὸς ἐκρίνεται ἤδη, ἔχοντων τῶν ἱερῶν χαλκείων καὶ ψαλλόντων τῶν ἱερῶν πένθιμα τροπάρια, ἐκ τοῦ ὑπάρξαντός ποτε οἴκου τοῦ περιστοιχημένου ὑπὸ ἐπιταφίων λαμπάδων, ἀντικείμενον τῆς πολυπραγμοσύνης τῶν πλειοτέρων θεατῶν. Ὁ ὑποδεξάμενος αὐτὸν εὐθὺς ἄμα εἶδε τὸ φῶς τῆς ἡμέρας ναὸς καὶ σφραγίσας αὐτὸν τῇ σιπτῇ τοῦ ἀγα-

πνέοντος τοῦ ἱψίστου σπαραγίδι, θέλει δεχθῇ νῦν τὸ ἄ-
ψυχον αὐτοῦ σῶμα ἵνα εκπληρώσῃ ἐπ' αὐτοῦ τὰ τελευ-
ταῖα τῆς εὐσεβείας ἔργα. Ἡ δὲ Ἐκκλησία, ὑψόνουσά εἰς τὸν
οὐρανὸν ἱκετικὰς χεῖρας, δέσται ἵνα οἱ τῶν Ἀγγέλων χο-
ροί, ἐλθόντες εἰς προὑπάντησιν τῆς ψυχῆς, ἥτις, μὴ κρα-
ταυμένη πλέον ὑπὸ τῶν σωματικῶν κωλυμάτων, ἀνέρχε-
ται τροπαιοῦχος πρὸς τὸν οὐρανὸν, εἰσαγάγῃ αὐτὴν
εἰς τὰ μακάρια τῆς τε εὐφροσύνης καὶ τῆς εἰρήνης σκη-
νώματα. Ἀλλ' ἐάν ποτε ἀναβαλλῇται ἡ θριαμβευτικὴ αὐ-
τῆς εἰσοδος εἰς ἐκείνην τὴν μακαρίαν πατρίδα ἕνεκα μικρῶν
μὴ ἐξαγνισθέντων σφαλμάτων, ἡ Ἐκκλησία, ὡς Μήτηρ
τρέμουσα αἰεὶ καὶ πάλλουσα ἐξ ὑπερβολικῆς στοργῆς ἐπὶ τῇ
τύχῃ τῶν ἐαυτῆς τέκνων, γινώσκουσα ἀφ' ἐνὸς μέρους ὅτι
εἰς ἐκείνην τὴν καθαρωτάτην φωτὸς βασιλείαν, οὐδεὶς δύ-
ναται νὰ εἰσχωθῇ χωρὶς νὰ ᾔῃαι λευκώτερος καὶ αὐτῆς τῆς
χιόνης, καὶ ὅτι ἕνεκα ἐκείνου, τοῦ κράματος ἀμαθείας τε
καὶ ἀδυναμίας, ὅπερ ἐστὶν ἡ ὀλέθριος τῆς ἀμαρτίας κληρο-
νομία, εἰς ὀλίγους προνομιοῦχους θνητοὺς ἐδόθη τὸ νὰ ἐξέλθω-
σιν ἐκ φθορτοῦ σώματος οὕτω κεκαθαρμένοι καὶ ἄσπιλοι, ὥ-
στε οὐδεμίᾳ κηλὶ οὐδὲν παραμικρὸν ἐλάττωμα νὰ τοὺς ἀ-
μαυροί, ἐξ ἄλλου μέρους δὲ, πεπληροφορημένη οὖσα ὑπ' ἐκεί-
νου τοῦ διδάσκοντος καὶ ἰθύνοντος αὐτὴν Θεοῦ Πνεύματος, ὅ-
τι εἰ ζῶντες δύνανται νὰ βοηθήσωσι τοὺς κεκοιμημένους, γο-
νυπεταῖ στενάζουσα ἐνώπιον τῶν θυσιαστηρίων, καὶ πάντα τὰ
τέκνα αὐτῆς προσκαλεῖ ἐνθέρμως ἵνα γένωσιν ἐράμιλλοι τε-

δικαῦτης εὐσεβείας. « Ἐὖ ὑμεῖς, αὕτη λέγει, οἱ τιμῶντες τὴν
» ἐπικήδειον ταύτην τελετὴν διὰ τῆς πένθιμου ὁμῶν πα-
» ρουσίας, οὐδόλως πρέπει νὰ φαντασθῆτε ὅτι, ἐπειδὴ ὁ
» προκείμενος νεκρὸς κατετάχθη εἰς τὸν ἀριθμὸν τῶν κε-
» κοιμημένων, διεφράγησαν ἐκ τοῦτου μεταξὺ ὑμῶν καὶ
» τοῦ ἀποδηήσαντος οἱ τῆς ἀδελφότητος δεσμοί. Αὐ-
» τὸς μεταλλάξε μόνον τόπον, καὶ ἴσως ἀγάλλεται ἐν πλη-
» ρεστάτῃ εὐφροσύνῃ· ἀλλ' ἐάν οὕτω ἔρθασιν εἰς τὸν
» προορισμὸν αὐτοῦ, ἀνάγκη νὰ προσδράμω εἰς τὴν ὁμε-
» τέραν εὐσεβείαν. Ἐγὼ δὲ ἡ ἐκτείνουσα τὰς χεῖρας ἔτι
» πέραν τοῦ τάφου, οἰκτείρουσα τὸν κληρον αὐτῶν, ἀνοί-
» γω ὑπὲρ αὐτῶν ἅπαντας τοὺς οὐρανίους θησαυροὺς. Οὐ-
» δόλως δύναται νὰ διαβῇ οὐδὲ νὰ χαλαρωθῇ ὁ συνά-
» πτων καὶ συνδέων αὐτοὺς μετὰ τῆς Θεῆς φιλίας δε-
» σμός. Ἀλλὰ φεῖ! οὐδόλως δύνανται αἱ τάλαιναι νὰ θερα-
» πεύσωσιν ἀφ' ἐαυτῶν τὰ δεινὰ τῶν. Ἀνέφραστος ἄρα
» ἔσται ἡ χαρὰ ἐκείνων τῶν ὠραίων μὲν ἀπαρρηγορήτων
» δὲ αἰχμαλωτίδων, ἐάν ἡ καρδίᾳ ἡμῶν, κατανοηθεῖσα,
» ἀποφασίσῃ νὰ μεταχειρισθῇ ὑπὲρ αὐτῶν τὸσαῦτα χορη-
» γούμενα ὑπὸ τῆς πίστεως μέσα. Αἱ ὡς πρὸς ταύτην τὴν
» πένθιμον ἐκφορὰν ἱεραὶ τῆς Θρησκείας τελεταὶ εἰς οὐδὲν
» ἄλλο ἀφορῶσιν εἰμὴ εἰς ἐπίτευξιν τῆς εἰρήνης καὶ τῆς ἀ-
» ναπαύσεως ἐκείνης τῆς ψυχῆς, τῆς παυσίας πρὸ ὀλίγου
» τοῦ νὰ κατοικῇ ἐν ἐκείνῳ τῷ ἀλάλῳ καὶ ὠχρῷ σώματι.
» Οὐχὶ δάκρυα ἐν δοχείοις συλλελεγμένα αἰτοῦσιν αἱ τῶν

» φιλοτάτων ψυχῶν, οὐχὶ ἄνθη τε καὶ μῦρα, οὐχὶ συμπόσια
» τε καὶ ἀγῶνας, ὥς πάλαι ποτε εἰθίζετο παρὰ τῆς ἀμα-
» θέσιν ἐθνικοῖς, ἀλλ' εὐχὰς καὶ δεήσεις ἀπαιτοῦσι καὶ
» περιμένουσι παρ' ὑμῶν. »

§. β'. Ἀνταμειβθήτω ἡ εὐσέβειά σου διὰ τῶν ὠφελι-
μωτάτων μαθημάτων, ὅσα δύνασαι νὰ λάβῃς ἐκ τοῦ προ-
κειμένου νεκροῦ. Ἐκεῖνα τὰ χεῖλη, καίπερ ἄλαλα καὶ κε-
κλεισμένα, τῶν ὀφθαλμῶν ἐκείνων τὸ φῶς, καίπερ ἀπεσβε-
σμένον, ἐκπέμπουσι φωνὴν τινὰ οὕτως εὐγλωττον καὶ ἐκ-
φραστικὴν, ὥστε οὐ μόνον αἰρατὴ ἐστὶν ἡ ἐξ αὐτῆς ὠφέ-
λεια ἀλλὰ καὶ ἀναγκαία. Σοῦ μὲν ἡ κόμη ἐστὶ ξανθὴ καὶ
πυκνὴ, ἐρυθρόχροι καὶ ζωηραὶ αἱ παρειαί, τοῦ δὲ νεκροῦ
αἱ τρίχες ὑπάρχουσι λευκαὶ καὶ ἀραιαί, τὸ δὲ πρόσωπον αὐ-
τοῦ ὑπὸ πυκνῶν ρυτίδων ἠρωτριωμένον. Τί δὲ ἐκ τούτου;
Ὁ θάνατος ἐξομοιοῦται τρικυμῖα τινὶ μαστιζούσῃ καὶ σπα-
ραττούσῃ τὰ ποικιλόχροα τῶν ἀνθέων συστήματα, τῶν τε
μαραινομένων καὶ λυγιζομένων ἐπὶ τοῦ καυλοῦτων, τῶν τε
ἀειθαλλόντων καὶ τὰ περίξ εὐοδιαζόντων καὶ τῶν ἐντὸς τοῦ
ἐαυτῶν κάλυκος περικεκλεισμένων καὶ μετὰ μεγάλης προ-
σοχῆς πεφυλαγμένων. Ἐξομοιοῦται λόκῳ τινὶ θύοντι ἀδια-
κρίτως τῇ καταστρεπτικῇ αὐτοῦ βοπῇ τό τε δυσκόλως ἐρ-
πόμενον ἀσθενὲς πρόβατον, καὶ τὸν εὐθύμως σκιρτῶντα
ἐπὶ τῶν λειμώνων θηλάζοντα ἄμνον.

§. γ'. Φαντάσθητι μίαν στιγμὴν ὅτι ἐκρημίσθη εἰς
τὰς ἀβύσσους, ἡ τοῦ ἀποδημήσαντος ψυχὴ, ἐλκομένη ὑπὸ

τοῦ βάρους τῶν ἐαυτῆς ἁμαρτημάτων· ἐὰν μὴ μόνε στιγ-
μὴ παρεχωρεῖτο αὐτῇ ἵνα ἐξαλείψῃ αὐτὰ διὰ τῆς μετα-
νοίας, πόσον ἀνεκτίμητος δὲν ἦθελεν εἶναι δι' αὐτὴν ἡ μόνη
αὕτη στιγμὴ; Ὡ πόσον ἦθελε μεγαλύνει τὴν πρὸς αὐτὴν δει-
χθεῖσαν μεγάλην εὐσπλαγχνίαν, ἀποσπασθεῖσα ἀπὸ τοῦ
τρομεροῦ στόματος τοῦ αἰωνίου θανάτου! Ὡ πόσον σαφῶς
καὶ ἀκραιφνῶς ἦθελε νοήσῃ τὸ τοῦ καιροῦ πολύτιμον! Ἐκ
ταύτης ἄρα τῆς ὑποθέσεως μάθε μετὰ πόσου ζήλου πρέπει
νὰ φυλάττης τὸν διδόμενον παρὰ τῆς Θεῆς ἀγαθότητος
εἰς σὲ καιρὸν πρὸς μετάνοιαν καὶ σωτηρίαν σου. Τί τρομε-
ρὸς κατὰ σοῦ κατήγορος ἔσται ὁ παρὰ σοῦ δαπανη-
θεὶς καιρὸς, οὐχὶ ἐν τῷ ἐξαγνίζειν ἀλλ' ἐν τῷ πολυπλασι-
άζειν τὰ παραπτώματά σου!

§. δ'. Ἐνταῦθα οὐδὲν δύναται νὰ θαμβώσῃ τὴν ὄρασιν,
καὶ ν' ἀπατήσῃ τὰ αἰσθητήρια, ἀλλὰ τὰ πράγματα ὁρῶνται
ὑπὸ τὴν ἀληθεῖ αὐτῶν ἔποψιν. Τὰ μὲν τῶν ζώντων μαθήμα-
τα ἐνδέχεται νὰ σὲ παρασύρῃσι, νὰ διαφθείρῃσι τὸν νοῦν
σου καὶ νὰ γένῃσιν ἀπίστων κακῶν πρόξενα, ἀλλ' ἄλλου εἶδους
εἰσὶ τὰ τῶν νεκρῶν μαθήματα. Τὰ ἱερὰ χαλκεῖα σιγῶσιν ἤδη,
ὀλίγα τινὰ δάκρυα καὶ ὀλίγοι στεναγμοὶ θέλουν ἀφιερωθῇν
εἰσέτι εἰς τὴν ἀνάμνησίν σου. Ἐκεῖνοι αὐτοί, οἱ θρηνήσαν-
τες εἰλικρινῶς τὸν θάνατόν σου, θέλουν παρηγορηθῇ, τὸ πᾶν
θέλει ἀφανισθῇν εἰς τὴν βαθεῖαν καὶ ἄμετρον τῆς λήθης ἄ-
βυσσον. Ἐὰν δὲ τυχόν ἀποθανατισθῇ τὸ ὄνομά σου διὰ
λαμπρῶν κατορθωμάτων, οὐδὲν θέλει σὶ ὠφελῇσαι τοῦτο ἂν

μή τις σεσημειωμένος ἐν τῇ ἐνδόξῳ τῆς μακαρίας αἰωνοστατος βίβλῳ. Μεταβάς δὲ ἀπὸ τῶν πολυτελῶν παλατίων, καὶ τῆς λαμπρᾶς τῶν ὑπηρετῶν ἀκολουθίας εἰς τὸν ἀνοίγοντα ἤδη τὸ ρυπερὸν αὐτοῦ στόμα στενόχωρον καὶ μεμονωμένον τάφον, θέλεις περιμένειν ἐκεῖ ἕως οὗ ἢ τοῦ Ἀγγέλου σάλπιγγος προσκαλέσῃ τὰ ὅσα σου ν' ἀνασυντεθῶσι καὶ ν' ἀναλάβῃσι ἀφθαρτον σάρκα. Ὁ ψυχρὸς λίθος κλείει ἤδη τὸν τάφον· οὐδ' ἢ παρέλευσις τοῦ χρόνου θέλει ἀνοίξειν ἐκ νέου αὐτόν, εἰμὴ ἵνα ἐναποθέσῃ ἐν αὐτῷ νέον τι τοῦ θανάτου θύμα. Οἱ δὲ κληρονόμοι ἐντρυνύοντες ἤδη ἐν τῇ περιουσίᾳ σου, καὶ ἰσως χλευάζοντές σε, θέλουν ἀπαλάσσει τῶν καρπῶν τῆς τε οἰκονομίας σου καὶ τῶν ἰδρώτων σου. Ἡ δὲ διαθέκη σου θέλει ἐκτελεσθῇ ἰσως κακῶς καὶ ὅλως παραμεληθῇ. Μόνη ἡ χήρα καὶ ὁ ὀρφανός, οἱ παρὰ σοῦ τυχόν προστατευθέντες καὶ εὐεργετηθέντες, θέλουν ἐπαναλάβει μετὰ δακρύων τὸ ὄνομά σου, καὶ τινες εὐχάς καὶ δεήσεις θέλουν προσφέρει ὑπὲρ σοῦ.

§. ε. Τρέχεις μὲν μεθ' ὑπερβολικῆς χαρᾶς, ὅπου ἐλκεκτὴ ὁμήγουρις προσκεκλημένων περιμένει σε, ἵνα παραδοθῇς ὅλος εἰς ἐπικίδυνόν τινα εὐθυμίαν, ἀπορεύεις δὲ τὴν θέαν τῶν κενοταρίων, καὶ ἐὰν κατὰ τόχην, ἢ ὑπὸ πολυπραγμοσύνης ἐρμώμενος ἐρχῃσαι νὰ ἴδῃς αὐτά, εὐθὺς ἅμα ἐξέλθῃς ἐκ τοῦ μεγάλου τούτου τῆς μεταπτώσεως σχολείου, οἱ ἅγιοι στοχασμοὶ καὶ αἱ ἅγιοι ἀποφάσεις γρήγορα κατὰ δυστυχίαν οἰχονται ἀφανιζόμενοι ἐν μέσῳ τῶν παρουσιαζομέ-

νων εἰς σὲ ὑπὸ τινος ἐνδόξου κόσμου φαιδρῶν καὶ πολυτελῶν σκηνῶν. Ὅθεν οὐδὲως μελετᾷς πλέον τὸν θάνατον, ὃν ἐνόμιζες προσεγγίζοντα, εὐελπίς ὅτι πᾶς ἄλλος ἐκτός σου δύναται νὰ προσβληθῇ ὑπὸ τῶν βελῶν αὐτοῦ. Οὐκ ἔστιν ἄρα θαυμαστόν, ἐὰν αὐτὸς σὲ καταλάβῃ ἐν ταραχῇ καὶ ἀταξίᾳ.

XV.

Ἐπιτάφια ἑγκώμια.

§. α. Ἐπιτάφιον ἄρα ἐγκώμιον πρέπει νὰ ἐκφωνηθῇ εἰς μνήμην τῶν κεκοιμημένων. Ἀρχαία καὶ οὐδέποτε ἀρκοῦντως ἐγχειρισμένη ἐστὶν ἡ συνήθεια τοῦ διακηρύττειν εἰς τὸ μέλλον τοὺς ἀληθῶς ἐνδόξους καὶ μεγάλους ἄνδρας, πρὸς διέγερσιν τῶν μεταγενεστέρων εἰς μίμησιν τῶν ἀρετῶν ἐκείνων. Ἐπιτάφια ἐγκώμια ἐπλέχθησαν εἰς τιμὴν τῶν βασιλέων, ὅτε προήγαγον τὴν δημόσιον εὐδαιμονίαν, εἰς τιμὴν τῶν εἰς τὸ πεδῖον τῆς μάχης πεσόντων ὑπὲρ πατρίδος πολεμιστῶν, εἰς τιμὴν τῶν προαγαγόντων τὰς ἐπιστήμας καὶ τὰς τέχνας ὠφελίμων πολιτῶν, εἰς τιμὴν τῶν τῆς θρησκείας ἡρώων, τῶν ἐκπληρωσάντων ἅπαντα τὰ καθήκοντα αὐτῆς.

§. β'. Ποῖος δὲ ἐστὶν ὁ πρὸς χρῆσιν τῆς εὐγλωττίας καὶ συνδυασμὸν τῆς ῥητορικῆς δεινότητος μετὰ πάντων τῶν χρωμάτων αὐτῆς καταλληλότερος καιρὸς, πρὸς εὐκρινῇ ἐπαινον τῶν ἀρετῶν; οὐδένα ἄλλον εὐρήσεις, καλῶς σκεπτόμενος, εἰμὴ ἐκεῖνον καθ' ὃν ὁ ἄνθρωπος, διαγίσας

τὸ θνῆτὸν αὐτοῦ στάδιον, οὐδόλως δύναται ν' ἀμαυρώσῃ τὴν ἐκυτοῦ δόξαν δι' ἀναξίων πράξεων. Ἰμεῖς δὲ οἱ παριστάμενοι περίλυποι καὶ σιωπηλοὶ εἰς τὴν ἐπικηδεῖον ταύτην τελευτῇ, κρίνατε, ἐάν οὗτοι οἱ ἐπαινοὶ ἦναι φόρος εὐγνωμοσύνης καὶ εὐσεβείας εἰς τὴν ἀληθῆ ἀξίαν προσφερόμενος, ἢ φόρος προσαγόμενος ὑπὸ τῆς πονηρᾶς καὶ ψευδολόγου κολακείας εἰς κενὸν τινα τίτλον μεγαλειότητος ἢ εἰς τὸν στίλβοντα χρυσόν. Ὁ ρήτωρ ἐξευτελίζει τὴν ἐντιμον τῆς ρητορικῆς τέχνην, ὅταν παριστᾷ τὸν θανόντα οὐχὶ τοιοῦτον οἷος ὑπῆρξεν, ἀλλὰ τοιοῦτον οἷος ὤφειλε νὰ ἦναι. Τότε δὲ, αὐτὸς μὲν ἐπιχειρεῖ τὴν παράστασιν καὶ διαγράφει κενοῦ τινος καὶ ἰδανικοῦ ὄντος, ὁ δὲ ἀκροατὴς, ἀντὶ νὰ ἐπιδοκιμάσῃ διὰ τῆς ψήφου τοῦ τελικοῦτους ἀναξίους ἐπαινους, ἀποδοκιμάζει παρρησίας αὐτοῦς, καὶ φρίττει ἐνδομούχως, ἀκούων προδιδομένην οὕτως ἀναισχύντως τὴν ἀλήθειαν ὑπὸ τοῦ ὀφείλοντος προστατεύειν αὐτὴν ἐν πάσῃ περιπτώσει, καὶ μάλιστα προδιδομένην ἐν τῷ ἱερῷ ναῷ, ὅστις πρέπει νὰ ἦναι τὸ ἱερὸν καὶ ἀπαραβίαστον αὐτῆς ἄσουλόν, καὶ μάλιστα ἐν περιστάσει ἐν ᾗ πάντα τὰ περίελαλοῦσι τὴν ἀλήθειαν.

§. γ'. Πάντως ἐντιμον καὶ ἡδονικόν ἐστι τὸ ἔργον τοῦ ἐγκωμιάζειν τό τε ἦθος, τὰς τε πράξεις καὶ τὰ ἰδιαίτερα προτερήματα νεκροῦ τινος, διατρέξαντος ἀκωλύτως τὴν τραχείαν τῆς ἀρετῆς ὁδόν. Διότι τότε ὁ μὲν φθόνος, ἀναγκάζόμενος νὰ σιγᾷ, ἀκροάζεται ἄκων καὶ σκυθρωπάων

τὴν γλῶσσαν τῆς ἀληθείας· ὁ δὲ ρήτωρ λαλεῖ μετ' ἐντίμου καὶ εὐγενοῦς παρρησίας, πεπεισμένος ἐνδομούχως ὅτι ἔχει συμφέρους τοὺς ἐκυτοῦ ἀκροατάς. Ἄν δὲ ποτε ἀναγκασθῇ πρὸς τιμὴν τῆς ἀληθείας, νὰ ὑποδείξῃ σφάλματά τινα εἰς τὸν ἐγκωμιαζόμενον παρ' αὐτοῦ νεκρὸν, διότι οὐδ' οἱ μεγάλοι ἄνδρες εἶναι ἀπῆλλαγμένοι ἀπ' αὐτῶν, ταῦτα οὐδόλως παραβλάπτουσι τὴν τοῦ ἀποθανόντος εὐδοξίαν, παρακολουθούμενα ὑπὸ τε τῆς μετανοίας καὶ τῆς ἐξιλεώσεως. Ὁ μετανῶν Δαυὶδ ἐστὶν ἴσως θαυμαστώτερος τοῦ ἁθῶου Δαυὶδ. Ἡ μὲν τῆς Θεσσαλονίκης σφαγὴ προσήψε μῶμον εἰς τὸν μέγαν Θεοδόσιον, ἀλλ' ἡ ταπείνωσις ἐκείνης τῆς σιβαστῆς κεφαλῆς καὶ τὰ ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν ἐκείνων ρεύσαντα ἄφθονα τῆς μετανοίας δάκρυα ἐξήλειψαν τὸν μῶμον ἐκείνου· ὁ δὲ ἱερὸς Ἀμβρόσιος, πλέξας λαμπρὸν ἐπιτάφιον ἐγκώμιον εἰς μνήμην ἐκείνου, οὐδόλως ἐνόμισε τοῦτο βεβήλωσιν τοῦ ἔχθρου παντὸς ψεύδους καὶ πάσης κολακείας καλᾶμου του.

§. δ'. Μὴν ἀπηυδῆσης ποτὲ ἀπὸ τοῦ νὰ ἐπαινῇς τοὺς ἐναρέτους, καίπερ ὀρῶν ἀπονειμωμένους τοὺς ἐπαινους καὶ εἰς τοὺς ἀναξίους. Ἡ τοῦ ὀνόματος εὐδοξία ἀνήκει εἰς τὴν ἱστορίαν, ἥτις, σταθμίζουσα τὰς πράξεις ἐν τῇ τρυφᾷ τῆς ἀληθείας, τὰς μὲν καλὰς παραδίδωσιν εἰς τὴν ἀθανασίαν, τὰς δὲ φαύλας καταστηλιτεύει καὶ ἀποσκορακίζει. Καὶ αὐτοὶ οἱ μοχθηροὶ ἡγεμόνες ἔσχον ζῶντες καὶ ἀποθανόντες τοὺς ἐκυτῶν ἐγκωμιαστάς· πρὸς τούτοις ἀγάλλματτα, βωμοὶ τε καὶ ναοὶ καθιερώθησαν εἰς ἀσελγαστάτους

καὶ ἰερουργίας βασιλείας ὑπὸ τινος χαμηροῦ καὶ βιβήλου κολακείας, ἀλλ' ἡ ἱστορία παρέδωκεν εἰς τοὺς μεταγενέστερους ἀπατρόπαιον διαγραφὴν αὐτῶν, παρεστήσατο αὐτοὺς ὡς θορὰ καθήμενα ἐπὶ τοῦ θρόνου πρὸς αἶσχος καὶ βάσανον τῆς ἀνθρωπότητος, ἐτίμησε δὲ δι' ἀθανάτων ἐπαίνων τὴν μνήμην ἐκείνων, οἵτινες ἐχρημάτισαν πατέρες καὶ εὐεργέται τῶν λαῶν των. Μιτὰ τὴν φοβερὰν τοῦ Αἰωνίου φθοῦ κρίσιν, οἱ θνητοὶ τοῦ κόσμου πρέπει νὰ φοβῶνται τῶν ἐπαρχομένων γενεῶν τὴν κρίσιν.

§. ε. Τὰ ἐγκώμια ταῦτα πρέπει ν' ἀνακελῶσιν εἰς τὴν μνήμην τὰ λαμπρὰ τοῦ ἀποθανόντος κατορθώματα· τούτων δὲ μὴ ὄντων τοιαύτης φύσεως, αἰρετώτερόν ἐστι σιγᾶν ἢ λαλεῖν. Ἄν δὲ θελήσῃς νὰ ἐγκωμιάσῃς αὐτὸν ἐκ συννηθείας ἢ δι' ἰδιοτέλειαν ἢ διὰ κολακείαν, κακίστη θέλει εἶναι ἡ παρὰ σοῦ ἀπονεμαθευμένη αὐτῷ τιμὴ, οὐδὲν ἄλλο θέλεις κατορθώσῃς· εἰ μὴ τὸ ὑπονέμει τὴν ἐπίκρισιν. Αἱ κακῶς χαλινωμέναι γλώσσαι θέλουν ἀπολυθῆναι εἰς κρυφὰς φύγους, καὶ ὅσα ζωκροτέρα ἐστὶ ἡ τοῦ μεγαλύνειν αὐτὸν προσπάθεια σου, τόσα ἰσχυρώτερος ἐστὶται ὁ τῶν ἀκροατῶν πόθος τοῦ διαβάλλειν καὶ ἐξουθενοῦν αὐτόν. Πικρὰν ἐξίστατον εἶναι ὅτι ἡ τοῦ πλήθους κρίσις ἐστὶν ἐσφαλμένη. Ὁ Σιακράτης καὶ ὁ Φωκίων, οἱ δύο οὗτοι τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος φωστῆρες εἶναι ἀξιωμακρόνους παραδείγματα τῆς ἐσφαλμένης κρίσεως τῶν ἰδίων πολιτῶν, διότι ἀφ' οὗ ἐξεθελόσθησαν οὕτω πως ὑπ' αὐτῶν ἐπὶ ζῶντας διὰ τὴν δικαιοσύ-

νην καὶ τὴν σύνεσιν αὐτῶν, κατέστησαν ἀμφοτέρω ἀντεκείμενον τοῦ κοινοῦ μίσους καὶ διωγμοῦ. Ἀλλ' ὅμως, διασχεδασθέντων τῶν νεφῶν, ὅσα κατεσκότιζον τὰς διανοίας, οἱ Ἀθηναῖοι ἐνόησαν τὸ πραχθὲν μέγα σφάλμα, μετεμνήθησαν, καὶ ἔδωσαν τὰς ἐπισημοτέρας, τῆς ἐαυτῶν λύπης μαρτυρίας.

§. ς. Σὺ δὲ διάταξον τὰς πράξεις σου οὕτως ὥστε, ἐάν οἱ ἐπιζῶντες θελήσωσι νὰ σοὶ πλέξωσιν μετὰ τὸν θάνατόν σου ἐγκώμιον, τοῦτο νὰ ἦναι τοιοῦτον, οἷον ἀρμόζει εἰς τινα χριστιανὸν ἥρωα. Πρὸς τί σὲ ὠφελεῖ ὅτι ἐχρημάτισας μέγας πολιτικός, μέγας φιλόσοφος, καὶ μέγας πολεμικός, ἄνευ εἰλικρινοῦς θρησκευτικῆς εὐσεβείας; Ὅσα ὠραιότερα ἐστὶν ἡ τῆς παιδείας ἐνωσις μετὰ τῆς ἀνδρείας καὶ τινος ἀκλονήτου πεφωτισμένης εὐσεβείας, τόσα δυσειδές ἐστὶ τὸ ὄρεν αὐτὴν ἀποκεκλεισμένην καὶ ἡμελημένην ὑπὸ τοῦ ἐχόντος πάντα τὰ πρὸς τὸ γνωρίσαι τὴν τε σπουδαιότητα καὶ τὴν ἀνάγκην αὐτῆς πρόσφορα μέσα. Τίς τῶν βασιλέων τῆς ἀρχαίας Ῥώμης ἐτιμήθη πλείω; ὁ ἐμπνεύσας εἰς ἐκείνους τοὺς ἐπὶ ἀγρίους καὶ βαρβάρους λαοὺς τὸ πρὸς τὴν θρησκείαν, καί περ ψευδῆ, σέβας. Κάρολος ὁ μέγας, ὁ μέγας Ἀλφρέδος, ὁ Ἅγιος Λουδοβίκος, βασιλεὺς τῆς Γαλλίας ὀφείλουσι τὴν ἐαυτῶν εὐκλειαν εἰς τὸν ὑπὲρ τῆς θρησκείας ζῆλον, καὶ ἀγάπην των μᾶλλον παρὰ εἰς τοὺς ἐαυτῶν συνετοὺς νόμους καὶ τὴν δύναμιν τῶν ὅπλων. Οὐκ ἐστὶν ἀληθὴς μεγαλειότης ἄνευ τῆς θρησκείας. Ὁ Ἀδάμ

ἐνημίση Θεός, ἀφ' ἧς στιγμῆς ἀπέσεισε τὴν ὀφειλομένην εἰς τὸν Θεὸν ὑποταγήν. Διὰ τοῦτο ὁ ὑπερήφανος Ναβουχοδονόσορ ἀπῆται νὰ γονυπετῶσιν εὐσεβάστως πάντες ἐνώπιον τοῦ χρυσοῦ ἀγάλματός του. Διὰ τοῦτο ὁ διὰ τὴν εὐνοϊαν τῆς τύχης ἀγέρωχος Ἀλέξανδρος ἠθέλησε νὰ δοξάζηται υἱὸς τοῦ Διός. Ἐκαστος δύναται νὰ ἀφορᾷ καὶ νὰ γένῃ ἄξιος τοιοῦτου ἐγκωμίου, ὁ δυσγενὴς, ὁ ἐνδεὴς, ὁ ἰδιώτης, ὁ δούλος. Διὰ τοῦτο ὁ Τοβίτ ἔλεγεν ἐκ τῆς γῆς τῆς αἰχμαλωσίας του, ὅσον καὶ ἂν ἦναι πενιχρὸς καὶ ἐπίμοχθος ὁ βίος ὃν διάγομεν, θέλομεν ἀπολαύσιν ἀνεκτίμητον θησαυρὸν, ἐὰν ἐγχαρὰχθῇ καλῶς ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν ὁ τοῦ Θεοῦ φόβος.

XVI.

Πολυτέλεια τῶν τάρων.

§. α'. Εἰς τοιοῦτον ἄρα βαθμὸν ἔφθασεν ἡ τῶν ἀνθρώπων ματαιότης ὥστε στολίζειν μετὰ τῆς λαμπροτέρας πολυτελείας τὸν τε χοῦν καὶ τὴν σῆψιν; ὦ τάρω! ἀναμιμνήσκοντες ἡμῖν τὸ κενὸν τῆς ἀνθρωπίνης μεγαλειότητος, ἐστὲ ἐναργεστάτη ἀπόδειξις τῆς ἀκαταλήπτου ἀνθρωπίνης ὑπερηφανείας. Βλέπω ἀπάσας τὰς τέχνας στενῶς συνδεδεμέναι καὶ μεγάλως ἀμύλλωμέναι πρὸς ἀλλήλας περὶ τι ἐπιτύμβιον μνημεῖον. Βλέπω οὐρανομήκεις ἀγερώχους οἰκοδομὰς διωρισμέναις εἰς τὸ περικλείειν ἐν τῷ ἐκυτῶν σκοτεινῷ κόλπῳ ὀλίγα ὅσῃ καὶ ὀλίγαν κόνην. Ἀλλ' ὅμως ἀ-

ληθές ἐστὶν ὅτι οἱ ὠραῖοι καὶ ἡ πολυτέλεια τῶν τάρων ὑπάρχουσι παρὰ πᾶσι τοῖς ἀπ' αἰῶνος λαοῖς ἀπόδειξις τοῦ παραμυθητικοῦ δόγματος μέλλοντός τινος βίου. Οἱ ἐπιζήσαντες προέθεντο εὐχὴ τέσον τὸ νὰ τιμήσωσι τὰ ὅσῃ, ὅσον τὸ νὰ σιδασθῶσι ἐκείνας τὰς ψυχὰς, αἵτινες ἐνεψύχοναν ποτε αὐτά, ἃς ἐπίστευσαν μετασιδασθίσαις, ὡς ἀφθάρτους, εἰς εὐτυχέστερόν τινα βίον. Ἐντεῦθεν πηγάζει τὸ παρὰ πᾶσι τοῖς λαοῖς ἔτι καὶ βαρβάρους ἐπικρατοῦν πρὸς τοὺς τάρους σέβας, εἰς τρόπον ὥστε τὸ ταράττειν τὰ τῶν νεκρῶν ὅσῃ ὑπῆρξεν αἰὶ ἀσέβημα καὶ ἱεροσυλία.

§. β'. Εἰς ταύτας τὰς μεγαλοπρεπεῖς οἰκοδομὰς μάλλον ἢ ἀλλαχοῦ εὐρίσκομεν σχολεῖον ἀνεωγμένον, ἐξάγον ἡμᾶς ἐκ μεγάλης ἀπάτης. Εἰσερχόμενος δὲ κατὰ φαντασίαν δι' ἐκείνων τῶν στιλπνῶν καὶ λαμπρῶν μαρμάρων εἰς ἐκείνην τὴν σκοτεινὴν κοιλότητα ὅπου ἐγκεκλεισμένα εἰσὶ τὰ ὅσῃ τοῦ ἐνδόξου ἀνδρός, θέλεις ἀπορήσιν μεγάλως ὁρῶν τὴν ὑπὸ τοῦ θανάτου γενεομένην μεγάλην θραύσιν ὑπὸ τὴν σκιαν τηλικούτου κατεκπληκτικοῦ εὐτρεπισμοῦ. Ἐὰν ἡ αὐτὴ λάρναξ περιέκλειε τὰ ὅσῃ τοῦ ἐνδοξοτέρου δορυκτήτορος καὶ τοῦ παρ' αὐτοῦ ὑποδουλωθέντος εὐτελεστέρου δούλου, μάτην ἤθελες μοχθήσιν εἰς τὸ νὰ διακρίνης αὐτὰ ἀπ' ἀλλήλων. Ἡ θραύσις, ἣν ἐπιφέρει ὁ θάνατος ἐν ὀλίγαις ἡμέραις, τὴν αὐτὴν ἐπιφέρει ὁ πανδαμάτωρ χρόνος ἐν μακροτέρῃ περιόδῳ εἰς πάντα τὰ μνημεῖα τῆς τέχνης.

Τί δὲ δύναται νὰ καυχῇ ὡς παλαιὸν κατ' αὐτοῦ ἀτιμωρητί; Αἱ μὲν πόλεις κρημνίζονται, τὰ δὲ βασίλεια καταρρέουσι, καὶ ἐκεῖναι αἱ οἰκοδομαί, αἵτινες ἐφάνιντο ἀφιερωμέναι εἰς τὴν αἰωνιότητα, καὶ αὐταὶ φθείρονται μετὰ τὴν πρόοδον τοῦ χρόνου, καὶ μένουσιν ἄμορφοι σκελετοί, κενοὶ τῆς κόνεως ἀνθρώπου τιμηθέντος ἰσως ὑπὸ τῆς ψευδομένης καλαχείας καὶ τῆς χαμερποῦς ἰδιατελείας. Ὁ δὲ γεωργὸς σγίξει μετὰ τὸ κυρτὸν ἄροτρον τοῦ ἐκείνην τὴν γῆν, ἐφ' ἧς ὁψούτο ποτὲ ἐπιτύμβιον τι μνημεῖον. Περίελθε τὴν Ἑλλάδα, προχώρησον μέχρι τῆς Αἰγύπτου, διάβηθι διὰ τοῦ Λατίου, καὶ ὄψῃ σωζόμενον μῶλις ἶχνος τι ἐκ τόσων πολυτελῶν Μουσουλμάνων. Ἄν δὲ διευθυνθῇς πρὸς τὴν πολυθρόλλητον Ἀππίαν ὁδὸν, ἐκεῖ εὐρήσεις μέγα μάθημα τῆς παρακμῆς τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων. Εἴτε πρὸς δεξιὰν εἴτε πρὸς ἀριστεράν στραφῇς, μάτην ζητεῖς τὰς μεγελοπρεπεῖς παρακαταθήκας, ὅσαι καθωραϊζόν ποτε αὐτήν. Ἐὰν δὲ πυραμῖς τις, ἀψις, ἢ στήλη ἀνθῆξαν εὐτυχῶς εἰς τοῦ πανδαμάτορος χρόνου τὴν δύναμιν, βραδύτερον ἔσονται ὀλέθρια θύματα τῆς ἀθηφαγίας αὐτοῦ. Μεγάλῃ τῷ ὄντι διὰ τὸν ἄνθρωπον ταπεινώσεις, τὸ νὰ μὴ δύναται νὰ ἐπινοήσῃ τι ἀνώτερον τῆς τοῦ χρόνου ὀργῆς. Ἀλλ' ὅμως οἱ ἀληθῶς ἐνδοξοὶ ἄνδρες οὐ χρῆζουσιν, ἀληθῶς εἰπεῖν, ἀψίδων, στηλῶν καὶ πυραμίδων ἵνα ἐπιζήσωσιν εἰς τὴν μνήμην τῶν ἀπωτέρων ἐπερχομένων γενεῶν, ὡς ἐγαίραντες ἐνώπιον πάντων τῶν αἰώνων μνημεῖον πολὺ στερεώ-

τερον καὶ διακρίστερον τοῦ τοῦ μαρμάρου καὶ τοῦ ὀρειχαλκοῦ.

§. γ'. Οὐ μόνον δὲ ἡ ὀργὴ τοῦ πανδαμάτορος χρόνου ἀλλὰ καὶ ἡ τῶν ἀνθρώπων λαίμαργία καὶ ἡ ἀχαλίνωτος ἀθρησκεία συμβάλλουσιν εἰς τὴν καταστροφὴν τῶν τιμητικῶν τάφων. Τί δὲ διεσώθη ἀπὸ τῶν ἐπηρεϊῶν φιλαργύρου χειρὸς; Τὸ πνεῦμα τῆς ἀρπαγῆς; ἐδίδασκε τοὺς ἀνθρώπους νὰ καταφρονῶσι τὰς τῶν νεκρῶν θήκας, νὰ ὑβρίζωσι τὰ ὅστ' αὐτῶν κειμηλίμων, ἵνα ἀπογυμνώσωσιν αὐτὰ τῶν δοχείων, τῶν στεφάνων, τῶν πολυτίμων λίθων καὶ παντὸς ὅ,τι ἐδυνήθη νὰ ἐναποθέσῃ αὐτόθι γενναῖα τις εὐσέβεια. Τὰ δὲ κατὰ τῆς θρησκείας μίσος προῦχώρησε καὶ παρακί-
 τέρω. Παρατρέξας τὰς παλαιὰς ὑδρεῖς, τὰς γενομένας ὑπὸ τῶν ἀσεβῶν Εἰκονοκλαστῶν εἰς τοὺς τάφους τῶν χριστιανῶν ἡρώων, περιορίζομαι εἰς τὸ νὰ εἶπω ὅτι ἡ καταχθόνιος ἀθρησκεία, ἀναδύσασα ἐκ νέου ἐκ τῆς ἀβύσσου κατὰ τὸν δέκατον ἑκτον αἰῶνα μεθ' ὅλης τῆς ἐαυτῆς θηριωδίας, παρέδωκεν ἀρόβως εἰς τὸ πῦρ, ἀποσιωπῶν τόσα ἄλλα παραδείγματα, τὰ ἱερὰ λείψανα τοῦ ἐκ Παύλης θαυματουργοῦ, καὶ εἰς τοὺς καθ' ἡμᾶς χρόνους. . . . Ὡ! μὴ ἀνκνισθῆτω, ἄπαγε, ἡ θλιβερά ἀνάμνησις τόσων γενομένων εἰς τὴν θρησκείαν ὑβρεῶν ἐν τοῖς τῶν ἀγίων αὐτῆς λείψανοις! Ὁ ἀληθὴς Ἡρωισμὸς οὐδόλως φοβεῖται οὔτε τοῦ χρόνου τὴν ὀργήν, οὔτε τὴν ἀρπαγὸν τῶν ἀνθρώπων πλεονεξίαν, οὔτε τὰς ἱεροσύλους ἐπιβουλὰς τῶν ἀσεβῶν.

§. δ'. « Χαίρε ένδοξε τοῦ Θεοῦ λυτρωτοῦ Τάφει, ἀν-
 » τικείμενον θαυμασμοῦ εἰς ἅπαντα τὰ ἔθνη. Προπαρκα-
 » σαιωσθεῖς ὑπὸ τοῦ ἀτρομήτου καὶ εὐσεβοῦς ἐξ Ἀριμαθαί-
 » ας Ἰωσήφ, ἐθριάμβευσας κατὰ τῆς ἐκ τοῦ χρόνου βλά-
 » βης, κατὰ τῆς ἀπιστίας τῶν ἀνθρώπων, καὶ κατὰ πά-
 » σης τῆς λύσεως τοῦ Ἄδου. Οὗτος εἶναι ὁ μόνος Τάφος,
 » ἐπὶ τοῦ ὁποῖου ὁ θάνατος οὐκ ἔσχυσεν νὰ ἐξασκήσῃ τὸ
 » σκληρόν αὐτοῦ κράτος. Καθὼς ὁ Ἰωάνης ἐξῆλθεν ἀβλα-
 » βῆς ἐκ τῆς κοιλίας τοῦ ὑπερμεγέθους κήτους, οὕτως
 » ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ πετρώδους κόλπου σου ὁ Βασιλεὺς τῆς
 » δόξης ἵνα μὴ ἀποθάνῃ πλέον. Σὺ προσφυλάχθης αἰεὶ, διὰ
 » τινος ὁρατῆς προστασίας ἀπὸ τῆς φθορᾶς καὶ τῆς κα-
 » ταστροφῆς, καίτοι διατελῶν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῆς τε ἰ-
 » ουδαϊκῆς ἀπιστίας, τῆς τε θηριώδους ἐθνικῆς δεισιδαιμον-
 » νίας, καὶ τοῦ ρυπαροῦ καὶ φανατικοῦ ὀθωμανοῦ. Ἀπασκ
 » ἡ Εὐρώπη, ὀπλισθεῖσα, ἀπῆλλαξέ σε ἀπὸ τῆς σκληρᾶς
 » καὶ βαρβάρου κυριαρχίας, ἵνα δύναται νὰ σὲ προσκυνῇ
 » ἀσφαλῶς καὶ ἡσύχως ὁ εὐσεβὴς προσκυνητής. Οὐκ ἔδο-
 » ξεν ὁμῶς τῷ Θεῷ ἵνα ἡ σταθερὰ καὶ διαρκὴς ἡ μετὰ
 » τόσων αἱμάτων, καὶ δαπανῶν, καὶ μόχθων γενομένη κα-
 » τάκτησις. Ἀλλ' οἱ ὀφθαλμοὶ καὶ αἱ καρδίαι ἀπάντων
 » τῶν χριστιανῶν πρὸς σὲ εἶναι ἐστραμμένοι, καὶ πάντες
 » χρέος ἑαυτῶν καὶ τιμὴν λογιζονται τὸ συμπράξαι εἰς
 » τὴν τε διασωσιν καὶ τὴν δόξαν σου. »

§. ε. Χαίρε Τάφει τῶν Κερυφαίων τῶν Ἀποστόλων, τὸ

κτύχημα τῆς πρεσβυτέρου Ρώμης! Ὁ Κερυφαῖος τοῦ ἀπο-
 σταλικοῦ Σλλόγου κατεδικάσθη εἰς τὸν ἀτιμὸν στυγαρικὸν
 θάνατον κατὰ μίμησιν τοῦ ἑαυτοῦ διδασκάλου, ὁ δὲ συνα-
 πόστολος αὐτοῦ Παῦλος ἐκακρατομήθη ὑπὸ βαρβαρικοῦ σι-
 δήρου. Ὁ ὠμότατος Νέρων ἐπίστευσεν ὅτι ἤνεγκε καιρίαν
 πληγὴν εἰς τὴν ἀρτισύστατον Ἐκκλησίαν. Ἀλλ' ὁ αἰὶ θαυ-
 μαστός ἐν τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ Θεός, πρὸς ἀτιμίαν ἐκείνου
 τοῦ νέου ἀπιστεύτου ὠμότατος τέρατος, κινδύνησεν ὥστε
 τὰ ὅσα τῶν δύο μεγάλων Ἀποστόλων νὰ ἔχωσι τάφον
 ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἐδάφους, ἐφ' οὗ ἐθυσιάσθησαν οὕτω περα-
 δόξως καὶ βαρβάρως τόσα χριστιανικά θύματα, καὶ ἐπ'
 αὐτοῦ ν' ἀνεγερθῇ ὁ πολυτελέστατος τῆς χριστιανισμοῦ
 ναὸς, τὸ ἀριστούργημα καλλιτεχνίας! Τάφον σιθασθέντα
 ὑπὸ τῶν αὐτῶν βαρβάρων ἐν τῇ μέθῃ τῆς νίκης, ἐν τῇ
 ἀναστατώσει τῶν φρικτῶν διαρπαγῶν καὶ τῆς τρομερᾶς
 κατὰστροφῆς ἐκείνης τῆς πόλεως τῆς Ἀνάσσης τῶν ἐθνῶν.
 Τάφον κατὰ τοῦ ὁποῖου ἠγέρθησαν μάτην ἡ τε σοφιστικὴ
 φιλοσοφία, ἡ τε πολέμορφος πεισματώδης αἵρεσις, τὴν τε
 λυσσώδεις σήλημα, καὶ ὅσους ποτὲ ἔσχεν ἐχθροὺς ἢ αἰ-
 ποτε νικῆτρις τοῦ Οὐρανοῦ δίκην.

§. ς'. Ταῦτα δὲ ἐμοὶ μελετῶντι ἐπὶ τοῦ Τάφου τοῦ ἐν
 Ἀσιαίῳ μεγάλῳ Σεμφορικοῦ, ἐπιτραπήτω πρεσβυγεῖν τὸν
 φόρον τῶν υἱῶν μου ὑποκλίσεων πρὸς ταλικούτον εὐ-
 κλειῆ καὶ ένδοξον Πατέρα. « Μέγχι τῶν ταπεινῶν Πατέρ,
 » ὦ πόσον ἐμεγαλύνθης παρὰ Θεοῦ! Μάτην ἐθέλησας νὰ

» ταφῆς ἐπὶ βράχου, διωρισμένου εἰς τὴν τελευταίαν τῶν
 » κακούργων ποινήν. Ἐπὶ τῆς πετρώδους ταύτης ἀκρωρείας
 » ἀνηγέρθησαν, εἰς ὀλίγου χρόνου διάστημα δύο λαμπροὶ
 » καὶ εὐρύχωροι ναοί. Αἱ δὲ τότε ἀναγεννώμεναι ὥραιαι
 » τέχνηαι συνηγωνίσθησαν ἵνα τιμήσωσί σε. Ὑπὲρ τὰ ἐξα-
 » κόσια ἔτη κατέχεις ἐνταῦθα ἐντιμον τάφον, ὅνπερ τε-
 » πεινῶς καὶ εὐσεβάστως προσεκύνησαν ἄνθρωποι τε Ἀρχι-
 » ερεῖς καὶ Βασιλεῖς, Ἄνασσαί τε καὶ Αὐτοκράτορες.
 » Πανταχόθεν τῆς οἰκουμένης συνέρρευσαν καὶ συρρέου-
 » σιν αὐτόσε οἱ χριστιανοὶ ἵνα ἀσπασθῶσι καὶ καταφι-
 » λήσωσιν αὐτὸν εὐλαβῶς. Τοῦ Τάφου τούτου τὸ φῶς
 » ἀντὶ νὰ μαρτυρῇ μὲ τὴν πρόοδον τοῦ χρόνου, καθίστα-
 » ται ἀεὶ ζωηρότερον καὶ λαμπρότερον. Τό κειρυμένον
 » κειμήλιον τοῦ θνητοῦ σώματός σου, διακριθέντος διὰ τῶν
 » σεπτῶν τῆς σωτηρίας ἡμῶν σημείων, ἀνεκαλύφθη τέ-
 » λος πάντων πρὸς ἐκπλήρωσιν τῶν θερμῶν εὐχῶν τῶν
 » σῶν τέκνων, ἡ, μᾶλλον εἰπεῖν, ἀπάντων τῶν χριστια-
 » νῶν, οἵτινες ἤρξαντο ἐκ νέου νὰ λαλῶσι περὶ σοῦ, πε-
 » ρὶ τε τῶν ἀρετῶν καὶ τῶν θαυματουργιῶν σου, ὡς ἂν εἰ
 » ἀπιδήμησας νειωστί ἀφ' ἡμῶν. »

§. ζ'. Οὐδόλως φρόντιζε περὶ τῆς τοῦ τάφου πολυτε-
 λείας, ὡς ὑποθαλπούσης μόνον καὶ ὑποτρεφούσης τὴν μα-
 ταιότητα, ἀλλὰ ρύθμισον οὕτω τὸν βίον καὶ τὰς πράξεις
 σου ὥστε, ἐὰν οἱ μετὰ γενέστεροι θελήσωσι νὰ τιμήσωσι
 τὸν τάφον σου, ἢ παρ' αὐτῶν τιμὴ νὰ ἦναι τιμὴ προσφε-

ρομένη εἰς ἀληθῆ τινα καὶ μόνιμον ἀρετὴν. Μία μόνη ἐπι-
 γραφὴ δύνασκι νὰ ἐπιθυμήσης νὰ ἐγχαρυχθῇ ἐπ' αὐτοῦ,
 χωρὶς νὰ κατηγορηθῇς ὡς ὑπερήφανος, ἐκείνη, δηλαδὴ, δι
 ἧς τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ἐτίμησε τὸν Μωϋσῆν ἐνώπιον ἀ-
 πασῶν τῶν γενιῶν. « Μωϋσῆς ὁ θεράπων μου τετελεύτηκε. »
 Διὰ τί οὐκ ἀνεκεφαλαίωσε τὰς δόξας αὐτοῦ, τὰς τε βάρ-
 βους μεταβληθείσας εἰς ὄφεις, τὴν τε Αἴγυπτον τόσαις
 τρομεραῖς πληγαῖς μαστιγωθείσαν, τὴν τε ῥυμοτομηθεί-
 σαν διὰ τῆς ἐρυθρᾶς θαλάσσης τεράστιον ὁδὸν, τόν τε Φα-
 ραῶ καταποντισθέντα ἐν τοῖς πολυκρότοις τεθολωμένοις
 κύμασι, τὴν τε ἀξιομνημόνευτον τῶν Ἀμαληκитῶν σφα-
 γήν, καὶ τοὺς ἱεροὺς κώδικας τῶν νόμων; Ἐπιγραφὴ τις
 ἀποκόνημα ἀνθρωπίνης εὐφυίας. ἤθελεν ἀνεκεφαλαίώσει τὰ
 ἀξιομνημόνευτα ταῦτα κατορθώματα. Ἀλλ' ὁ Θεὸς Πανα-
 γυριστὴς συνέταμιν ἅπασαν τὴν δόξαν τοῦ Μωϋσέως ἐν
 τούτοις τοῖς ὀλίγοις βήμασι. « Μωϋσῆς ὁ θεράπων μου τε-
 τελεύτηκε. » Ἐὰν θάνατος τόσον ὥραϊος, τόσον πολῦτι-
 μος οὐκ ἔστιφι τῆς ἡμέρας του, τί ἤθελεν ὠφελῆσαι αὐτὸν
 ὅτι κατέστη πρὸς Θεοῦ ὁ δικαιοκτὴς τοῦ Φαραῶ καὶ ὅτι
 ἐπλήρωσε τὴν Αἴγυπτον καὶ τὴν ἐρημον ὑπὸ τόσων θαυ-
 ματουργιῶν;

XVII.

Τὰ δάκρυα ἐπὶ τοῦ Τάφου.

§. α'. Τρομερὰ καὶ σιωτήρια ἐνταυτῷ εἰσιν αἱ δι-
 γυρόμεναι ἐν ταῖς ὑπὸ τῆς θείας τοῦ τάφου ἀναμνήσεσι!

Ἐπ' αὐτοῦ ἀναστενάζει καὶ δακρύει ὁ υἱὸς πέριξ τοῦ ὁποίου περιπλανᾶται ἡ εἰκὼν τοῦ τεθνεώτος πατρὸς του. Ἐπ' αὐτοῦ ἐπαναλαμβάνει ἀπαρηγόρητος ἡ τεθλιμμένη μήτηρ τὸ ὄνομα τοῦ ἀρπασθέντος ὑπὸ σκληροτάτου θανάτου υἱοῦ της. Ἐπ' αὐτοῦ προσκλίνει τὰ ὄμματα ὁ θρηνῶν καὶ ὀδυρόμενος σύμβιος, ὅστις εἶδεν εἰς εὐτυχεστέρας ἡμέρας τὴν ἀγαπητὴν σύζυγόν του μεταβάσαν ἐκ τοῦ γαμικοῦ θαλάμου εἰς τὸν τάφον. Ἀλλὰ πολιτευόμεθα ἄραγε ὡς συνειτοί, ὅταν θεωρῶμεν τὸν τάφον μετὰ τηλικαύτης φρίκης, καὶ ὅταν ἀπαρηγορήτως λυπώμεθα διὰ τὸν θάνατον τῶν φιλτάτων ἡμῶν; Ἐπὶ τοῦ τάφου, πέριξ τοῦ ὁποίου φαίνεται ὅτι περιστρέφονται μόνον πένθιμοι καὶ ἐκπληκτικοὶ εἰκόνες, ὑπομειδιᾷ ἡ γλυκυτάτη ἐλπίς καὶ κραυγάζει· δεῦτε, ἀκούσατε προσεκτικοὶ τὰς φωνάς μου, καὶ χεῖμαρρος παραμυθιῶν θέλει καταδροσίσει τὸν κόλπον ὑμῶν. Ἔμελλε κατεβρέξατε ὑπὸ δακρύων τὸν ψυχρὸν τοῦτον λίθον, ὅτε ὁ θάνατος ἤρπασεν ἀπὸ τὸ πλάγιόν σας τὰ προσφιλέ της ἀγάπης ὑμῶν ἀντικείμενα. Ἀλλ' ὅμως μεταξὺ ὑμῶν καὶ ἐκείνων οὐχ ὑπάρχει ἀνυπέρβλητός τις φραγμός. Διότι θέλετε ἐνωθῆ μετὰ τῶν φιλτάτων ὑμῶν εἰς ἐκεῖνο τὸ καθαρὸν καὶ ὕψηλόν τοῦ οὐρανοῦ μέρος ἐνθα παρίστανται ἐνώπιον τοῦ κοινοῦ Οὐρανοῦ Πατρὸς. Ἡ πρὸς ὑμᾶς ἀγάπη αὐτῶν, ἀπεκδυθεῖσα ἀπὸ πᾶν ὃ, τι εἶχεν ἐπίγειον, μεταβλήθη εἰς ὅλως οὐράνιον ἀγάπην. Οὕτω δὲ ἐκκαίονται αὐτοὶ καὶ κατέχονται ὑπὸ τῆς ἀντανakλάσεως τῆς Θεότητος ὥστε,

ἀγαπῶντες τὸν Θεὸν δι' ἀκαταλήπτου εἰς τὴν δόξοισιν ἡμῶν ἐπὶ τῆς γῆς ἀγάπης, ἀγαπῶσι καὶ ἡμᾶς ἀφάτω τινὲ τρόπο καὶ ἐπιποθοῦσι τὴν στιγμὴν τοῦ ἰδεῖν ὑμᾶς ἐκκαίόμενους ὑπ' ἐκείνης τῆς μακαρίας φλογὸς τῆς ἀγάπης. Πρὸς ὑμᾶς δὲ ἐκτείνουσι τὰς ἐκυτῶν χεῖρας, ἀνοπόμενοι ὄντες νὰ περιπτύξωσιν ὑμᾶς ἐν τῷ ἐκυτῶν κόλπῳ, καὶ διὰ τῆς ταχυτέρου ἀγάπης ἀποστέλλουσιν ὑμῖν τὸν ἀσπασμὸν τῆς τε φιλίας καὶ τῆς εἰρήνης. Ἡ μὲν τοῦ κόσμου ἀγάπη πολλάκις ψυχραίνεται, καὶ, ἀκολουθοῦσα τῶν ἐπιγείων πραγμάτων τὴν φύσιν, εἰς ἀπείρους ὑπέκειται μεταβολάς· ἐν δὲ τῇ τῶν ἁγίων ἀγάπῃ σταθερός τις καὶ ἀμετάβλητος ἀνκλᾷται χαρακτήρ. Ὡ! πότε θέλει διαβρύχῃ ἐκεῖνο τὸ κάλλος, τὸ κρύπτον ἀπὸ τοῦς ὀφθαλμοῦς τῶν θνητῶν τὴν βασιλείαν τῶν ἀθανάτων!

§. β'. Τοὺς μὲν φιλτάτους ὑμῶν, ἀποδημούντας μακρὰν τῆς πατρίδος, οὐδόλως θρηνεῖτε πολυχρονίως, ὡς παραμυθούμενοι ὑπὸ τῆς ἀπατηλῆς ἐλπίδος τοῦ ν' ἀσπασθῆτε αὐτοὺς παλιννοστούντας καὶ ν' ἀκούσῃτε αὐτοὺς ἐξιστοροῦντας τὰ εὐτυχῆ αὐτῶν συμβάντα. Πολλῶ ἦττον δὲ λυπεῖσθε, ἂν μέλλῃτε νὰ συναντήσῃτε αὐτοὺς μετὰ ὀλιγοσθῆ ἀπουσίαν καὶ νὰ εὑρῇτε αὐτοὺς ἐν λαμπρᾷ καὶ εὐτυχεῖ καταστάσει, ἧς μέλλετε νὰ μεθέξῃτε καὶ ὑμεῖς. Διὰ τῆς μυστηριώδους τοῦ ἱακῶβ κλίματος, δι' ἧς ἡ γῆ συγκοινωνεῖ μετὰ τοῦ οὐρανοῦ, τὰ φίλτατα ἡμῶν ἀπεδήμησαν πρὸς τὴν Πατρίδα, ὅπου ἀποκατεστάθησαν διὰ παντός. Διὰ τῆς

περί ἧς ὁ λόγος κλίμακος ἡ στρατευομένη Ἐκκλησίᾳ εὐρίσκειται ἐν στενωπάτῃ σχέσει μετὰ τῆς θριαμβευούσης Ἐκκλησίας. Ἐκ τοῦ ἀμέτρου ἐκείνου ὕψους τὰ φίλτατα ἡμῶν ὁρῶσι καὶ διαπύρως ἐπιποθοῦσιν ἵνα καὶ ἡμεῖς, διανύσαντες τὸ θνητὸν ἡμῶν στάδιον, γενώμεθα ἀχώριστοι σύντροφοι τῆς τε δόξης καὶ τῆς εὐφροσύνης αὐτῶν. Ὁ ἱακῶβ' ἐλυπήθη καὶ ὑπερβολὴν, μαθὼν ὅτι ἄγριον τι θηρίον τοῦ δάσους κατέφαγε τὸν φίλτατον αὐτοῦ Ἰωσήφ, ἀλλ' ὅτε ἔμαθεν ὅτι ὁ Ἰωσήφ οὐ μόνον ἔζη, ἀλλὰ καὶ ὅτι εὐρίσκετο εἰς τὸν κολοφῶνα τῆς εὐδαιμονίας, ἐν γῇ πλουσίᾳ καὶ ἐνδόξῳ ὅσα ἦτον ἡ Αἴγυπτος, καὶ ὅτι αὕτη εὐσεβῶς ἐκρέματο ἐκ τῶν νευμάτων ἐκείνου, μετέβαλεν εἰς χαρὰν τὸ μακρὸν αὐτοῦ πένθος, ἠσθάνθη ἑαυτὸν ἐμψυχωμένον τρόπον τινὰ ὑπὸ νεκρᾶς τινος δυνάμεως, ἥτις ἔπειτα πολλῶ μᾶλλον πύξθη ὅτε ἠδυνήθη νὰ ἐπιχύσῃ ἐν τῷ κόλπῳ τοῦ Ἰωσήφ ἅπασαν τὴν ἀγάπην αὐτοῦ, καὶ νὰ θαυμάσῃ ἅπασαν τὴν μεγαλοπρέπειαν τῆς δόξης ἐκείνου. Ὁ θάνατος ἐλύπησεν ἡμᾶς κατὰκαρδὰ, κατασπαράξας, ὡς ἄγριόν τι ἀκόρεστον θηρίον, τοὺς τε φίλους καὶ τοὺς συγγενεῖς ἡμῶν, ἀλλὰ πληροφορηθέντες ὑπὸ τε τῆς Φιλοσοφίας καὶ τῆς Πίστεως ὅτι ἐκεῖνοι οὐδόλως ἐβλάφθησαν ὑπὸ τοῦ κατασπαρακτικοῦ ὀδόντος τοῦ θανάτου εἰς τὸ ἐξοχώτερον καὶ καλῆτερον αὐτῶν μέρος, παρηγορήθημεν βεβαιωθέντες ὅτι ἔζων εἰσέτι καὶ αἰωνίως ζήσουσι, καὶ ὅτι μετέβησαν εὐτυχῶς ἐκ τοῦ σκότους εἰς τὸ ἀνέσπερον φῶς, ἐκ τῆς εἰρηκτῆς εἰς τὴν ἀ-

τελευταίον βασιλείαν, ἐκ τοῦ πεδίου τῆς μάχης εἰς τὴν τιμὴν τοῦ θριάμβου. Καθὼς αἱ ἀπόμαχοι, δυνάμεις εἰς τοὺς νέους στρατιώτας τὰς οὐλὰς των, καὶ ἐξιστοροῦντες ὅσους διέτρεξαν κινδύνους καὶ ὅσας ἐκέρδησαν νίκας, καθίστῳσιν αὐτοὺς προσεκτικὸς καὶ γενναῖους, οὕτω καὶ ἐκεῖνοι, θέτοντες ὑπ' ὅψιν ἡμῶν τὰ παραδείγματα τῆς τε δυνάμεως καὶ τῆς καρτερίας αὐτῶν, προτρέπουσιν ἡμᾶς εἰς τῆς ἀρετῆς τὰ κατορθώματα.

§. γ'. Ὁ πόσον ἀνυπομόνως ἐπιποθοῦσι καὶ περιμένουσι τὴν ἄρξιν ἡμῶν εἰς ἐκείνην τὴν μακαρίαν βασιλείαν! Πρὸς τέρψιν μου λοιπὸν θέλω μετεωρισθῇ διὰ τῆς φαντασίας μέχρις ἐκείνης τῆς ἀνεσπέρου φωτὸς βασιλείας, θέλω συνδιαλλεχθῇ μετὰ τῶν μακαρίων ἐκείνων πολιτῶν, θέλω ποθεῖ τὴν στιγμὴν τοῦ νὰ δυνηθῶ νὰ ἐνωθῶ μετ' αὐτῶν διὰ παντός, θέλω παρακαλέσιν αὐτοὺς νὰ μὲ ἐνισχύσωσι καὶ ἐνθάρρυνωσιν ἵνα μὴ λιποθυμήσω ἐν τῇ δυσχερεῖ προσφωνήσει. « Ὁ μακάριοι τῆς Πόλεως τοῦ Θεοῦ κάτοικοι, ἂν καὶ »
 » ἄπειρος ἀπόστασις ὑπάρχει μεταξύ ὑμῶν καὶ ἡμῶν, ὅμως »
 » καὶ πόρρωθεν θεωροῦμεν ὑμᾶς διὰ τοῦ καθαροῦ τῆς πίστε- »
 » ως φωτὸς, καὶ εὐχαρίστως ὁρῶμεν τὰ εὐθυμα ὑμῶν πρό- »
 » σωπα. Ἐκ ταύτης τῆς θμελλώδους καὶ τεταραγμένης θά- »
 » λασσης ἀσπάζομεθα ὑμᾶς μεταξύ ἐπανειλημμένων χαρ- »
 » μούνων ζητοκραυγῶν, ἐνθαρρυνόμενοι ὑπὸ τοῦ παρα- »
 » δείγματος ὑμῶν ἵνα μὴ φοβώμεθα τὸν σάλον αὐτῆς. »

Ὁ τάφος! οὐδόλως θέλει μὲ καταφοβῆσιν εἰς τὸ μέλλον

ἡ θέα σου, διότι βλέπω τὴν ἐλπίδα καθήμενην χαριέντως ἐπὶ σοῦ. Ἀλλὰ τὴν ἀμαρτίαν, τὸν ἀπηνὴ ἐκείνον ἐχθρόν, τὸν ἐγείροντα ἀνυπέρβλητόν τινα φραγμὸν μεταξὺ ἡμῶν καὶ τῶν μακρῶν ἐκείνων πολιτῶν θέλω φοβεῖσθαι μείζον καὶ αὐτοῦ τοῦ βασιλέως τῶν δάσεων οὐπερ οἱ βρυχμοὶ κατατρομάζουσι τοὺς ἰσχυρωτέρους, ὡς καλῶς γινώσκοντας ὅτι ἀνηλεῶς καταβιβρώσκει τοὺς ἀπαντωμένους ὑπ' αὐτοῦ ἀθλίους.

§. δ'. Πόσον εὐρεία ἐστίν, ὦ σεβαστὴ θρησκεία, ἡ ἀνοιγομένη παρὰ σοῦ πηγὴ παραγορίας! Πόσον δὲ ψυχρά εἰσι τὰ διὰ τὸν θάνατον προσφιλῶν ἀντικειμένων συνταχθέντα παραμυθητικὰ γράμματα ὑπὸ τῶν ὅσοι οὐκ ἦσαν πεφωτισμένοι ὑπὸ τοῦ θεοῦ σου φωτός! « Ἡ διὰ θανάτου ἐν-
» τεῦθεν ἀποδημία, ἔλεγον αὐτοί, ἐστὶ νόμος κοινὸς πάν-
» των τῶν ἐμφανισθέντων ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας ταύτης τῆς
» ἡμετέρας ἀθλιας γῆς. Αἱ ὑπαγορευόμεναι εἰς τοὺς ἄλ-
» λους συμβουλαι πρὸς ἀνακούφισιν τῆς λύπης αὐτῶν, ἐ-
» φαρμοστέαι εἰσὶν εἰς ἡμᾶς αὐτοὺς ἐν παραπλησίαις πε-
» रिπτώσεσιν. Οὐδῶλος δὲ πρέπει νὰ ὑποτεθῇ ὅτι ὁ τῶν
» νεκρῶν σκοπὸς ἐστὶ τὸ νὰ κατατήκηται ὁ ἐπιζῶν ὑπὸ
» πολυχρονίου ὑπερβολικῆς λύπης. Ὅθεν ἀσύνετός ἐστιν ὁ
» περιμένων νὰ ἐλαττωθῇ τὸ αἰσθημα τῆς λύπης τοῦ μετὴν
» πρόοδον τοῦ χρόνου, τούτέστι, κατὰ τὴν συνήθη αὐτῆς πο-
» ρείαν. » Ὡραία μὲν καὶ εὐφρεῖς εἰσιν αὗται αἱ σκέψεις, ἀλλ' ὀλίγον ἰσχύουσai πρὸς τὸ καταπραῖνειν τὴν ὀξείαν

ὀδύνην τῆς ψυχῆς. Ἄλλου δὲ εἶδους εἰσὶν αἱ παρὰ σοῦ χορηγούμεναι, ὦ ἱερωτάτῃ θρησκείᾳ, εἰς παραπλησίαις περιστάσεσιν παραμυθίαι. Διότι οὐδῶλος ἀπαγορεύεις τὸν φόρον τῶν δακρύων ἡμῶν, τεκμήριον εὐγενοῦς καὶ εὐαισθητοῦ καρδίας, ἀλλὰ προτρέπεις ἡμᾶς εἰς τὸ μὴ παρατείνειν αὐτὰ ὑπεβαλλόντως, παριστῶσα ἡμῖν αὐτοὺς φωτιζομένους ὑπὸ τοῦ θεοῦ σου φωτός καὶ μεταβάλλοντας ἐκ ταύτης τῆς χόρας λύπης τε καὶ ἀδημονίας, εἰς ἐκεῖνα τὰ αἰωνίου χαρᾶς σκηνώματα, ἐνθα μετέχουσι τῆς εὐδαιμονίας ἐκείνου τοῦ Θεοῦ, τοῦ ὁρωμένου παρ' αὐτῶν ἀποκακλυομένως.

XVIII.

Πῆρας τῶν Τάφων.

§. α'. Λυπηρὸν ἐστὶ τὸ παριστανόμενον κατὰ τὸν ψυχρὸν χειμῶνα ὑπὸ τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς θέαμα, ὅτε αὐτὴ ἀποβάλλει πάντα ἐκεῖνα τὰ ποικίλα κάλλη ἃ περιβάλλεται ἀφθύνως κατὰ τὴν ἐκρινὴν ὥραν. Ἡ μὲν δασύφυτος τῶν Ἀπεννίων βράχis καλύπτεται ὑπὸ πολυετοῦς πεπηγυίας χιόνος, οἱ δὲ λειμῶνες εἰσὶ γυμνοὶ χλόης καὶ ἀνθέων, οἱ δὲ ἀγροὶ οὐκ ἀνταχοῦσι πλέον ὑπὸ τοῦ ἡδέως κελαδήματος τῶν πτηνῶν· δοκεῖ δὲ ὅτι ἡ φύσις μετέβη ἐκ τινος νεαρᾶς, ἰσχυρᾶς καὶ εὐρώστου, εἰς τινα ἀδύνατον, πάσχουσαν καὶ νεκρὰν κατάστασιν. Ὁ μὴ θεασάμενος αὐτὴν ἐν ταῖς ἡμέραις, ἐν αἷς ἀναπτύσσει μετ' ἐπιδείξεως πάντα

τὰ κάλλη αὐτῆς, ἤθελε νομίσαι ἀδύνατον ὅτι φύλλα τε καὶ κερποὶ μέλλουσι ν' ἀναβλάσθησιν ἐκ νέου ἐξ ἐκείνων τῶν ἀποξηραθέντων στελεχῶν, ὅτι μέλλουσι νὰ κυματίσωσιν ἐκ νέου ἐν τοῖς γυμνοῖς ἀγροῖς οἱ ξανθοὶ στάχυες, ὅτι μέλλουσι νὰ εὐωδιάσωσι τὴν πέριξ ἀτμοσφαῖραν τὰ ἀπειράριθμα τῶν ἀνθῶν συστήματα διὰ τῶν εὐδσμῶν ἀναθυμιάσεων τῶν, καὶ ὅτι ἡ ἀηδὼν μέλλει νὰ εὐφράνη ἐκ νέου τὰ πυκνὰ καὶ δροσερά δάση διὰ τῶν ἡδέων καὶ πολυειδῶν κελυθμάτων της.

« Μάγας καὶ θαυμαστός εἰ Κύριε, ἐν πᾶσι τοῖς ἔργοις σου! Ἡ πίστις προσεκάλεσέ με εἰς τὸ νὰ παρατηρήσω »
 « πῶς ἡ γυμνὴ καὶ νεκρωμένη φύσις περιέβαλε τὸν πικροχρῶν πέπλον της, ὅτε ὁ χλιαρὸς ἥλιος φαίνεται »
 « ὅτι διδῶσιν αὐτῇ νέαν τινὰ ὑπαρξίν. Οὕτω δὲ με παραμυθεῖ ἡ σχεδιασθεῖσα ἐν τῇ καρτ' ἐμῇ φαντασίᾳ ὥραία »
 « τοῦ ἔαρος εἰκὼν, ὥστε οὐδόλως τρομάζουσί με αἱ ὀπὸ τοῦ χρόνου καὶ τοῦ θανάτου ἐπανεχθεῖσαι ἀθεράπευτοι »
 « φθοραί. »

§. β'. Τὴν ἀλήθειαν ταύτην ἀποκαλύπτει εἰς τοὺς θνητοὺς, διότι ὁ ἀνθρώπινος ὀφθαλμὸς, ὅσονδήποτε ὀξυδερκής καὶ ἂν ᾖ, οὐδόλως δύναται ν' ἀνακαλύψῃ τοὺς θαυμασίους ἀνεξιχνιάστους σκοποὺς τοῦ Αἰωνίου. Διὰ τοῦτο αἰωνία μὲν, αἰωνία ἔδρα καλοῦνται ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ οἱ τάφοι, ἀλλ' ἐγὼ ἀναγγέλλω εἰς πάντας τοὺς λαοὺς στενωπόρι τῇ φωνῇ, ἀντηχοῦσα ἀπ' ἐνὸς μέχρι τοῦ ἄλλου πό-

λου, ὅτι οἱ τάφοι οὐκ ἔσονται ἡ ἀτελείωτος τοῦ θανάτου βασιλεία, καὶ ὅτι τὰ τρομερώτατα αὐτοῦ ὄπλα συντριβήσονται διὰ παντός, καὶ πάντα τὰ ὀλέθρια αὐτοῦ ἐμβλήματα εἰς λήθην παραδοθήσονται. Ἐν αὐτῷ ἐκείνῳ τόπῳ ἐνθα ὁ θάνατος ἐπήνεγκε μεγάλαν θραυσίν ἢ ἐνθα ἐπιδείξατο τὸ τρομερώτατον αὐτοῦ κράτος, ὁ Προκίωνιος σπινάπτων ἢ ἀνασαρκῶν καὶ ἐμφυχῶν ἐκ νέου τὰ ὄστα, θέλει προσδιορίσαι τὴν ἐποχὴν τῶν ἡμετέρων ἀθανάτων θριάμβων, μηδενίζων τὸ κράτος τοῦ θανάτου, οὐπὲρ ἅπαντα τὰ θύματα μέλλουσιν ν' ἀναπλασθῶσιν εἰς νέον τινὰ βίον. Τὸ δὲ σῶμα, τὸ χρηματίσαν ἐν τοῖς παθήμασιν ἀχάριστος σύντροφος ἀπλουστάτου τινὸς ὄντος, τὸ μετ' αὐτοῦ συναφθὲν ἀποκρύφῃ τινὶ δεσμῷ, τὸ διατρέξαν τὸ στάδιον καὶ ἀγωνισθὲν μετ' αὐτοῦ ἵνα φθάσῃ εἰς τὸ τέρμα, καὶ αὐτὸ θέλει στεφανωθῇ μίαν ἡμέραν καὶ βραβευθῇ. Βαθύ τι σκότος καὶ πυκνὸν τι κάλυμμα ἀποκρύπτει τοῖς ὀφθαλμοῖς τῶν θνητῶν τὴν μεγάλην ἐκείνην ἡμέραν, ἐν ᾗ ἡ φωνὴ τῆς Ἀγγελικῆς Σάλπιγγος, ἀνοίγουσα τοὺς τάφους, θέλει βιάσαι τὸν θάνατον μετὰ θάμβους ἀπάτης τῆς φύσεως, νὰ ἐπιστρέψῃ ἅπαντα τὰ αὐτοῦ θύματα. Αὕτη ἡ μεγάλη καταστροφή ἡ ὑπὸ σημείων προαναγγελλομένη προσεγγίζουσα, θέλει κατατρομάξῃ τὴν προσεγγίζουσαν εἰς τὴν γενικὴν αὐτῆς ἀντροπὴν φύσιν. Κατ' ἐκείνην τὴν μεγάλην ἡμέραν θέλουν ἀπονεμηθῇ ἑπαινοί, θέλουν ἐκτοξευθῇ κατηγορίαι, ἡ μὲν κακία κεραυνωθήσεται καὶ ὑπὸ αἰωνίου αἵσχους περικα-

λυφθήσεται, ἡ δὲ ἐξευτελισμένη καὶ διδουμένη ἀρετὴ ἀποκατασταθήσεται αἰεὶ ἐπὶ τοῦ θρόνου. Ὡς οἱ φρίττοντες φανταζόμενοι κατεσπαργμένα καὶ ἡλλοιωμένα ἐντὸς τοῦ τάφου τὰ θνητὰ σώματα, θαρσεῖτε, καὶ, ὡς ὁρόσος ἐπὶ τὰ μεμαραμμένα ἄνθη, καταβήτω ἐφ' ἡμᾶς ἄφθανος ἡ αὐράνιος παραμυθία.

§. γ'. Παρατηρήσατε δὲ πῶς, εὐθὺς ἅμα σάλπιξ ἐκείνη ἢ τελευταία σάλπηγξ, πάντες οἱ περὶ τᾶφοι ἀνοίγονται, καὶ ὅσαι γενεαὶ εἶδον διαδοχικῶς ἀρξαμένους καὶ λήξαντας τοὺς αἰῶνας, ἀναζωογονηθεῖσαι ὑπὸ τῆς τοῦ παντοδυνάμου Θεοῦ πνοῆς, ἀνακτῶσιν ἐν ἀκαρεῖ πνεύματι καὶ ζωῇ. Οὗτος μὲν ἐγείρει τὴν κεφαλὴν τοῦ ἀπὸ τινος κοίλου βράχου ἀνιστάμενος, ἐκεῖνος δὲ ἀπὸ τινος βαθύς κοιλάδος, ὁ μὲν ἀπὸ πυκνοῦ τινος δάσους, ὁ δὲ ἀπὸ τῆς πυκνότητος τοῦ ποταμοῦ κλίνης. Οἱ δὲ βασιλεῖς τῆς γῆς, πηδῆσαντες ἔξω τῶν μαρμαρίνων μαυρολεῖων των, στρέφουσι περὶ ἐκπεπληγμένα βλέμματα, μὴ βλέποντες πλέον ἐαυτοὺς περικεκυκλωμένους καὶ προστατευομένους ὑπὸ πολεμικῶν φαλάγγων. Λαοὶ ἄγνωστοι, λαοὶ ἀντίζηλοι καὶ βάρβαροι συναντώμενοι, ἀναμίγνυνται καὶ συγχέονται ὁμοῦ· ὁ λευκός, λέγω, Εὐρωπαῖος, ὁ μέλας Αἰθίοψ, ὁ πεπαγωμένος Γροιλανδὴς, ὁ θερμὸς Περονιανός, ὁ ἄγριος Καραΐτης, καὶ ὁ ῥυπαρὸς Ὀστεντότης.

§. γ'. Ἡ τῶν νεκρῶν ἀνάστασις ἐστὶν ὁ θρίαμβος τῆς Θεῆς Παντοδυναμίας. Ὅσονδήποτε καὶ ἂν ἐβλάψῃ τὰ σώ-

ματα ἡ βαρβαρότης, διασκορπίζουσα εἰς τὸν ἀνεμὸν τὴν κόνιν αὐτῶν, καὶ ὅσονδήποτε καὶ ἂν συνετέθη αὐτὴ μετ' ἄλλων σωμάτων καὶ ἐλάβῃ νέας μορφάς, οὐδὲν οἰονδήποτε ἐλάχιστον μόριον ἀπειθήσει, ἀλλὰ πάντα ἐπιστραφήσονται εἰς τὴν θέσιν αὐτῶν τῇ ἐπιταγῇ τοῦ Παντοδυνάμου. Καθὼς ἐκ τῶν τῇ δε κακίᾳ διεσπαρμένων καὶ ἐγκαταλειμμένων λίθων, ὑπὸ σοφοῦ ἀρχιτέκτονος ὁμοῦ συναθροσθέντων καὶ κατὰ τάξιν διατεθέντων, ἐγείρεται σύμμετρος, κομψή, καὶ λαμπρὰ οἰκοδομή, οὕτως ἐγεγνήσονται καὶ τὰ τῶν νεκρῶν διασκορπισμένα σώματα. Ἡ φύσις θέτει ὑπ' ὅψιν σου λαμπρὰ μὲν καὶ σαφῆ μὴ παρατηρούμενα δὲ περὶ τοῦτου παραδείγματα. Ἐκεῖνος ὁ πλήρης καὶ ξανθὸς ἄσταχυς ὁ ὑψούμενος ἐπὶ τοῦ στελέχους αὐτοῦ οὐκ ἔχει ἄραγε τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ ἀφ' ἐνὸς κόκκου σίτου κρυβέντος καὶ ταφέντος ὑπὸ τὴν γῆν ὑπὸ τῆς τετυλωμένης τοῦ γεωργοῦ χειρός; Ἀλλ' ὁ κόκκος οὗτος οὐκ ἀναπτύσσεται, οὐδὲ βλαστάνει, οὐδὲ καρποφορεῖ, ἂν μὴ πρότερον σαπῇ. Εἰς τοιαύτην δὲ μεταβαίνει κατάστασιν ἀπὸ τῆς ταπεινώσεως καὶ φθορᾶς, ὥστε καθίσταται τὸ καύχημα τοῦ ἀγροῦ καὶ ἡ εὐδαιμονία τοῦ γεωργοῦ. Κεῖσθω προσέτι τὸ σῶμα τοῦτο ἐν τε τῷ σκότει καὶ τῇ τοῦ τάφου ταπεινώσει, διαλυθῆτω εἰς σῆψιν, μεταβληθῆτω εἰς λεπτοτάτην κόνιν καὶ ἀναμιχθῆτω τῇ παγκοσμίῳ ὑλῇ, ταχέως μεταβήσεται ἀπὸ τινος ἀσέμου καὶ σχεδὸν μηδαμινῆς εἰς τινὰ λαμπρὰν καὶ

ἀφ' ὧν κατὰστασιν.

§. ε. Τετέλειται τὸ τόσον συχνὸν τῆς ἐξουτελισμένης καὶ μυριοτρόπως ἐξυδρισμένης ἀρετῆς, καὶ τὸ τῆς εὐημερούσης καὶ θριαμβευούσης κακίας θέαμα, ὅπερ ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς τόσους ἀπερισκέπτους νὰ βλασφημῶσι τὴν Θεῖαν Πρόνοιαν. Οὔτε ἡ εὐγενὴς καταγωγὴ, οὔτε ἡ εὐφυΐα, οὔτε ὁ βαθμὸς, οὔτε ὁ χαρακτήρ, οὔτε τόσοι ἄλλοι λαμπροὶ τίτλοι, οἱ τοσοῦτον ἐκτιμώμενοι τὴν σήμερον, θέλουν ἐκτιμηθῇ κατ' ἐκείνην τὴν τελευταίαν ἡμέραν. Ἀλλὰ κοιλὰς τις θέλει περιλάβει ἐν τῇ στενῇ αὐτῆς περιφερείᾳ μετὰ μόνης τῆς τοῦ ἐναρέτου ἀπὸ τοῦ μοχθηροῦ διαστολῆς, τοῦτέστι, τῶν Ἐκλεκτῶν ἀπὸ τῶν ἀποδοκιμασμένων, ἅπασαν τὴν ἀνθρωπίνην γενεάν, τὴν τε σώφρονα καὶ πιστὴν σύζυγον ὑπὸ λάμπσεως καὶ δόξης περικεκυκλωμένην, καὶ τὴν φλεγομένην ὑπὸ ἀκαθάρτου ἔρωτος καὶ κεκαλυμμένην ὑφ' ὅλης τῆς δυσειδεΐας τῶν ἐαυτῆς ἁμαρτημάτων· τὸν τε φίλον τὸν ἀκέραιον φύλακα τῶν ἱερῶν τῆς φιλίας νόμων ὑπὸ καθαρᾶς χαρᾶς ἐκβαλχουμένον, καὶ τὸν δόλιον καὶ ἄπιστον φίλον ὑπὸ ὀξέων τύψεων τοῦ συνειδότος κατεσπαργμένον.

§. ς'. Ἀπέναντι τῆς κοιλάδος ὅπου εἰσὶ συνηθροισμένα πάντα τὰ ἔθνη ἐγείρεται ἡ Ἱερουσαλὴμ, ἡ Γεθσημανὴ καὶ ὁ Γολγοθᾶ, ἅτινα ὑπενθυμίζουσιν εἰς ἅπαντας τοὺς λαοὺς τὰ ἱερὰ τῆς λυτρώσεως μυστήρια. Ἔδει πάντως ἵνα ἅπαντα τὰ ἔθνη προσκληθῶσιν εἰς λογοθέσιον ἐκεῖ ὅπου ἐξετελέσθη

τὸ μέγα τῆς σωτηρίας ἔργον, ἡ σύνοψις πάντων τῶν θαυμάτων, ὅπου πάντα τὰ μνημεῖα μαρτυροῦσι τὴν ἐκτέλεσιν τῶν εὐσπλαγχνικῶν τοῦ Θεοῦ σκοπῶν. Ἡ κοιλὰς ἐκείνη εἶδε τὸν Σωτῆρα ἀνερχόμενον εἰς τὸν οὐρανὸν μετὰ πολλῶν λαφύρων καὶ θριάμβων, ἀφ' οὗ κατέλυσε διὰ παντός τὸ μεσότοιχον τῆς διαίρεσως μεταξὺ γῆς καὶ οὐρανοῦ, καὶ ἠλύρωσε τὸ τοῦ θανάτου θέσπισμα ἀναρτήσας αὐτὸ ἐπὶ τὸν Σταυρόν. Ἡ Σταυρὲ, πόσων ἀρῶν καὶ ὕβρεων δὲν ἔγεινες, τὸ μισητὸν ἀντικείμενον! Σὺ προσήνεγκας εἰς κιβωτὸς τοῦ Νῶε συμπαθητικὸν ἀσφαλὲς ἄσυλον εἰς τὴν ναυχήσασαν ἀνθρωπότητα, ἀλλ' αὕτη, ἀντὶ νὰ καταφύγῃ εἰς τὸν κόλπον σου, ἐκίνησε πάντα λίθον ἵνα διεγείρῃ κατὰ σοῦ τοὺς σφοδροὺς ἀρκτικούς ἀνέμους, καὶ ἀνοίξῃ ὑπὸ σὲ τὴν καταστρεπτικὴν δίνην. Νῦν δέ, ὦ θριαμβευτικὴ τοῦ Βασιλέως τῶν Βασιλέων σημεῖα, δεικνύεσαι ἀνοίξεν τοῦ οὐρανοῦ εἰς πάντας τοὺς φημιθέντας καὶ τρέμοντας ἐχθροὺς σου! Οἱ προπορευόμενοι, οἱ ἐπόμενοι καὶ περικυκλοῦντες σε Ἄγγελοι ἐπαγγέλλονται τοῖς μὲν δικαίοις τὴν ποθυμμένην τῆς εἰρήνης βασιλείαν, τοῖς δὲ μοχθηροῖς κηρύττουσιν ἄσπονδον καταστρεπτικὸν πόλεμον.

§. ζ'. Ἀνοίγονται οἱ οὐρανοὶ καὶ ὁ μονογενὴς Υἱὸς καὶ λόγος προχωρεῖ κατὰ ταύτην τὴν σκότους, τρικυμίας καὶ ὀργῆς ἡμέραν ἐν ὅλῃ τῇ λάμπει τῆς δόξης τοῦ Πατρὸς, ἐν ὅφει τρομερᾶς μεγαλειότητος, καθήμενος ἐπὶ θριαμβευτικοῦ ἄρματος, μετὰ πυρίνων ὀφθαλμῶν, μετὰ βροντώδους

φωνῆς, μετ' ἀστραπαίας ὀρμῆς, μετ' ἱματίου αἵματι βε-
 βαμμένου συνωδευμένος ὑφ' ἅπαντος τοῦ πολυπληθοῦς καὶ
 ἐνδόξου τῶν ἁγίων θιάσου· Ὡ πόσον διάφορος τῆς πρώτης ἐ-
 στίν ἡ δευτέρα αὕτη παρουσία! Φεῦ! τίς δύναται νὰ ὑπομείνῃ
 τὴν παρουσίαν Θεοῦ, τοσοῦτον τρομεροῦ, τοσοῦτον ἰσχυροῦ,
 τοσοῦτον ἁγίου, ἀποφασίσαντος νὰ τιμωρήσῃ μετ' ἀκάμ-
 πτου αὐστηρότητος τὴν ἁμαρτίαν; Ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ
 ὁρᾶται ὁ θάνατος μετὰ τε τοῦ τόξου καὶ τῶν βελῶν αὐ-
 τοῦ διὰ παντός τεθραυσμένων. Ὅσῳ πρόξενον χαρᾶς ἐστὶ
 τὸ θέαμα τοῦτο εἰς τοὺς ἐκλεκτοὺς, τοσοῦτῳ ἀλγεινόν ἐστὶ
 καὶ πρόξενον λύπης εἰς τοὺς ἀποδοκιμασμένους. Ἄνω-
 θεν μὲν ἀκούονται ὕμνοι χαρᾶς καὶ εὐφροσύνης· κάτωθεν
 δὲ ἀντηχοῦσι πανταχοῦ στεναγμοὶ καὶ ὀλολυγμοί. Ἐκ μό-
 νης τῆς μελέτης ἐκείνης τῆς τελευταίας ὁδυνηρᾶς Τραγω-
 δίας ἡ μὲν φαντασία κλονεῖται ἰσχυρῶς, ἡ δὲ καρδιά συν-
 θλίβεται καταπεφοβημένη, αἱ δὲ τρίχες ὀρθοῦνται, οἱ δὲ
 πόδες παραφέρονται.

§. ἡ. Ὁ μὲν τῶν ἐκλεκτῶν θίασος εὐθυμος καὶ θριαμ-
 βιστικῶς μεταωρίζεται λαμπρότερος τοῦ ἡλίου, ἐλαφρότερος
 τῶν ἀνέμων, ταχύτερος τοῦ κεραυνοῦ, ἡ δὲ ἀπειροπληθὺς
 καὶ ἀκάθαρτος τῶν ἀποδοκιμασμένων ὁρᾶς ἀφρίζουσα
 καὶ δάκνουσα ὑπὸ θυμοῦ τὴν γῆν ἐν τῷ βάθει τῆς κοιλά-
 δος, παρακαλεῖ τὸν Ἄδην ἵνα καταπίῃ αὐτὴν γρήγορα ἐν
 ταῖς βαθύσιν ἀβύσσοις αὐτοῦ! ἀλλ' οἱ ἀποδοκιμασμέ-
 νοι ὀφείλουσι ν' ἀκροασθῶσι τὴν ἀνακάλυψιν τῶν ἐαυτῶν

ἀνεκέρημάτων πρὶν ἢ καταπίῃ αὐτοὺς ὁ Ἄδης. Ὡ ἀνεκάλυ-
 ψις! Ὡ φανέρωσις! ἥτις θέλει καταπλήξῃ τὰ μέγιστα
 τοὺς τάλαιπώρους ἐκείνους, ὡς οὐδεμίαν ἔχοντας ἀπο-
 λογητικὴν ἀπάντησιν, οὐδένα ὑπερασπίζοντα αὐτοὺς συνή-
 γορον, οὐδὲν περικαλύπτον αὐτοὺς καλυμμα, οὐδὲν κη-
 ταφυγῆς ἄστυον, οὐδένα παραμυθεύοντα αὐτοὺς φίλον, οὐ-
 δὲ καὶ τὴν βάρβαρον ἡδονὴν τοῦ δυνεθῆναι διαφυγεῖν διὰ
 τοῦ θανάτου τῆλικαύτην καταισχύονην καὶ ὄνειδος. Ὅποιοι
 σπασμοὶ καὶ ἀγανάκτησις τοῦ Καὶν ἐνώπιον τοῦ Ἄβελ, τοῦ
 Σαοὺλ ἐνώπιον τοῦ Δαυὶδ, τοῦ Νέρωνος ἐνώπιον τοῦ Πέ-
 τρου καὶ Παύλου· τῆς ἀσελγοῦς καὶ σκληρᾶς ὀρχηστρίας
 ἐνώπιον τοῦ Προδρόμου! Ὡ! πῶς προσπαθεῖσι νὰ κρυβῶσιν
 ἐκεῖνοι οἱ ἀναιδεῖς κίλακες, οἵτινες ἐνεκωμίσαν δαφιλῶς
 τῶν δυνατῶν τὰς κακίας, ἀγόμενοι ὑπὸ ἰδιοτελείας καὶ φι-
 λοδοξίας! Ὡ! πῶς ἐκεῖνοι οἱ ὑποκριταί, οἱ ἀπατήσαντες
 τὸν κόσμον, διὰ τῆς ἐπιτετηδευμένης καὶ πεφανακισμένης
 αὐτῶν ἀρετῆς, ἤθελον δράμει νὰ κρυβῶσιν εἰς τὰ ἄντρα
 καὶ τὰ σπήλαια, ἂν δὲν ἐκωλύοντο ὑπ' ἀκαταμυχήτου τι-
 νὸς δυνάμεως! Διασχισθέντος παντός καλύμματος καὶ ἀρ-
 θέντος παντός φραγμοῦ, αἱ τῶν ἀνθρώπων καρδίαι φαί-
 νονται ὅποιοι καθ' ἑαυτάς εἰσι, ἥτοι βαθεῖς καὶ ἀκατάλη-
 πτοι ἄβυσσοι. Ἐάν δέ ποτε ἐγένοντο κατάδηλα τὰ ἐνδό-
 μυχᾳ ἀνοσιουργήματα, τὸ αἶσχος αὐτῶν ἠλλαττώθη δι' ἐ-
 πιζητήτων προφάσεων, ἔμειναν ἀτιμώρητα, καὶ ὑπὸ τινος
 ἐπὶ ἀπερισκέπτου ἐπευφημήθησαν. Ὡ ἀνεκάλυψις, Ὡ φανέ-

ρωσις! Τίς, ἔτι πόρρωθεν ἐμβριθῶς μελετῶν σε, δὲν θέλει προσπαθῆσαι νὰ ἐπικυρῶσῃ τὸ πραχθὲν ὑπ' αὐτοῦ κακόν, καὶ νὰ πολιτευῇ εἰς τρόπον ὥστε νὰ δυνηθῇ νὰ παρουσιασθῇ ἐνδοξος καὶ ὡραῖος ἐν ἐκείνῃ τῇ μεγάλῃ ἡμέρᾳ;

§. 9. Ἡ μεγάλη κρίσις μέλλει νὰ ἐκτελεσθῇ· οἱ Ἐκλεκτοὶ εἰσιν ὑπὲρ ποτε ἐκθακχευμένοι ὑπὸ χαρᾶς, διότι ὁ Ἰησοῦς στρέφων πρὸς αὐτοὺς γαληνιαῖον καὶ φαιδρὸν βλέμμα, προσκαλεῖ αὐτοὺς ὑπὲρ τὸ σύνθημα ἐπισήμως εἰς τὴν ἀπόλαυσιν τῆς ἑαυτοῦ βασιλείας, ἐπαινῶν καὶ εὐλογῶν αὐτοὺς, ὡς γενναίως ἀθλήσαντας ὑπὲρ τῆς δόξης αὐτοῦ, καὶ καταστήσαντας δέσποιαν τῶν ἑαυτῶν καρδιῶν τὴν εὐαίσθητον καὶ συμπαθητικὴν εὐσέβειαν. Ἡ δὲ ὀργὴ καὶ ἡ ἀπόγνωσις τῶν πονηρῶν αὐξάνονται καὶ κορυφούνται, ἀκροαζομένων τὴν ἐπίσημον τῆς ταύτης καὶ εὐνοϊκῆς τῶν Ἐκλεκτῶν πρόσκλησιν, καὶ θεωμένων τὸν πλήρη αὐτῶν θρίκμον. Τὸ πρόσωπον τοῦ Αἰωνίου Κριτοῦ, πνέοντος ὀργὴν καὶ ἐκδίκησιν, στρέφεται κατ' αὐτῶν, καὶ παραχρῆμα ἡ θεία ἀρὰ κυρνωθολεῖ αὐτούς. Ἐν ᾧ δὲ προφέρεται μετὰ φρίκης ἀπάσης τῆς φύσεως ἡ τρομερὰ κατ' αὐτῶν ἀπόφασις, σύμπασα ἡ γῆ, σειομένη μετὰ φρικτοῦ κρότου ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτῶν, ἀνοίγει τὰ ἑαυτῆς κατακρηκτικὰ φοδερὰ βάραιθρα, κατὰπίνει αὐτούς, καὶ κλείεται ἐπ' αὐτῶν· καὶ οὕτως οἱ δύο λαοί, οἱ ἐπὶ γῆς βιώσαντες μεμιγμένοι καὶ συγχυμένοι, μένουσιν ἀεὶ καχωρισμένοι· ὁ μὲν μετὰ τοῦ Θεοῦ, ὁ δὲ μετὰ τῶν Δαιμόνων, ὁ μὲν ἐν ταῖς διαχύσεσι καὶ εὐ-

θυμίαις, ὁ δὲ ἐν τῷ θυμῷ καὶ τῷ θρήνῳ, ὁ μὲν ἐν τῇ βασιλείᾳ ἀταράχου εἰρήνης, ὁ δὲ ἐν τῷ κολάζεσθαι, καταρᾶσθαι, καὶ ἀπελπίζεσθαι ἐν ἐκείνῃ τῇ σκοτεινῇ εἰρκτῇ ἐντὸς τῆς ἐποίας ἐστὶ γεγραμμένον διὰ πυρίνων χαρακτῆρων ὑπὸ τῆς χειρὸς τοῦ ἐκδικούντος τὰς ὕδρις τοῦ Θεοῦ. Ἐν αἰεὶ καὶ ἐν ποτέ. Ἡ Πίστις καθημένη μεγαλοπρεπῶς ἐπὶ τοῦ τάφου, τίθησιν ὑπ' ὅψιν ἡμῶν ἐκείνην τὴν μεγάλην σκηνὴν, καὶ παριστᾷ ἡμῖν πάσας τὰς πράξεις ἐκείνης τῆς τελευταίας ἀπαισίου τραγωδίας. Οὐδόλως δὲ δύναται αὐτὴ νὰ προσδιορίσῃ ἐκείνην τὴν ἡμέραν, μὴ εὐδοκήσαντος τοῦ Θεοῦ αὐτῆς Ἀρχηγοῦ, κατὰ τὰς σοφωτάτας αὐτοῦ βουλάς, νὰ τὴν ἀποκαλύψῃ αὐτῇ· ἀλλ' ὅσονδ' ἂν ποτε μακρὰν καὶ ἂν ἡ ἡμέρα ἐκείνη, βέβαιον καὶ ἀλάνθαστόν ἐστιν ὅτι θέλει φθάσει προαγγελλομένη ὑπὸ σημείων ἐνοπειρόντων φόβον καὶ τρόμον. Ἀπερίσχεπτος καὶ ἄφρων ἐστὶν ὁ λησμονῶν ἐκείνην τὴν μεγάλην ἡμέραν, ἐν ᾗ θέλει ἀκούσῃ ἢ τὴν ἡδεῖαν εἰς τὴν δόξαν πρόσκλησιν, ἢ τὴν τρομερὰν εἰς τὸν Ἄδην καταδίχην! Μακάριος δὲ ὁ ποιῶν αὐτὴν ἀντικείμενον τῶν ἐμβριθῶν καὶ συχνῶν αὐτοῦ μελετῶν! Κρουσάτω πολλάκις τὰ ὦτα ἡμῶν τὸ σωτήριο σάλπισμα ἐκείνης τῆς τελευταίας σάλπιγγος, καὶ ἀφόβως θέλομεν περιμένει τὴν δευτέραν καὶ τελευταίαν τοῦ Τιοῦ τοῦ Θεοῦ ἔλευσιν.

ΤΕΛΟΣ.

ΠΙΝΑΞ

ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ.

I. Πλεονεκτήματα ταύτης τῆς μελέτης . . .	Σελ. 5
II. Παρέλευσις τοῦ βίου . . .	10
III. Αθεδαιότης τῆς τοῦ θανάτου ὥρας . . .	16
IV. Τόλμη τοῦ καθυψούντος ἐν ἁμαρτίᾳ . . .	21
V. Λύπαι τοῦ βίου καὶ ἡ ἐξ αὐτῶν ὠφέλεια . . .	27
VI. Μαλακτικὸν κατὰ τοῦ φόβου τοῦ θανάτου . . .	32
VII. Ἀποδείξεις τῶν μελλουσῶν ποινῶν καὶ ἀμοιβῶν .	38
VIII. Τελευταία ἀσθένεια καὶ ἀγγελία θανάτου . . .	47
IX. Τελευταῖαι θρησκευτικαὶ βοήθειαι καὶ παρα- μυθίαι . . .	52
X. Τελευταῖοι ἀναστεναγμοί . . .	60
XI. Προστασία τῆς Μαρίας κατ' ἐκείνον τὸν ἔσχα- τον κίνδυνον . . .	65
XII. Μετάβασις εἰς τὴν αἰωνιότητα . . .	75
XIII. Δυσκολία τῆς Σωτηρίας . . .	79
XIV. Κηδεῖαι . . .	85
XV. Ἐπιτάφια Ἐγκώμια . . .	91
XVI. Πολυτέλεια τῶν τάφων . . .	96
XVII. Τὰ δάκρυα ἐπὶ τοῦ Τάφου . . .	103
XVIII. Πέρας τῶν Τάφων . . .	109

Τυπογραφικὰ παροράματα διορθωτέα.

Σελ. 6, ς. 2, δι ἧς, γράφε, δι ἧς. ς. 19, τι, γρ. τί. Σελ. 10, ς. 12, ἄραγε, γρ. ἄραγε. ς. 23, βίου. γρ. βίου. Σελ. 12, ς. 9, Ιακώβ, γρ. Ἰωβ. Σελ. 15, ς. 19, ἡδύνα-
σο, γρ. ἡδύνασο. Σελ. 18, ς. 1, τιωπηλῆς, γρ. σιωπηλῆς. Σελ. 30, ς. 15, περιπαθῶς, γρ. περιπαθῶς. Σελ. 32, ς. 10, ταλαιπώρων, γρ. ταλαιπώρων. ς. 18, IV. γρ. VI. Σελ. 34, ς. 12, σρόμου, γρ. τρόμου. Σελ. 37, ς. 16, ἐγκαταλυμπάνες, γρ. ἐγκαταλιμπάνεις. ς. 26, ἐπὶ γρ. ἐπὶ. Σελ. 38, ς. 14, ἀμοιβῶν, γρ. ἀμοιβῶν. Σελ. 36, ς. 14, τῆς, γρ. τῆς. Σελ. 40, ς. 13, 15, εἶπον, γρ. εἶπον. ς. 17, ἦναι, γρ. ἦναι. ς. 18, ἀγώνων, γρ. ἀγώνων. ς. 20, ἀρχαιότερο, γρ. ἀρχαιότερον. Σελ. 41, ς. 10, καλλιτεχ-
νίαι, γρ. καλλιτεχνίαις. Σελ. 43, ς. 19, ἀγιότητος, γρ. ἀγιότητος, ς. 25. τό, γρ. τὸ. Σελ. 44, ς. 9, προτρο-
πῆς, γρ. προτροπῆς. Σελ. 45, ς. 11, θελήσῃ, γρ. θε-
λήσει. ς. 17, ἀξιομισθεῖσαν, γρ. ἀξιοθείσαν. Σελ. 46, ς. 14, παραμυθῶσῃ, γρ. παραμυθήσῃ. Σελ. 47, ς. 3. τ ν γρ. τὴν. Σελ. 48, ς. 11, ἰσις, γρ. ἰσως. ς. 12, ἀναπτυχθῇν, γρ. ἀναπτυχθῇν. ς. 17, εἰς, γρ. εἰς. ς. 20, ἄραγε γρ. ἄραγε. ς. 21, δύνασα, γρ. δύνασαι. Σελ. 50, ς. 1, προ-
βάλλει σε, γρ. προσβάλλει σε. Σελ. 58. ς. 3. ἐθριάμβε-
σε, βρ. ἐθριάμβευσε. Σελ. 61, ς. 1, εἶσαι, γρ. εἶσαι. Σελ. 72, ς. 13, θάρσειτε, γρ. θαρσύνετε. Σελ. 82, ς. 9, ἡμῶν αἰσθήματα, γρ. αἰσθήματα ἡμῶν. ς. 22, Βάαλ, γρ. Βαάλ. Σελ. 95, ς. 23, καὶ ἀγάπην, γρ. καὶ τὴν ἀγάπην.

Τὰ δὲ λοιπὰ διορθοῦτω ὁ εὖνους ἀναγνώστης.

SISMANOGILLO
SECRETARY